DIAGRAMMA SEU INSTITUTIONUM IURIS CAESAREI TABULARIS DIUISIO VNIUERSI LEGALIS...

Jean Scipion : de Pol

DIAGRAMMA
seu
Institutionum Iuris Cæsarei
TABVLARIS DIVISIO
Vniuersi legalis campi
Terminos
Primo Vmbratilis notitiæ
obtutu
Sub aspectum subiiciens
Auct. I. Scipione Maria
De POL D. de st Tronquet
& Belsueil
Nobili Auenionensi
è Volsca extinct. acad. Inflamato
ROMÆ
Apud Franciscum
Caballum
an. 1645
Iustitia & Pax osculatæ sunt Psal. 48

Imprimatur si Reuerendiss. P. Magistro Sac. Pal. videbitur.

A. Sacratus Episc. Comaclen. Vicesg.

EX commissione Reuerendiss. P Mag. Sac. Pal. Apost. ego subscriptus accuratè perlegi libellum, cui est titulus, Diagramma, siue institutionum Iuris Cæsarei Tabularis diuisio Ioannis Scipionis Mariæ de Pol Auenionensis, cumque in eo nihil catholicæ fidei puritati, & morum honestati repugnans deprehenderim, selectaq; in eo iuris materiæ Excellenti methodo disponantur, dignum propterea Romanis typis eundem censeo, Romæ 27. mensis Iulij 1644.

Ego idem qui supra Antoninus Bucchierius Cusentinus I. V. D. & in Almæ Vrbis Gymnasio Institutionum Imperialium primarius Interpres, &c.

Imprimatur. Fr. Hyacinthus Serronus Mag. & Socius Reuerendiss. P. Fr. Michaelis Mazarini Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

Emin.^{mo} & R.^{mo} Principi

D·D· CAMILLO PAMPHILIO

S. R. E. CARDINALI, AVENION. LEGATO, S. D. N. INNOCENTII X. Pont. Opt. Max. ex fratre Nepoti, Pontificiarum Copiarum Generali Ductori &c.

Io. Scipio Maria de Pol de S. Tronquet Auenionensis F.

DVM tandem, Eminentissime Princeps, Martij accentus lætique tubarum clangores altiori tono aduentum INNOCENTII Decies OPTIMI intonare desinunt, sinuntque humiles subditorum concentus audiri; factus ego tanti nominis tibicen, Hocce venerationis meæ legale monumentum E. V. dicare non vereor, nec temeritatis arguar, cum certò sciam quod E. V. tam deuoti animi propensionem, quàm subditi obseruantiam suo patrocinio tuebitur, protegetque.

ELOGIVM
IN AVSPICATISSIMAM ASSVMPTIONEM
S. D. N. INNOCENTII X.
PONTIFICIS OPT. MAX.

Nemo non videt Insignem Pontificem,
Insigni nomine meritò insignitum,
Nam S. Eusebius verè εὐσεβὴς
Non solùm vt βιοφέλης, sed vt εὐσεβίφιλος euaderet
Diui PAMPHILII nomen in omen Amicitiæ,
Sibi tribuit, & adscripsit, *a*
Nunc verò Diuus PAMPHILIVS, vt par pari referret,
Martyr Matri Ecclesiæ
Agnatum suum virtute Agnitum,
Spopondit & sponsum reddit
Quem sibi ROMA ~~pàrere debuit,~~
Vt filio Patri Patriæ parèret
Illique Dominij Ius cederet
Qui Dominus sederet
Antiquitus enim Arcana sua nomina
supprimere voluit *b*
Valeriumque Soranum illorum euulgatorem
Vltimo affecit supplicio
Vt Beatus Petrus tamquam Ecclesiæ
Cathol. Apost. Romanæ caput
Ex Cephalon Cephas diceretur
Et B. πάνφιλω non datum Amoris nomen
Innatum inderet
Arcanoque appellaretur nomine,
Qui Dei, sibi arcani, arcana propalaret,
Siquè vero anagrammate loquar

a Suidas.

b Varo. Solinus. Pierius. hierogl. lib. 3.

EC

ECCE NVNCIVS DOMINI
INNOCENTIVS DECIMVS
Ε'υσεβέως olim titulo Condecoratus.
Cui licet adhuc infulæ deessent
Nomen ac Merita sanè non deerant
Qui ad huius tandem dignitatis fastigium
Non cœco fortunæ beneficio,
Sed oculatæ virtutis officio.
Felix ascendit
" *Sic ætas animo cessit, quererentur vt omnes*
Imperium sibi serò datum — c
In cuius aduentu non solum in Vrbis sed Orbis Conclaui
Sanctæ Crucis Vexillum exaltatum fuit
Vt sub hoc signo alterius νικομένοντος
Seu pacis Victoriam Reportantis
Festum celebraretur,
Sic ex Iambo Senecæ, faustum
In huius ortu Mundus impendit diem
Cuius Columbam Vrbanis Apibus succedere decuit
Cum domestica Imo pacis sollicita.
Vniuerso terrarum Orbi.
Armorum, & Rumorum diluuio immerso
Oliuæ Ramum deferat
Qui totius naturæ Deus Pan-Philo doctrina
Vtramque vitam, vtraque Claui
Pandit, dum Panem dat
Christianæque nauis Clauum Regens
Nullis animi affectibus Regitur.
Hinc ex Ciceronis Oraculo d
" PAMPHILVM *sinamus in Insulis*
Tantam Rem tanquam pueriles delitias depingere
Cui dum eius splendor Poëticos numeros
Velut Sol oriens auium cantus excitat,
Vt diu meritorum dono fruatur,
Profundissimè procumbens exoptat.
Io. Scip. M. De Pol de S. Tronquet Auenionensis
Sanctitatis suæ Vassallus deuotissimus.

c *Claudian.*

d *lib. 3. de orat. fol. mihi 112.*

HIC

Hic quem sæpius vidisti
Inter iuris candidatos
Inter Barbatos Platoneas imberbem Apollinem disputantem,
Ne mireris, sed merito admireris;
Est ille
Annoso vetusti generis splendore Nobilissimus
Generosæ virtutis fulgore splendidæ prosapiæ
DE SAINCT TRONQVET
Germen viridissimum,
IO. SCIPIO MARIA de POL Auenionensis,
,, Fama super æthera notus.
Cui singularis vitæ probitas,
Iuris vtriusque prudentia,
Antiqua Græcorum, Latinorumque eruditio,
Musarum decus, gratiarum decor,
Multaque laudis & voti eximie contigerunt.
Qui Herculea, & Gallica (idem est) virtute altrici,
Postquam disciplinarum orbem gloriosè absoluit
Non solùm in varijs Palæstris,
Difficiles iuris nodos soluit,
Verum etiam
In hoc Iustinianarum Institutionum Theatrali tyrocinio,
Imò venusto Legum Amphitheatrali lenocinio
Fœliciter resoluit
Ergo diserte Lector,
Quando tantillum temporis
A grauissimis tuis rebus vacauerit,
Inspice & volue aureum libellum,
Ac cum
MELCHIORE de GRATIA Lusitano Mathosiniensi
I. V. D. Proton. Apost.
Canon. Secular. Congreg. S. Ioan. Euangel.
E Volsca Extinctorum Academia Electo;
Candidissimo, Candidatissimo Authori,
Amico eius charissimo,
Atque animæ dimidio,
Exopta Nestoreum Æuum:
Nam
Si doctissimum Adolescentem
Qui egregium opus prælusit,
Colueris, foueris, extuleris,
Vt par est
Quid non aliquando post præludia
Effecturum speres,
Vbi
(Quum per ætatem licuerit)
Seria tractare occeperit?

Quod fatale legibus sic
Tabulis incidi
Legum Cæsarearum εἰσαγωγὴν
IO. SCIPIO MARIA de Pol D. de S. Tronquet
Digessit in Tabulas.
Scilicet non sago solùm, sed & toga conspicuos
Profert (etiam Braccata) Gallia Scipiones:
Quibus
Non auorum splendor, non egregia ad auorum æmulationem a
Virtus, aut species,
Et omninò ad Imperium reponit, imperiùm deest,
Huic certè vni, nec Imperium,
Legitimum modo imperium sit, imperare sibi,
Imperare mortalium cordibus.
Vobis ne tantùm posthac placeant vestra studia
Viri Palatini, Cæsarei antecessores
Triboniane, Theophile, Dorothee!
Congesta per Vos rudimenta Iuris
In has digesta tabulas si spectetis,
Ipsi Vobis
Trium viris subsellia
Scipioni etsi minori & sub patria potestate constituto
Curulem sellam adiudicabitis.
Votiuæ fuerint hæ Tabulæ Ciceroni b
Quibus in legum ciuilium studio nil absolutius
Siue promitteret, siue optaret.
Liui c, si tibi credimus,
Non vltrò hospitam, sed contubernalem,
habebit Tellus Astream,
Ex quo habere sub Cœlo tabulas cæpit.
Nimirum ex his debuit illi tabernaculum construi
Vt pro merito colenda
Ad hæc lubenter ima descenderet,
Et decoræ domicilij fraudaret
Repetundi Cœli cupidinem.
Tu verò
Quisquis has Tabulas inspecturus accedis
Hunc, si libet, excurre λόγον
Illæ Iustitiæ lineamenta
Auctoris stylo graphicè delineata,
Hic in Auctorem,
in quo
Generis claritas,
Genij felicitas,
Ingenij amænitas
Cum morum elegantia
Ad immortalitatem famæ conspirant,
Deuincti animi iustitiæ studio
exhibet
in
AVSONIO NOCTINOT
παράδειγμα.

a *Nam sæpe audiui, P. Scipionem solitum ità dicere: cum maiorum imagines intueretur, vehementissimè sibi animum ad virtutem accendi.* Salust. de bel. Iug.

b *Si aut mihi facere licuerit; quod iamdiu cogito, aut alius quispiam, aut me impedito occuparit, aut mortuo effecerit, vt primum omne ius ciuile in genera digerat, quæ perpauca sunt, tum propriam cuiusque vim definitione declaret, perfectã artem iuris ciuilis habebitis, magis magnam atque vberem, quàm difficilem, & obscuram.* Cic. apud Vigell. in epist. nuncup. ad repert. iuris.

c *Constitutum est, eam domum debere cuique nostrum existimari, vbi quis sedes, & tabulas haberet.* Liuius lib. 4.

D. Eusebius Bonfanti Romanus Canon. secul. S. Saluatoris de Lauro in Vrbe.

Hujus Libelli Auctor, adverte lector,
Est D. Io. Scipio Maria de Pol
D. de S. Tronquet
Nil ergo mirum,
Si famæ jura, & gloriæ decus sibi vendicat,
Dum Scipionis nomen
Æquali, ceu potius auctiori reddit fœnore;
Ille Romanus Africani nomen armis quæsivit,
Hic Gallus Romani litteris acquisivit:
Ille olim insequutus Hannibalem ense glorioso,
Hic Iustinianum consequutus calamo gloriosissimo.
Ille Africam Romano subjecit Imperio,
Hic Legum methodum Romano adjecit Magisterio:
Ille pugnans, hic scribens, triumphavit.
Ille fuso cruore clarus, hic atramento clarior.
Illum Numinibus parem fecere Regnorum iacturæ,
Hunc Cælitibus non imparem Iurisconsultorum lecturæ.
Paria ambobus facinora, sed impar decus vtrique;
Tantò enim est Africano maior Gallus Scipio,
Quantò nobilius manibus ingenium, &
Armis Toga.

Longævus Phœnix multæ post tempora vitæ
Intenso nimij solis ab igne cadit.
Sed busti è medio surgit rediuiuus in auras,
Et nova Phæbeo lumine vita redit.
Sic Leges olim vixerunt secula plura,
Donec fatali succubuere rogo.
Sed redeunt iam luce nova; mens corde resurgit,
Scipio, crede mihi, Iustiniana tuo.

D. Bartolomæus Rezoaglius Placentinus.

Sci-

Scipiadum virtus olim Romana beauit
Arma ſago, ipſa toga nunc quoque Iura beat.

D. Scipio Polydorus Roman. Canon. ſecul.
Congreg. S. Georgij ab Alga Venet.

Ne quis legitimi non norit munia juris
Prodit, quem cernis, lector amice, liber.
Quàm Benè jura docet, quàm rectè diuidit agros,
Quàm benè iudicium reddit vtroque foro.
Ante oculos mihi crede tuos manifeſta patebit
Iuris prudentum Bibliotheca Patrum:
Nam quicquid legum numeroſa volumina narrant
Iſte recens, gratus plaude, Libellus habet.

D. Petrus Buttafoco Siculus S. Theol.
& I.V.D. Protonot. Apoſtolicus.

Quam poteras Iuris metam vix tempore longo
Tangere, iam poteris, Lector amice, breui.
Ergo Scipiadis felix applaude labori
Otia defeſſo qui tibi pulchra dedit.

D. Petrus Philippus Monaldus
de Planis Siculus.

" Gallia cauſidicos docuit facunda Britanos;
Cujus doctrinæ gloria magna fuit.
Hoc vno Gallis maior ſed gloria ſurgit:
Romanos Gallus SCIPIO jura docet.

D. Lolcyrius Baſſus
I.V.D. Veliternus.

SONETTO.

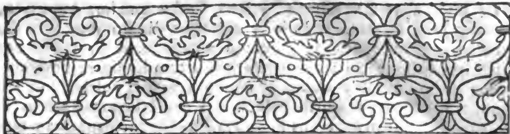
EL vasto Campo, in cui d'Astrea la spada
Hor gli empi abbatte, hora difende i giusti:
Entri chi brama in pochi spazi, e angusti
D'hauer sicura, e vantaggiosa strada.

Entri, corra l'arringo, e quindi vada
Pare à gli Eroi de' Secoli vetusti:
Che calcando l'oblio, non fin che gusti
L'onda di Lete, e che'l suo nome cada.

SCIPIO n'apre il sentier, SCIPIO, che puote
Solo apportar del Sol fatto riuale;
Viuo splendor con le sue chiare note.

Anzi SCIPIO del Sole assai più vale,
Perche reca (ò stupor) con arti ignote
Vaga, e lucida L'OMBRA al Sole eguale.

Lodouico Prosperi Dottore d'ambe le Leggi, e Prencipe dell'Academia dell'Estinti in Velletri.

PRAELVDIVM.

DVM politioribus Litteris deditus Iusti Lypsij opera peruoluerem, ipsius lectura tantum in me odium erga iuris scientiam Concitauit, vt legale studium amplexurus ab eo suscipiendo deterrerer, *Romanas enim leges nullo nisi litium fructu* Receptas *fuisse dicit*, a, *nullamque causam esse tam improbam cui non detur color vel tam claram, quæ aliqua lege, vel doctorum Interpretatione non obscuretur*. Sed animo fretus, vt illud antemurale euerterem, & ad totius cognitionem deducerer Totum legalem campum ex mente Senecæ *b* diuidere eiusque limites denudare sum arbitratus, ea maximè ductus Ratione, quia difficultas, expermixta traditione, per separationem explicatur *c*, & quemadmodum agrorum diuisio Vberiorem culturam Reddit, *d* ita quælibet dispositio distinguenda est, vt ipsa ad concordiam deduci possit, sicuti dici solet distingue tempora, & concordabis Scripturas *e*, Hinc enim fit, vt posita sit scientia in Rebus cognatis inquirendis, dissimilibus distinguendis, similibus componendis, proprijs coniungendis, coniunctis discernendis, Alienis distinguendis, Parum Congruentibus quadrandis, & illis quæ sine ordine sunt in ordinem Redigendis *f*, Quin imò non solum partitio Intelligendi celeritatem confusione implicatam instruit, orationem reddendo perspicuam, *g* sed & singulari delectatione, iudicium in cognoscendo acuit, legentis animum incitat, mentem audientis præparat, & artificiose memoriam corroborat, *h*. Nec casus solum distinctionibus secernendos

a *in monit. polit. lib. 2. ca.* 10.

b *Epist.* 88.

c *§. alio 4. Inst. quib. mod. test. infirm. §. sed ne inprimis* 3. *Inst. de legat.*

d *l. caius §. titius ff. de legat.* 2.

e *gl. in l. apud antiquos* C. *de furt.*

f *Maxim. Tyrius dissert.* 11. *fol.* 401.

g *Cit. in Rhetor.* h *gl. in proem.* *Inst §. igitur* 4. *verb. partiri Ias. in rubr. ff de legat.* 1. *n.* 22. *& in rubr. Inst. de action. num.* 38. *Guliel. Benedict. in cap. Raynutius verb. & uxorem num.* 175. *de testam.*

dos (quod alias Clarissimus Socinus Iunior maxima eruditione præstitit) sed & principales iuris materias diuisionibus fore illustrandas duxi necessarium, Nec non adhibendum Ciceronis consilium qui *i* aliquando ius vniuersum in artem Redigere cogitans *l*, illud in genera dirigere eaque in membra partiri volebat, vt propriam cuiusque vim definitione declarans perfectam iuris artem redderet, cuius Intento inhærens hanc διαγραφὴν enucleaui quam nunc in lucem quodammodo Volens nolens emitto non vt mihi, vel tantulum laudis Comparem sed vt, (parendo summis viris mei peramantibus qui me plusquam par erat vrsere) labore meo aliquid publicæ vtilitati Conferam, Itaque ex Manilij *m* prædicto Materias,

Ordine sub certo Reddam cum pandere earum
Incipiam effectus, nunc ne per mixta legentem
Confundant, nudis satis est insistere membris;

i lib. 1. de orator.

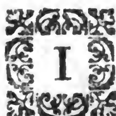
l Gell. lib. 1. noct. attic. cap. 22.

m lib. 3. astronom. ver. 157.

INSTITVTIONVM LIBRI PRIMI

Tabularis diuisio.

NSTITVTIONES ab instituendo dictæ sunt *a*, & sunt præceptiones ad generalem iuris cognitionem pertinentes, quibus legum studiosa iuuentus instituitur, vt ad sublimiora perduci possit *b*. Nam sicut rudimentum anteit experimentum, & pictor lineamenta prius ducit quàm coloribus rem illustret; ita Iustinianus *c* præcepit, vt iuris discipuli primo anno Institutiones audiant, cum sint prima iuris Romani semina, Legum cunabula *d*, & iurisprudentiæ, seu legitimæ scientiæ elementa *e*. Iurisprudentia autem est diuinarum, atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia. *f*

TIT. 1. de iust. & iure.

& huius sunt tria præcepta *g*.
- Honestè viuere — Quod bonos mores respicit, ne quid indecorè & minus honestè fiat, & istud est præcipuum in se alia continens
- Alterum non lædere — quod ad personam spectat, ne alteri faciamus, quod nobis fieri nolumus,
- Ius suũ cuiq; tribuere — quod respicit res ne alios decipiamus, sed vnicuique suum reddamus.

Finisque iurisprudentiæ est iustitia, quæ definitur: Constans, & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi *h*, seu habitus, & affectio firma voluntatis, quæ neque pecunia corrumpitur, neque potentia frangitur, neque gratia inflectitur, sed semper manet incorrupta, & impellit ad cultum Deo, suumque cuilibet; tam diuiti, quam pauperi, tribuendum, &

diuiditur in
- Diuinam, quæ iurisprudentiæ humanæ finis esse nequit, quamque legum humanarum beneficio assequi non possumus.
- Humanã, quæ duplex est
  - Metaphoricè dicta, quæ ad hominem est secundum diuersas partes, & est rectitudo ordinis in partibus omnibus: vt scilicet irascibilis, & concupiscibilis subdantur voluntati, & voluntas rationi
  - Propriè dicta, quæ triplex est, *i*
    - Vniuersalis, quæ virtutes omnes sub se complectitur, tanquàm sola earum domina, mater, & Regina
    - Legalis, seu generalis, quæ est particularis virtus, respiciens bonum, commune Reip., illudque procurans, & promouens *k*
    - Particularis, qua simpliciter iusti appellantur, & ab alijs peculiari suo munere distinguitur, de qua, in hoc tit. &

a §. *l. institutiones & ibi add. in §. cũque, in proem. Inst.*
b *l. 1. §. sed cum prospeximus versic. & ideò C. de veter. iur. enucl.*
c *in proem Digestorum §. itaque. & § discipuli.*
d *§. cumque hoc in proem. Inst.*
e *§. igitur 4. ibid.*
f *§. 1. hic & l iustitia 10 ff eod.*
g *§. 3. hic & d. l. iustitia. §. 1. Plato dialog. vlt. de legib.*
h *Hic in princ. & d. l. iustitia.*
i *Arist. lib. 5. Ethic. ad nicom. cap. 1.*
k *S. Tho. 2. 2. q. 58 art. 6.*

A Com-

duplex est *a*
- Commutatiua, quæ in hominum negotijs versatur, respicitque conditionem rei ab altero acceptæ, vt ei reddat æquale, idcirco dicitur arithmetica seruans in omnibus personis æqualitatem.
- Distributiua, quæ pœnas & præmia distribuit Geometricè, iuxta meritum, conditionem, & qualitatem personarum, & hæc reperitur in Principe, vel Magistratu.

Iustitiæ vero obiectum est Ius, *b* quod definitur ars boni, & æqui, *c* & primò duplex constituitur à Iurisconf. *d*
- Publicum, quod omnium vtilitatem, & vniuersum Reip. statum Respicit, *e* & consistit in
  - Sacris,
  - Sacerdotibus,
  - Magistratibus,
  - & alijs. *f*
- Priuatum, quod ad singulorum spectat vtilitatem, *g* cuius frequentior est vsus, & triplex est *h*
  - naturale,
  - gentium,
  - ciuile.

naturale duplex est, *i*
- Commune, quod tam Brutis, quàm hominibus conuenit, & ad quod tam homines, quam alia animalia, *k*. instinctu naturæ feruntur. sed dispari modo, vt
  - se ipsum diligere & conseruare,
  - vim vi repellere,
  - sibi simile generare, & alia
- Humanum, in quod soli homines dictante ratione feruntur, vt, *l*
  - Deum agnoscere, & colere;
  - parentes, & patriam diligere;
  - stare promissis;
  - neminem offendere, & alia

Gentium est, quod naturalis ratio inter omnes gentes constituit. *m*. & duplex est. *n*
- Primarium, quod oritur à ratione à Deo nobis indita, *o* & idem est, quod naturale humanum, sic interdum naturale vocatur *p*
- Secundarium, quod non à ratione à Deo indita emanauit: sed necessitate, aut discursu quodam practico in nobis excitato, propter Conseruationem humanæ societatis introductum fuit *q* vt est
  - Gentium discretio,
  - Regnorum, & dominiorum distinctio,
  - terminorum positio,
  - ædificiorum constructio,
  - bella,
  - captiuitates,
  - seruitutes, &
  - ferè omnes Contractus. *r*

Ciuile est, quod quisque populus in sua Ciuitate sibi statuit, quandoque aliquid iuri naturali, vel Gentium addendo, quandoque aliquid detrahendo, *s* & duplex est
- Commune, quo generaliter omnes in Prouincia, vel Regno vtuntur
- Particulare, seu municipale, quo gaudent singulæ Ciuitates, exceptis
  - stipulatione,
  - litterarum obligatione,
  - emphyteusi,
  - sponsalitia largitate, & alijs huiusmodi.

Iu-

TIT. 2. de iur. natur. Gent et ciuil.

a *Arist. 5. lib. Ethic. c. 2. S. Th. q. 61. art. 1. Gregor. Tholos. syntax. art. mirab. li. 39. de virtut. cap 3.*
b *Molina de iustit. tract. 1. disp. 3. n. 4.*
c *Vlpian in l. 1. ff. hoc tit.*
d *§. huius studij vlt. hic & l. 1. §. 2. ff eod.*
e *d. l. 1. §. 1. ff. eod.*
f *de quibus agitur in 3. lib. vlt. C. & 1. lib. ff. veteris in fin. & princ. lib. 2.*
g *d. §. 1. & d. l. 1 §. huius studij.*
h *ibid.*
i *Azor inst. mor. p. 3. lib. 1. cap. 3. Mozzius de contrac. cap. 3. n. 9.*
k *hic in princ. & l. 1. §. ius naturale ff. de iustit. & iur.*
l *l. 3. & 4. C. de alend. liber.*
m *§. ius autē ciuile 1. hic vers. quod verò naturalis.*
n *Moz. vbi sup. n. 11. & 12. Azor. ibid. c. 4.*
o *l. 2. ff. de iust. & iur.*
p *§. singulorū 11 inf. de rer. diu.*
q *§. Sed ius quidē 2. ver. ius autè gentiū hic d. l. 1. §. 4 ff de iust. & iur.*
r *d §. sed ius quidē & l. 4. & 5. ff. eod.*
s *l. ius ciu. ff eod.*

Iurisque ciuilis species sunt duæ *a*.
- scriptum quo Athenienses,
- &
- non scriptum, quo Lacædemonij vtebantur;

Scriptũ est
- Lex, quæ est, quod Senatorio magistratu interrogante, vniuersus populus constituebat *b*
- Plebiscitum, quod plebeio magistratu interrogante, plebs suo suffragio constituebat *c*
- Senatusconsultum, quod Senatus iubet, atque constituit *d*
- Principum placita, quæ sunt Cõstitutiones à principe per Epistolam, Rescriptum, aut edictum factæ, & sunt
  - Generales, ad quas omnes Principis subditi tenentur, e ad exemplum trahuntur,
  - Speciales, quæ fiunt ad alicuius fauorem, indulgendo illi priuilegium, vel pœnam remittendo, quæque cum persona extinguuntur *f*, & ad exemplum non trahuntur.
- Magistratuum edicta, quæ Ius Prætorium, seu Honorarium appellantur *g*
- Responsa prudentum, quæ sunt sententiæ, & opiniones eorum, quibus permissum erat de iure respondere *h*

Non scriptum dicitur consuetudo, quæ est tacitus populi consensus plurimorum annorum obseruatione inueteratus *i*, de quo fusius alibi tractabimus.

secundo diuiditur ius in
- Immutabile, vt est ius naturale, & ius gentium primæuum,
- &
- mutabile, vt est ius ciuile, & ius gentium secundarium, & reliqua iura *k*

Tertiò ius scriptum secundum tria eius obiecta versatur in *l*
- Personis;
- Rebus
- Actionibus

Cum itaque institutiones generalem iuris cognitionem contineant, vt supra diximus, ideo artificiali diuisione in tres tractatus aptè distribuuntur.

Quorum diuisionem complectitur.
- Primus,
  - Personarum, toto libro 1. cum sint causæ efficientes, & finales Iuris *m*
- Secundus rerum, seu
  - Hæreditatis, & Obligationum,
    - in lib. 2. 3. & 4. vsque ad tit. 6. tamquam materiæ, & obiecti iuris prudentiæ
- Tertius,
  - Actionum, à tit. 6. lib. 4. vsque in finem, tamquam remediorum, per quæ iustitia finẽ suum adipiscitur, qui est vt suum cuiq; tribuatur.

Sed quia rerum causa duplex est, altera dominij, altera obligationis, idcirco alia quadam partitione, quam Inartificialem nominare possumus, in qua.

a §. *constat* 3. *hic d l. ius ciu. ff. eod.*
b §. *lex est* 4. *hic.*
c *d.* §. 4. *ibi plebiscitum l.* 2. §. 8. *ff de orig. iur.*
d §. *Senatuscõs.* 5. *hic & d. l.* 2. §. 9.
e *l. leges C. de leg.*
f *l. priuilegia l. in omnibus de reg. iur.*
g §. 7. *hic l.* 2. §. 10. *ff. de orig. iur.*
h §. *responsa* 8. *hic*
i *Cuiac. in paratitl. ff. de legib.*
k §. *sed naturalis* 11. *hic.*
l §. *omne autẽ* 12. *hic l.* 1. *ff. de stat. hom*
m *l.* 2. *ff. eod.*

quatuor libros, veluti in æqualia totius corporis membra, institutiones dissectæ sunt. Horum primo, secundum iuris principia, quæ loco proœmij rectè præponuntur, agitur de iure, & de personis. Sequente, & parte tertij, vsque ad titulum de Obligationibus, de rerum dominijs. In altera libri tertij parte, & quinque primis titulis lib. 4. de rerum obligationibus. A titulo denique sexto quarti libri, vsque ad finem de Actionibus.

DE PERSONIS.

TIT. 3 de iure person.

Personæ sunt
- Diuinæ, Patris, Filij, & Spiritus sancti, quæ vnam habent naturam diuinam indiuiduam, & vnus tantùm Deus sunt, *a*
- Angelicæ, quæ tot sunt, quot Deus creauit Angelos specie diuersos; sed de his Theologorum est tractare.
- Humanæ, quæ tot sunt, quot homines, & harum aliæ sunt *b*.
  - Seruiles aliæ
  - liberæ,

Seruiles sunt, quæ in seruitute, hoc est, in alicuius dominio constitutæ sunt contra naturam, *c* sed ius istud seruitutis non est in vsu apud Christianos, *d*. Ita vt hodie duplex tantum possit assignari seruitus, personalis impropria,

nempe
- Naturalis, qua hebetiores, & rudiores sua natura aptiores sunt, vt in ipsorum bonum gubernentur à sapientioribus, præstando illis honorem, obseruantiam, aut obsequia, quàm ad imperandum, & gubernandum. *e*
- Conductitia, qua ~~personarum dominium antiquum~~ non comparatur, ~~sed solum~~ pedissequi, vel alij famuli ad aliquas operas, & obsequia præstanda conducuntur. *f*

Liberæ sunt, quæ in alterius dominio non sunt, quæque facere possunt, quod cuique facere libet, nisi obstet ius gentium, aut ciuile, aut cuiuspiam fortioris potentia. *g*

TITT. 4. 5. 6. & 7. nō sunt in vsu.

Harum aliæ *h*
- Ingenuæ nascebantur, *i*
- Aliæ
- Libertinæ fiebant manumissione, *k* quæ olim impediebatur per leges Æliam Sentiam, & Fusiam Caniniam, sed hodie omnes liberi homines sunt ingenui, saluo iure patronatus, *l* licet ingenuitati nobilitas, & libertinitati plebitas comparari possit.

TIT. 8 de his, qui sui, vel al. iur. sūt

Rursus personæ aut sunt, *m*
- Sui iuris, seu patres familias,
- Aut
- Alieni iuris, seu in potestate
  - Dominorum, vt olim erant serui, *n* qui non sibi, sed dominis acquirebant, *o*
  - Vel
  - Parentum, vt sunt liberi, *A* hoc est non solum filij, sed etiam nepotes.

a D. Athanasius in Symbolo.
b l. 3. §. 3. ff. de statu hom.
c §. 1. hic l. 4. §. 1 ff. eod.
d Cōst. Leon. 59.
e Arist. 1. polit. c. 3. & 4.
f vt inf. dicetur de locat. & conduct.
g d. §. 1 hic. & d. l. 4 ff. de statu hom.
h §. vlt. hic l. 5. in princ. ff. de statu hom.
i l. 9. C. de ingen. manumiss.
k l. manumissiones 4. ff. de iust. & iur.
l Nouell. 78. c. 1. & 2.
m in princ. hic, et l. 1. & 2. ff. eod.
n §. in potestate 1. hic.
o l. quid seruus 24. ff. de acq. poss.
A in princ. hic l. 3. ff. de his, qui sui, vel ad iur. sunt.

Cu-

TIT. 9. de patr. potest.

Cuius patriæ potestatis effectus sunt, vt

Pater

- Sit quodammodo dominus, & legitimus administrator bonorum filij sui minoris, etiam eo inuito, *b* & licet vsumfructum in filij bonis non habeat, *c*
- Non possit de crimine accusari, nec carcerari ad instantiam filij, *d*
- Possit remittere iniuriam leuem factam filio, etiam eo inuito, *e* non tamen grauem; *f*
- Possit filiam nuptam in potestate constitutam, & in domo propria adulterantem incontinenti occidere, *g*
- Teneatur filios educare, *h* & inobedientes castigare, *i*
- In aduentitijs filij habeat solum vsumfructum, in profectitijs verò plenum dominium; k
- Possit testamentum filio pupillo per pupillarem substitutionem facere; *l*
- Teneatur filios instituere, vel ex legitima causa exhæredare: *m*
- Possit filium causa victus vendere, *n*

Filiusfamilias

- Non sibi, sed patri acquirat, *o* sic quod non possit esse lis inter patrem, & filium, *p* exceptis super Castrensibus, & quasi castrensibus, quæ sibi filius acquirit; *q*
- Non possit patrem in ius vocare sine venia, *r* nec contra alium ratione aduentitiorum in iudicio stare sine patris consensu, *f*
- A pœna criminis leuis excusetur, si illud de mandato patris patrauerit; vel saltem pœna delicti minuatur, si delictum sit atrox. *t*
- Possit impunè occidere agressorem patris, & econtra; *u*
- Teneatur patrem ab hostibus redimere, & econtra; *x*

Talisque potestas,

- Acquiritur, vel Amittitur;
  - Iusto matrimonio, seu nuptijs;
  - Legitimatione, vel
  - Adoptione;

b Ascan. Clementin. de patr. pot. effect. 12. n. 1.
c Milanen. dec. Sicl. 3. n. 97. p. 2
d de Franch. decis. 162. per tot. Ricci. dec. Neap. 163. n. 1.
e Surd. decis. 89 n. 12
f de Fräch. dec. 715. n. 4. per tot.
g Paschal. de patr potest. cap. 5. num. 2. par. 1.
h Surd. de alim. tit. 1. q. 1. per tot.
i Amer. de patr. potest. cap. 6. effect. 1. n. 19.
k vt inf. tit. per quas personas.
l vt inf. de pupill. subst.
m vt inf. de exhær. liberor.
n Couar. lib. 3. var. c. 14. n. 4.
o l. 2. C hoc tit. Molina de iust. tr. 3. disp. 225.
p Milanen. dec. Sicil. 3. nu. 102. lib. 2.
q l. fin. C. de inoff. test. & vt inf. dicetur tit. per quas personas.
r l. 3. C. de in ius voc. Ascan. Clé. effec. 3. n. 1.
s l. vlt. in fi. C. de bon. quæ liber. Afflict. dec. 180. n. 1.
t l. qui iussu. ff. de his qui not. infam. Pascal. vbi sup. c. 8 n. 33
u Boer. dec. 83. n. 6.
x Boer. dec. 126. n. 14.

TIT. x. de nuptijs.

Matrimonium duplex est, *A*

- **Spirituale**, quod in spiritu consistit, & est contractus, quo quis per ingressum religionis matrimonium cum Christo, seu Ecclesia contrahit, acceptis aliquando, vel datis prius muneribus, seu arris, sine tamen pœnæ appositione, *b* adeò vt ingrediens per professionem fiat alieni iuris, & testari nequeat, ne quidem ad pias causas; *c*
- **Carnale**, quod cum carnali copula contrahitur, de quo in hoc tit, & duplex est *d*
  - Legitimum, quod legitimo tantum consensu contrahunt infideles;
  - Sacramẽtale, quod ex lege Euangelica ligat fideles contrahentes; illis gratiam cõferendo; & duplex est *e*
    - Perfectũ, seu verũ, qđ fit per verba de pñti.
    - Initiatũ, seu sponsalia.

Initiatũ est futurarũ nuptiarum promissio, *f* **quæ fit**

- De præsenti, & idem est, quod perfectum matrimonium
- Vel de futuro.
  - Propriè p verba futuri tempus denotãtia & duplex est
    - Nuda, seu simplex cum nullis datis arris sponsus, & sponsa hinc inde contrahere promittunt
    - Firmata, seu roborata, cum per annuli, vel alterius arræ traditionem fides datur, purè, vel in diem, vel sub conditione possibili *g*, & substantiæ matrimonij non contraria, *h* ita vt arræ amittantur per fidei violatorem, sine tamen pœnæ appositione, *i*
  - Impropriè, inter impuberes, vel inter impuberem, & adultum per verba de præsenti.

Sed eius impedimẽta sũt

- Antecedentia, quæ [illegible] quæ impediunt fieri matrimonium, *l* excepto quod perfectum matrimonium non contrahitur à pupillo, initiatum vero secus, *m*
- Subsequẽtia, quę initiatũ validè factũ soluunt.
  - Ipso iure, vt
    - Ingressus Religionis, etiã pfessione nõ sequuta; *n*
    - Votũ simplex castitatis, vel religionẽ ĩgrediẽdi; *o*
    - Ordo sacer, *p*
    - Matrimonium de præsenti cum altera, *q*
    - Lapsus temporis præfixi in sponsalibus, *r*
    - Cognatio legalis, *s* Hæresis alterius, *t*
  - facto hoĩs corã iudice ecclesiast. vt
    - Notabilis cõtrahentium disparitas, puta si quis meretrici promittat spõsalia, p corporis vsu, *u*
    - Patris contradictio, *x*
    - Dissensus contrahentium, modo sint puberes, *y*
    - Absentia vnius sine alterius licentia, *z*
    - Fornicatio carnalis alterius subsequens, &
    - Fœditas notabilis, vel morbus contagiosus, aut alius incurabilis alteri superueniens, *a*
    - Asperitas morum, vel sæuitia etiam nouiter cognita, aut quædam inimicitia superueniens, *b*
    - Fama impedimenti publica, *c*
    - Paupertas alteri superueniens, *d*
    - Vel alia circunstantia, quæ cognita de tempore contractus, sponsalibus obstitisset, *e*

A Mozzi. de matrim. c. 10. n. 1.
b Sãch. de matr. li. 1. disp. 39. n. 4. 5. & 6.
c Molin. de iust. tr. 2. disp. 141. Argell de acqui. ren. poss. q. 3. ar. 1. n. 28. & seqq.
d Sãch. vbi sup. li. 2. disp. 10. n. 2
e S. Th. in 4. dist. 27. q. 2. art. 1.
f Io. Gutier. de spõsal. c. 1. n. 2.
g Moz. vbi sup. c. 1. n. 10. & 12.
h Can. aliquãdo 31. q. 2.
i Sãch. vbi sup. l. 1. dis. 30. per tot & disp. 35. n. 2.
l Sãch. li. 1 disp. 15. per tot.
m Sãch. li. 1. disp. 16. Gutier. c. 2. n. 1. 15. & 16
n Sanch. li. 1. disp 42. nu. 2.
o Sãc. dis. 46. n. 2
p Sãc. dis. 47. n. 4
q Sanch disp. 48 n. 1. & 3.
r Sãc disp. 53. n. 6
s Sanch. lib. 7 disp. 63. n. 20.
t Sanch ibid. disp 72. n. 3.
u Sanch. lib. 1. disp. 14 n. 1.
x Sanch. ibid. n. 4
y Sanch. d. lib. 1. disp. 52. n. 2.
z Cõc. Trid. sess. 24. de matrim. decret. reform. c. 7. Sanch. dis. 54. & Sanch disp. 55 n. 1. & 4.
a Sãc. dis. 57. n. 4
b Sanch. disp. 58 n. 1. & 3.
c Sanch. disp. 71. n. 14. & 15.
d Sãch dis 59. n. 4. e disp. 61. n. 3

Per-

Perfectum, seu verum est, in quo interuenit consensus implicitus, in copulam, a ex parte

- Contractus tantum, & non contrahentium, qui habent animum copulæ oppositum, vt fuit matrimonium inter Beatissimam, & immaculatam Virginem, & sanctum Ioseph castitatis amatorem.
- Contractus, & contrahentium simul, cum intentione consummandi, & tunc duplex est
  - Ratum, & non consummatum, quod fit per verba de præsenti, sine copula. a
  - Consummatum, quod fit per copulam, b Et est viri, & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem continens, c

Eius vero impedimenta sunt
- Antecedentia,
- aut
- subsequentia.

Antecedentia matrimonii.
- Impediunt, ne fiat, & factum non irritant, vt
  - Votum simplex, d
  - Prohibitio Ecclesiæ facta pendente tempore præstituto, e
  - Crimen vxoricidij, viricidij, f presbytericidij, coniugij cum moniali, raptus alienæ vxoris, &c.
  - Pœnitentia solemnis, vel leuatio proprij filij de fonte baptismali matrimonio insidiosa, g Incestus cum consanguineis, vel affinibus, h
- Error in persona, vel eius qualitate, quo dato non fuisset factus contractus, i
- Solemnis Religionis professio alterius coniugum, ante matrimonium emissa. k
- cognatio.
  - naturalis, seu cōsanguinitas
    - Qua ascendentes, & descendentes, vel transuersales ad quartum vsque gradum inclusiuè de iure canonici nuptias contrahere nequeunt, l licet textus hic dicat in linea recta in infinitum prohiberi,
  - Legalis contracta per
    - Arrogationem, quæ in linea recta impedit matrimonium, prout naturalis in transuersali verò in primo tantum gradu, m
    - Copulam carnalem, seu affinitatem, quæ orta ex matrimonio impedit pariter sicut naturalis, sed consurgens ex fornicatione dirimit ad secundum tantum gradum, n

In-

a Sāch. li. 2. disp. 28. n. 4. post multos.
b Mozz. de matrim. c. 10. n. 3.
c §. nuptiæ autem sup. de pat. potest. l. 1. de ritu nupt.
d Cōnico de voto in 6. Sanch. li. 7. disp. 11. n. 4.
e Concil. Trid. sess. 24. can. ij. decret. reform. cap. 10. Sanch. vbi sup. disp. 7. n. 3. & seq.
f Sanch. ibid. disp. 16. n. 1. & seq.
g Sanch. disp. 6. n. 5. 6. 8. & 10.
h Sanch. disp. 15 n. 1.
i Sanch. disp. 18 n. 12. circa med.
k Cōc. Trid. sess. 24. can. 6. Sāch. disp. 26. n. 1.
l Sāch. disp. 51. n. 22. & disp 53 n. 1.
m Sāch. disp. 63. n. 9. 15. & 34.
n Cōc. Trid. ibid. in decret. refor. cap. 5. Sanch. disp. 15. nu. 4. & disp. 67. nu. 4. 5. & 8.

Inualidant si defacto fiat, vt

Spiritualis, quæ oriens ex

- Sponſalibus validis propter publicam honeſtatem impedit in primo tantum gradu, *a*
- Matrimonio tantum rato, impedit ad quartum vſque gradum incluſiuè, *b*
- Baptiſmo, vel Confirmatione ratione paternitatis, vel compaternitatis impedit in primo tantùm gradu, *c* ſecus de cathechiſmo, *d*

Adulterium cum pacto futuri matrimonij, vel matrimonium de præſenti cum altera, priori coniuge ſuperſtite, *e*

Homicidium coniugis cum intentione alteri nubendi, *f*

Diſparitas Religionis, *g*

Coactio facta alteri contrahentium apta, cauſare metum cadentem in conſtantem virum. *h* Requiritur enim mutuus contrahentium externus conſenſus, *i*

Ordo ſacer, *k*

Primum matrimonium conſiſtẽs, quod impedit ne ſecundum contrahatur, *l*

Raptus, quo rapta quamdiu eſt in poteſtate raptoris cum eo matrimonium nequit contrahere, *m*

Affinitas, vel publica honeſtas, vt diximus, *n*

Ætas in maſculo minor 14. annorum, in fœmina 12. *o*

Clandeſtinitas, puta quando contrahitur matrimonium ſine Parocho, vel teſtibus, *p*

Simulatio, ſeu fictio vnius contrahentium, quæ inualidat matrimonium defectu conſenſus modo alteri non ſequatur grauiſſimum damnum. *q*

Defectus perpetuus iudicij, alias ſecus, *r*

Impotẽtia ꝑpetua, *ſ* quæ matrimonium dirimit, ſiue ſit

- naturalis vt
  - viri frigiditas arctitudo fœminæ hermophroditia qua, ſi neuter ſexus præualet homo ſit incapax matrimonij alias ſecus, *t*
- accidẽtialis vt
  - Impedimẽtum ex maleficio, *u* Spado, &c.

Sed impotentiæ ſigna ſi ſint euidẽtia, tunc ſtatim ſit diſſolutio, ſi tantum veriſimilia tunc medicorũ matronarũ, vel propinquorum iuramẽtũ requiritur, Si deniq; ſint incerta, tũc trienniũ experiẽtiæ deſideratur, à die vltimæ copulæ intentatæ *x*

a Cõc. Trid. in decret. reform. c. 3.
b Bulla Pij V. Sãch. diſp. 68. n. 10. & diſp. 70. n. 16.
c Cõc. Trid. in decret. reform. c. 2. Sãch diſp. 54. n. 3. 5. & 10.
d Sanch. diſp. 10. n. 12.
e Sãch. li. 7. diſ. 79. n. 1. et pꝫ ſſim
f diſp. 75. n. 2.
g diſp. 71. n. 8.
h Conc. Trid. in decr. refor. c. 9. in fin. Gutier. de matrim. c. 76. n. 8.
i Gutier c. 46. n. 1. Sanch. lib. 2. diſp. 25. 26. 27. & 30 per tot.
k Conc. Trid ſeſ. 24. can. 9.
l Sanch. lib. 7 diſp. 80. n. 1.
m Cõc. Trid decr. refor. c. 6. Sanch. diſp. 13. n. 2.
n Sãch diſ. 104. n. 9.
o Cõc. Trid. d. decr. refor. cap. 1. in princ.
p Caualcan. dec. Fiuiz. 11. n. 44. p. 3. & dec. 29. n. 18. p. 1.
q Sanch. lib. 1. diſp. 11. n. 5.
r Sanch. ibid. diſp. 8. n. 15. & 16.
ſ Sanch. li. 7. diſ. 92. n. 4. & 17. & diſp. 97. n. 2.
t Sãch. diſp. 106. n. 3. & 4.
u Sanch. diſp. 94. n. 8.
x Diſp. 107. n. 3. 4. & 9. & diſp. 110 per tot. Rota apud Farin. dec. 781. p. 2.

Subsequentia vero
- Dirimunt quoad vinculum
  - Ratum vt
    - Votum solemne castitatis iunctum cum professione in Religione approbata, *a*
    - Dispensatio Pontificis, *b*
  - Etiamq. consummatum, licet enim diuortium quoad thorum fieri possit, non tamen fit quoad vinculum, *c* nisi
    - Morte naturali, *d* vel
    - Vbi ex duobus infidelibus, vnus ad fidem catholicam conuertitur, quia Ecclesia præcipit fidelem ab infideli discedere ob periculum peruersionis, *e*
- Suspendunt consummatum præbendo ansam diuertendi quoad thorum, vt si
  - Alter fiat hæreticus, *f*
  - Alteri superueniat dementia, sæuitia, vel asperitas morum, puta si alter alterius vitæ insidietur, nisi detur sufficiens cautio futuræ incolumitatis, *g*
  - Alter alium inducat ad peccatum mortale, *h*
  - Alteri veniat morbus contagiosus, vel alius intollerabilis vt lepra,
  - Alter adulterium committat, *i* nisi alter coniux sit eiusdem criminis particeps, *k*

Sic alter coniugum de facto, vel de iure separatim cohabitante, alius pro matrimonio agere potest iudicio, *l*
- Possessorio, quo v. gr. mulieri allegante se à marito iniuste dimissam restituitur mariti sui possessio, cuius postea exceptio si quam habet examinari debet;
- Petitorio, quo vnus ex coniugibus allegans se cum altero contraxisse petit sibi ipsum coniugem adiudicari.

Qui verò iniustè, & aliquo dirimente impedimento interueniente simul coeunt, non possunt dici coniuges, nec matrimonium contraxisse, filijque inde nati non sunt in patria potestate, *m* nisi sponte inesse velint, *n*

Itaque spurij consentientes in patriam potestatem transeunt, *o* per legitimationem quæ fit per
- Rescriptum Principis, *p* est enim Principis naturales, imò incestuosos legitimare, *q* itaut legitimatus habeatur tanquam legitimè natus, *r* excepto quod non succedit in feudo. *s*
- Oblationem Curiæ, submittendo filium illegitimum seruitio Principis, vel Ciuitatis, vt legitimus efficiatur, *t*
- Subsequens matrimonium, conscribendo cum concubina sua matrimonium, etiam in extremis vitæ, *u* itaut quoad omnia dicantur eo ipso legitimi. *x*

a Conc. Trid. sess. 24. can. 9 Gutter. de matrim. c. 54. n. 1.
b Sanch. disp. 102. n. 3
c Sanch. lib. 10. disp. 1. n. 9.
d Sanch. lib. 2 disp. 13. n. 2. & 11
e Sanch. lib. 7. disp. 73. n. 6.
f lib. 10. disp. 15. n. 19.
g c. 1. ext. de diuort. Sãch. ibid. disp. 18. nu. 3. 6. 16. & 40.
h Sãch. ibid disp. 17. n. 5. & seqq.
i Sanch. ibid. disp. 2. n. 2. & disp. 3 n. 2.
k Sãch. ibid. disp. 5. cũ seq per tot.
l Mozz. de matrim. c. 16 n. 1. 2
m §. si aduersus hic.
n l. fin. ff de his, qui sui, vel al. iur sunt.
o Molin. de iust. tr. 2. disp. 222. n. 4. & disp. 171. & seq.
p l. 1. C. de nat. lib. Auth præterea. C. eod. nouell 89. c. 9.
q l. qui in prouincia, § 1. ff de ritu nupt
r Marta de iur. leg. p. 1. q. 18. artic. 1. n. 2.
s e. naturales tit. si inter Domin. & vassallos in vsib. feud.
t § vlt. hic. l. 3. C. de nat. lib. nouell. 89. c. 2.
u §. vlt hic.
x Sãch. de matrim. l. 7 disp 104. n. 5

TIT. 11. de adoption.

Adoptio est actus naturam imitans, quo aliquis (dummodo non sit Castratus, *a* nec fœmina, *b* nec tutor, vel curator, *c* nec minor, *d* hoc est non antecedens adoptandum 18. annis) eum sibi filium eligit, qui tamen verus filius non est;

& duplex est. *e*

- Adoptio specialis, quando filius fam. *f* coram quouis magistratu, mixtum imperium habente, *g*
  - adoptatur ab
    - Extraneo immutata patria potestate;
    - Vel
    - Consanguineo ascendente mutata potestate; *h*
- Arrogatio, qua rescripto, vel auctoritate Principis, pro filio is eligitur, qui sui iuris est, *i* debetque fieri causa cognita, *k* & cum cautione de restituendis bonis illis, qui habent ius arrogato succedendi, *l*
  - Et huius sunt effectus, vt
    - Emancipari, nec exhæredari possit arrogatus sine iusta causa, nisi arrogans ei bona ipsius restituat, simulq. quartam partem suorum bonorum relinquat, *m*
    - Non solum arrogatus, sed etiam liberi ipsius potestati arrogatoris subijciantur, *n*
    - Adoptans debeat adoptatum alere, & educare, *o*

TIT. 12. quibus mod. ius patr. pot. sol.

Amittitur vero patria potestas; *p*

- Morte naturali *q* parentis,
- Morte ciuili, quando pater, aut filius in insulam, siue exilium temporaneum relegantur, vel in perpetuum deportantur. *r*
- Pœna seruili, quæ erat olim damnatio ad metalla, & bestijs expositio, sed hodie est pœna triremium, *s* vel vltimo supplicio damnatorum, *t*
- Summa patritiatus dignitate, cui hodie respondet dignitas Episcoporum, vel Parium Franciæ, omnisque nunc dignitas eximens à cura, *u* eximit etiam à patria potestate, *x*
- Captiuitate ex iusto bello contingente, quæ suspendit patriam potestatem, *y* nam postliminium, & lex Cornelia fingunt captum si reuertatur in Vrbe semper fuisse, *z* si vero moriatur apud hostes decessisse præambula hora captiuitatis, *a*

a §. *Sed & illud* 9. *hic.* b §. *fœmina* 10. *hic.* c l. *nec ei in princip. ff. eod.* d §. *minorem* 4. *hic.* e *Sanch. de matrim impedi. disp.* 63. *num.* 2. *et seqq. Molina de iust tract.* 2 *disp.* 171. *& seqq.* f l. 1 *ff. hoc tit.* g §. 1 *vers. imperio hic* h § *si vero hic. Argel. de acqu. poss q* 3 *n.* 7 4. 717 *&* 719. i d. §. 1. *hic. Molina de iust. tr* 2 *disp.* 222. *n.* 4. 5. *&* 6. k §. *cũ autẽ hic. l. non aliter. ff. eod.* l l. *nec ei* 17. *ff. eod* m § *itẽ hic. l. impuberem, C. eod.* n §. *penult. hic. l.* 2. *& l. si pater. ff. eod.* o *Surd. de alim. tit.* 1. *q.* 2. *per tot.* p *Molina de iust. tract.* 2. *disp.* 229 *per tot.* q *in princ. hic.* r §. *cum autem cum seq. hic.* s *Iul. Clar. lib.* 5. *sent.* §. *fin. q.* 67. *num.* 4. *&* 7. *Capic. decis.* 153. *nu.* 3. *de Franch. decis.* 140. *num.* 8. *Castillo decis.* 37. *num.* 8. *& seq.* t §. *quod autem, &* §. *si vero Authen. de nupt.* u *De qua Nouell.* 38. *&* 70. *& in l. vlt. C. de decur.* x *Nouell.* 81. *cap.* 1. *& nouell.* 128. *cap.* 4. *in fine.* y §. 5. *hic. l. in bello, de capt. & postlim. reuers.* z l. *captum, C. de postlim. reuers.* a d. §. 5. *hic.*

Eman-

Emancipatione, quæ duplex est *a*
- Expressa, quæ est patriæ potestatis relaxatio, vtriusque, & patris, & filij interueniente consensu, coram competente Iudice facta, *b*
  - Cogiturque ad id pater Si
    - Contra pietatem filium tractet, *c*
    - Filio peccandi necessitatem imponat, *d*
    - Acceptauerit legatum ea conditione relictum, *e*
    - Sed è contra reuocatur filius in potestatem, si patri sit ingratus, *f*
- Tacita, quando filius, sciente patre, res suas tamquam paterfam. tractat, *g*

Ingressu Religionis de quo supra,
Adoptione, quando filius v. gr. adoptatur ab auo paterno, vel materno, *h* vt supra diximus.
Hæresi patris, *i*
Quoad naturam corporis propagandam, puta in contrahendo matrimonio, nam tunc filius fam. est sui iuris, *k*

TIT. 13 de Tutelis.

Personæ sui iuris, aut sunt in
- Tutela,
- Cura, vel
- Neutro iure tenentur, *l* vt sunt emancipatæ, aut maiores 25. annis.

Tutela est vis, seu ius, ac potestas in capite libero, ad tuendum pupillum, qui per ætatem se defendere nequit, iure ciuili data, & permissa, *m*

Et triplex est, *n*
- Testamentaria,
- Legitima, &
- Datiua,

Testamentaria est, quæ testamento, vel codicillo, *o* à parentibus datur liberis,
- In patria potestate existentibus, *p*
  - Natis, adhuc impuberibus, *q*
  - Vel
  - Nasciturис, seu posthumis eos hæredes instituendo, *r*
- Emancipatis, sed tunc tutor sine alia inquisitione, *s* à Iudice confirmatur.

TIT. 14 Qui test. tut. dare poss.

Quilibetque potest esse tutor, siue sit
- Paterfamilias,
- siue
- filius familias. *t*

idque
- Ad tempus,
- Ex tempore, vel
- Sub conditione, *u*

Exceptis *x*
- Furiosis, *y*
- minoribus, *z*
- fœminis *a* modo
- Mutis, & Surdis
- Excommunicatis

Non sint matres, aut auiæ, quæ si renunciauerint beneficijs muliebribus possunt liberorum esse tutrices, etiā ante agnatos. *b*

B 2 Le-

a *l. fin. C. de emācip. lib. §. præterea hic.*
b *l. actus legitimi 77 ff de reg. iur. l. nō nudo 3. C. de emācip. Pascal. de patr pot. p. 1. c. 1. n. 2.*
c *l. vlt. ff si à parent. quis manumiss.*
d *l. si lenones 15 C. de episc. aud. Pascal. vbi sup. p. 1. c. 2. n. 100. & 101.*
e *l. si cui legatū 92 ff de cond. & demonstr.*
f *l. necare 4. & l. alimenta 6. ff. de liber. agnosc. Molina vbi sup d disp. 229. in fi.*
g *l. 1. C. de patr. potest.*
h *§. sed etsi pater 8. hic.*
i *c. 2. §. vlt. de hæret. in 6. Sanc. in præcept. decal. lib. 2. c. 24. n. 5.*
k *S. Th. 22. q. 105 art. 5. in corp.*
l *in princ. hic.*
m *§. 1. hic. l 1. in princ. ff. eod.*
n *l. 31 C. de ep. et cler. Mōtan. de iur tut. c. 7. n. 1*
o *Montan. n. 2.*
p *§. permissū hic l 1. de testam. tutel.*
q *§. 1. inf de curator.*
r *l. quo tutela 73 §. nemo de reg. iur. d. § permissum hic.*
s *§. vlt. hic. l. 6. C. de cōfir. tutor. l. de creationib. C de Episc. aud. Montan. d. c. 7 n. 18.*
t *Hic in princ. l. filiusfam. 9 ff. de his qui sui, Montan. c. 9. n. 2.*
u *§. ad certū hic, Mōtan. c. 10. n. 1. & 12.*
x *Molina de iust. tract 2. disp. 221 per tot Montan. c. 23. n 7. 24. 27. & 28. Cauale. de tut. & cur. n. 290.*
y *§ furiosus 2. hic.*
z *§ 13. inf de excus tutor. l si hæreditas de testam. tutel.*
a *l fœmina. ff. de reg. iur.*
b *Auth. matris & auiæ, C. quand. mat. tut. off. fung. poss. Cauale. de tut. & cur. n. 24.*

Legitima tutela est, quæ datur deficiente testamentaria, *a* & quadruplex est, *b*

Agnatorum ad quam vocantur proximiores, siue sint agnati, siue cognati, *c* hoc est, siue sint per personam masculini, siue fœminini sexus coniuncti, *d* dummodo sint masculi 25. annorum, *e* & non fuerint capite minuti, hoc est à priori statu mutati, *f* — *TIT. 15. de leg. agn. tut.*

Nam agnatio tollitur diminutione, *g* { maxima, media, minima. } seu amissione { Libertatis, *h* Ciuitatis, *i* Familiæ, k & non dignitatis, *l* } — *TIT. 16. de capit. dimin.*

Cognatio vero { Sola maxima, & media diminutione tollitur quoad officia, *m*

Patronorum, qui libertorũ suorum impuberum tutores fiebant; — *TIT. 17. de leg. patr tut.*

Parentum, qui mortuo auo liberorum impuberum à se emancipatorum fiebant tutores exemplo patronorum. — *TIT. 18. de leg. parẽ. tut.*

Fiduciaria, qua frater fratris emancipati tutelam suscipiebat, sed hoc nunc est in desuetudine, quia fratres sunt legitimi, & non fiduciarij tutores, *n* — *TIT. 19 de fiduc. tutel.*

Datiua est qua pupillis à Iudice datur tutor, deficiente testamentario, vel legitimo, *o* facta prius inquisitione de tutoris moribus, & facultatibus, præstitaque à tutore cautione de rectè administrando, *p* — *TIT. 20. de attil. tutor.*

Cuius tutoris officium est partim pupilli negotia gerere, gestorum, & non gestorum post pubertatem coram Iudice rationem reddere, *q* Restituendo, librum rationum, seu tutelæ administrationis, *r* dolumq. latam culpam & leuem præstare, *s*

Partim ei, quod pupillus deteriorando conditionem gerit, auctoritatem in tẽpore, verbis, animo, & corpore adhibere, *t* secus vbi fit melior cõditio. *u* — *TIT. 21 de auth. tutor.*

Donec tutela finiatur, videlicet { — *TIT. 22 quib. mo. tut. fin.*

Pubertate, *x* pupillorum annis 14. & pupillarum annis 12. *y* exceptis spadonibus, qui solum pubescunt anno 18. *z*

Arrogatione, *a* facta de tutoris consensu, *b*
Deportatione facta propter facinus, *c*
Captiuitate pupilli, *d*
Euentu conditionis appositæ, *e* vel temporis præfiniti decursu, *f*

Morte naturali, *g*

Maxima, & media capitis diminutione tutoris non legitimi, *h* cuius sicut & pupilli, capitis diminutio, etiam minima, tutelam tollit,

Remotione tutoris facta à iudice ob crimen suspecti, *i*

Excusatione iusta, de qua mox.

Et

a l. legitimos 5. *ff. de legit. tut.* b Montan. vbi sup. c. 16. n. 1. c §. & his autẽ, in auth. de hær. ab intest. venien tib. col. 9. d § 1. de agnat. tut. hic. l. 7. ff. eo dem. e Auth sicut hæreditas C. de legit tutor. f in princ. de capit. dimin. hic, & l. 1 ff. eod. g l. 4. §. cognationis 2. ff. de grad. cognat. h §. 1. de cap. dimin. hic. i §. minor 2. de cap. dim. hic. k §. minima 3. ibid. l §. quibus autẽ, 5. ibid. m §. quod autẽ 6. ibid. n l. frater. C. de legit. tutor. o hic in princ. et §. sed ex his 3. hic p §. nos autẽ hic q §. vlt. hic. r Montan. de iur. tut. cap. 32. reg. 8. n. 10. s l. sine hærede 82. §. 2. ff. de adminis. & peric. tut. t §. tutor autẽ 2. hic l. obligari 9. §. pen. ff. de cust. tutor. I. doch. damhouder de tut. & cur. c. 7. n. 51. u in princ. hic l. 1 & 2. C. de auth. præst. x l. Seia ff de tutor. & cur. y In princ. hic Montan. de iur. tut. c. 37. n 1. & 28. Molina de iust tract. 2. disp. 225. z Mõtan. ibid n. 31. a §. ite finitur 1. hic. b Montan d. cap. 37 n. 98. & 101. Molina d. disp. 225. c Montan ibid n. 104. 119 & 128. d Montan. ibid. n. 107. e §. sed et si 2. hic. f §. præterea. 5. hic. Montan. ibid. n. 153 & 158. Molina d. disp. 225. g § similli 3. hic. Montan. ibid. n. 100. 129. & 134. h §. sed & capitis 4 hic. i §. vlt. hic. Montan. ibid. n. 136.

Et finita tutela datur actio tutelæ, *a*
- Directa pupillo contra tutorem
  - Verum, qui ipsi occasionem damni dedit;
  - Vel
  - Putatiuum, qui se pro tutore gerens ipsi damnum intulit, & tunc dicitur actio pro tutelæ, *b*
- Contraria tutori aduersus pupillum ad repetendos sumptus pro pupillo à se factos, *c*

TIT. 23 de curatorib.

Tuncque succedit cura, quæ est potestas iuris ciuilis, ad tuendas res minoris, *d* & ab eodem Iudice, *e* datur curator legitimus, vel datiuus, puberibus, seu minoribus, vsque ad 25. annum, *f* Imo & maioribus 25. annorum; puta furiosis, & prodigis, similique infirmitate laborantibus, *g* donec cœperint sanitatem recuperare. *h* Imo etiam durante tutela

Datur curator tutore
- Non idoneo, *i*
- Ad tempus se à tutela excusante, *k*
- ægrotante, vel
- iusta causa impedito, *l*

Sed nullus curator datur inuitis, *m* finitur vero cura expletis 25. annis, *n*

Demum tutoribus, & curatoribus tria sunt communia,
- Satisdatio,
- Excusatio, &
- Ob suspicionem remotio.

TIT. 24. de satisd. tut. vel cur.

Satisdatio, seu satisfactio est obligatio idonea datis fideiussoribus, vel pignoribus præstita, *o*, in
- Contractibus voluntarie, & conuentionaliter, vt infra dicemus tit. de fideiuss.
- Litibus, & iudicijs necessariò, & ex præcepto legis, vel magistratus, vt sunt satisdationis species, de quibus infra dicetur tit. de satisdationibus, Vel
- Extraiudicialibus, exigente Iudice, vt est satisdatio tutorum, vel curatorum, de qua hic agitur.

Debent autem tutores, & curatores, *p*
- I. administrationem suscipere ex
  - Testatoris dispositione, puta si sint dati tutores in testamento, vel codicillis, vt supra dictum est.
  - Iudicis
    - Confirmatione, si sint
      - Tutores
        - legitimi, *q* vel
        - Extranei dati in codicillo, vel testamento minus solemni *r*
      - Curatores testam. dati, *s*
    - decreto, vt si sint
      - Tutores datiui, vel
      - Curatores, quibus à solo Iudice administratio decernitur, *t*

In

a *Montan. de tut. & cur. c. 39. num. 225. & passim*
b *Iodoco dambouder. c. 10. nu. 5. & seqq.*
c *Iodoc. ibid. n. 33. Montan. vbi sup. cap. 40. n. 1.*
d *l. cū plures 12. §. cum tutor. ff. de admin. tutor.*
e *§. 1. hic.*
f *In princ. hic. Osasch. dec. 89. n. 2. Afflic. dec. 262. n. 4*
g *§ furiosi quoq; 3. hic Mōtan. de tut. tut. c. 28. n. 3. 5. 26*
h *l. 1. §. & tamdiu ff. de curat. furios. Montan. c. 37. reg. 2. n. 12. & 14.*
i *§ pen. hic.*
k *d. §. pen.*
l *5. §. vlt. hic.*
m *l. 3. § si pupillus ff. de tutel. Osasc. d. decis. 89 n. 1. Afflict. d. decis. 262. nu. 5.*
n *Mōtan. d. c. 37. nu. 1.*
o *Osasc. decis. 70. n. 1. Henrigius de fideiuss. c. 4. n 8.*
p *Marant. de ordin. iudic. p. 4. dist. 16 n. 52.*
q *Montan. de tut. tut. c. 14. n. 6.*
r *Montan. vbi sup cap. 8. n. 8.*
s *d. § 1. hic.*
t *vt sup. dictum est.*

II. Inuentarium expensis tutelæ, vel curæ conficere modo quo dicetur infra tit. de hæred. qualit. & secundum illud rationem reddere, *a* nullis conuocatis creditoribus, *b* alioquin in furti rerum pupillarium suspicionem incidunt, *c*

III. Satisdare rem pupilli, vel adulti saluam fore, *d* quod intellige de tutoribus legitimis, *e* non tamen de testamentarijs, *f* nec codicillarijs, *g* nec de datiuis, *h* nisi pluribus contutoribus datis tractetur, quod vnus solus administret, *i* vel nisi sint malæ famæ, & testatori incogniti, k

Itaq; pro administratione conueniũtur, *l*

I. Tutores actione tutelæ, de qua supra, Vel curatores actione negotiorum gestorum, Imò eorũ hæredes, *m* Sed inter se tutores, & curatores gaudẽt beneficio, *n*

- Ordinis, seu excussionis, quo prius excutitur, qui gessit, *o*
- Cedendarum actionum, quo tutori soluenti pro contutore, qui gessit, & non est soluendo ceduntur à pupillo actiones pro solutto repetendo, *p*
- Vtilis actionis, seu negotiorum gestorum, quod datur à lege ad eosdem fines neglecto beneficio cessionis actionum, *q*
- Diuisionis, quo Conuentus petit actionem diuidi in omnes contutores, qui sunt soluendo pro rata cuiuslibet, *r*

II. Fideiussores ex stipulatione nam in solidum obligantur, nec habent beneficium diuisionis, *s* sed solum restitutiones, & repetitiones tutoribus concessas, *t*

III. Magistratus actione subsidiaria si videlicet dolo, vel culpa idoneos tutores, vel satisdationem idoneam non elegerint, *u*

TIT. 25. de excus. tut. vel cur.

Excusatio est priuilegij, vel legitimæ causæ allegatio, propter quam aliquis se ab onere tutelæ, vel curæ immunem facit coram Iudice, *x* infra quinquagesimum diem à scientia datæ tutelæ, vel curæ, *y*

- Numerus trium liberorum naturalium, & legitimorum Romæ, in Italia quatuor, in alijs prouincijs quinque, *z* superstitum, licet in patria potestate non sint, *a* aut pro patria mortuorum, *b* vel etiam nepotum ex filio mortuo, qui pro patre auum excusant, *c*
- Administratio rerum Fisci, *d* seu officium Thesaurarij Principis, aut Reip. ærarij exactoris.

Sunt

a *Caualc. de tut. et cur. n. 62. Afflic. de cis. 285. n. 22.* b *Iodocb. damboud. de tut. & cur. c. 5. n. 1.* c *Iodocb. vbi sup. c. 3. n. 15. et 30. Caualc. vbi sup. n. 59* d *Caualc. vbi sup. n. 23. Montan. vbi sup. cap. 32. reg. 7 n. 1. & 2. Gutier. de tutel. p. 1. c. 12. n. 10.* e *§. item 7. hic. Galganet. de tutel. lib. 3. q. 30.* f *§. 1. hic. Gutier. vbi sup. p. 1. c. 5. n. 1.* g *Iodocb. vbi sup. c. 6. n. 15. & 18.* h *d. §. 1. hic Iodoc. ibid. n. 19.* i *d. §. 1. & §. 8. hic Caualc. vbi sup. n. 14. Cãcer. va. res. p. 1. c. 7. de tut. nu. 41.* k *Molina de iust. tr. 2. disp. 223 n. 2* l *Galganet. de tutel. lib. 2. tit. 26. n. 4. Gutier. de tut p. 2. c. 16. n. 9 & 10.* m *Montan. de iur. tut. c. 39. nu. 81. Galgan. ibid. n. 3.* n *Montan. ibid. n. 131. 149. & 179.* o *l. 1. & 2. C. si tut. vel cur. non gess. Galganet. d. tit. 26 n. 23. Rot. in Recẽt. dec. 772. n. 10. p. 2* p *l. 2. C. de diuid. tutel Gutier. de tutor. p. 1. c. 15. n. 28* q *l. 1. §. nunc tractemus ff. de tut. et rat. distrah.* r *ibid.* s *Montan. vbi sup. c. 32 reg. 7. n 17. Henrigius de fideiuss c. 27 n 50.* t *Montan. vbi sup. c. 40. n. 33.* u *§. sciendũ 2 hic Iodocb. Damboud. de tut. & cur. c. 6. n. 22. & 23. Montan. vbi sup. c. 32. reg. 7. n. 33. & seq.* x *Vultei in princ. hic n 4* y *§. qui autem excusare hi. & l. tutores C. hoc tit. Montan. de tut. & cur. c. 35. n. 233. Mol. de iust. tr. 2. disp. 222. n. 11.* z *l. 2. §. numerus & ibi gl ff. hoc tit.* a *in princ. hic* b *ibid.* c *l. 2. §. 1. & ibi gl. ff. hoc tit. Mõt. ib. n. 46. 55 56. 62 Mol. ib. n. 2.* d *§. 1. hic & l. 41 ff. hoc tit. Mõt. ib. n. 84. Mol. ib. n. 2*

Sunt autem huiusmodi xvij. causæ, nempe

- Absentia Reipub. causa, qua suscepta tutela suspenditur, dato interim curatore, suscipienda vero abnegatur, etiam vno anno post reditum, *a*
- Dignitas magistratus, quæ à suscipienda excusat, *b*
- Lis cum pupillo de omni, vel maiori parte bonorum, *c*
- Tres tutelæ, vel curæ modò non affectatæ, *d*
- Paupertas grauis, *e*
- Infirmitas perpetua, in perpetuum: temporanea, ad tempus excusat, dato interim curatore, *f*
- Imperitia litterarum iuncta simplicitati, & rusticitati, *g*
- Inimicitiæ capitales inter pupilli patrem, & tutorem, vel curatorem dandum, *h* nisi interuenerit reconciliatio,
- Ætas maior 70. & minor 25. annorum, *i*
- Militia, *k*
- Professio facultatum, & disciplinarum, *l*
- Bona in diuersis locis sita, *m*
- Monachatus, & Clericatus, *n*
- Qui tutor fuit, non fit inuitus curator, *o*
- Maritus ab vxoris cura excusatur. *p*

TIT. 26. de susp. tut. vel cur.

Remotionem ob suspicionē.

- Decernit Iudex, qui tutorem dedit, *q* contra tutores, vel curatores, siue testamentarios, siue legitimos, vel datiuos. *r*
- Si
  - Dolo malo, fallacia, & negligētia, & nō lata leui, vel leuissima culpā, tutelā, vel curā gerunt, quia tūc fiūt infames, *s*
  - Extantibus facultatibus pupillo alimenta denegent, vel dari non curent, *t*
  - Deprauati sint, *u* tamen in Gallia non possunt remoueri ob paupertatem, *x*
  - Non fecerint inuentarium, *y*
  - Et tunc interdicitur administratio, donec fuerit cognitum de suspicione. *z*
- Postulare omnibus licet, exceptis impuberibus, itaut mulieres, pupillis, vel minoribus sanguine coniunctæ, *a* Imo & puberes, cum consilio consanguineorum, possint tutores, & curatores de suspecto accusare. *b*

D I.

a §. item qui Reip. 2. hic. Mōtan. ibid. n. 96. Mol. ibid n. 3
b § & qui 3. & l. potestatis de verb. sign. Montan. ibid. n. 106.
c §. itē propter 4. hic.
d §. item tria 5. hic Mōtan. ib. n. 119. et 132. Mol. ib. n. 3
e §. Sed & propter 6. hic Mōt. ibid. n. 140. Mol. ibid. n. 4.
f §. item 7. hic Molina ibid. n. 5. Montan. n. 145.
g §. similiter eos 8. hic Mont. nu. 160. Molina n. 6.
h §. inimicitiæ 11. cū seq hic. Mōt. n. 162. Molina n. 7.
i §. itē maior. 13. hic. Mont. n. 194. & 180. Mol. n. 8.
k §. idē & in 14. hic. Mont. n. 184.
l §. item Romæ 15. hic Montan. ibid. n. 203. Molina n. 9.
m l. 2. C. hoc tit. Montan. n. 219.
n Cauale. de tut. et cur. n. 288. Mont. n. 193. & seq.
o §. qui tutelā 19. hic Molina n. 10.
p §. itē rescripserūt 20. hic Mont. n. 40
q §. datū 1. hic Mōtan. de tut. et cur. c. 36. reg. 5. n. 2.
r §. ostēdimus 2. hic Mol. de iust. et iur. tr. 2. disp. 225. Mōtan. ib. reg. 6. nu. 1.
s §. Suspectus autē 5. hic. Mōtan. ibid. reg. 1. n. 21. et seq.
t §. si quis tutor 9. cū seq. hic Mōtan. d. reg. 1. n. 30
u §. vlt. hic
x l. si defunctus eo C. de arbit. tut. Mont. reg. 2. n. 1. Iodoch. damboud. de tut. et cur. c. 6. n. 53.
y Boer. dec. 33. n. 100. Afflic. dec. 207. n. 4 Cauale. de tut. et cur. n. 19.
z §. si quis autē hic.
a §. cōsequēs 3. hic
b §. impuberes 4. hic Montan. ibid. reg. 7. n. 11.

DIVISIO TABVLARIS LIBRI II.

De Rebus

TIT. I. de rer. diuis.

- Res aut sunt *a*
  - Extra patrimonium, quæ aut sunt iuris
    - Diuini,
    - aut
    - Humani.
  - In patrimonio nostro, quarum plenam proprietatem, & dominium habemus
- Diuini iuris sunt
  - Publicæ sunt *b*
    - Sacræ, quæ publicè Deo consecratæ sunt, ita vt obligari, nec alienari possint, *c* nisi propter æs alienum, euidentem vtilitatem, aut æquitatem, *d*
    - Sanctæ, quæ non sunt consecratæ, *e* sed tantum ab iniuria hominum capitis pœna munitæ, *f* vt sunt Legum sanctiones, Muri, &c.
  - Priuatæ sunt res religiosæ, seu Monumenta, quæ priuato alicuius facto Religioni, hoc est, sepulturæ consecrantur, *g*
- Humani iuris sunt
  - Publicæ, quæ sunt
    - Communes iure naturali primario, quarum vsus communis est tam hominibus, quàm Brutis, vt Aer, littus maris, Aqua profluens, *h* donec fuerint à priuatis occupatæ, *i*
    - Publicæ in specie, quæ sunt publicæ
      - Iure naturali secundariò, quarum vsus omnibus permittitur, proprietas verò ad aliquem populum instar priuatæ personæ spectat, *k* ita vt a singulis acquiri nequeant, *l* vt sunt flumina, portus, ius piscandi, *m* aut nauigandi, vsus riparum, &c.
      - Iure ciuili, quæ non ad omnes incolas alicuius Regionis, sed ad Ciuitatem, Vniuersitatem seu Collegium aliquod pertinent, *n* vt Pascua, Syluæ, &c.
  - Priuatæ, quæ ad singulos pertinent, *o* & earum dominium est *p*
    - Verum,
    - vel
    - fictum.

- *a* in princ. hic et gl. penult. in l. rei appellatio 5 ff. de verb. signif.
- *b* l. in tantum 6. §. 3 ff hoc tit. Azor. instit. moral. li. 1 p. 3. cap. 35.
- *c* §. Sacræ res 8. hic
- *d* Auth. hoc ius porrectum, C de sacrosanct. Eccl.
- *e* gl. quodammodo in l. 1. §. 1. ff. hoc tit.
- *f* §. sanctæ quoque. 10. hic.
- *g* §. Religiosum 9. hic l. si plures. ff. hoc tit.
- *h* §. 1. hic & l. 2. §. 1. ff hoc tit.
- *i* l. riparum 5. in fin. cũ seq. ff hoc tit Sebast. Medices tract. de venat. piscatione & aucupio p. 2. q. 21. n. 6. cum seq.
- *k* §. flumina autẽ 2. hic
- *l* d. l. riparum 5. in fin.
- *m* Cæpol. tr. rust. præd c. 42.
- *n* §. vniuersitatis 6. hic.
- *o* l. 1 § hæ autem 1 ff hoc tit.
- *p* l. quod si nulla ff. de legat 1. Bar. in l. cui fundus colum. fin. ff. de cond. & demonstr.

Ve-

- Verum dominiũ duplex est, *a*
  - Vniuersale, quod est potestas quam habet Princeps gubernandi suos subditos, & duplex est
    - Ecclesiasticum, quo diuinus cultus dirigitur, vt est potestas
      - Papalis, quæ ad temporalia etiam extenditur, cum Papa sit omnia, & supra omnia, *b* vt alibi demonstrabimus
      - Patriarchalis,
      - Archiepiscopalis,
      - Episcopalis, vel
      - alia interior.
    - Sæculare, quod respicit res sæcularium, vt est potestas
      - Imperatoris,
      - Regis,
      - Ducis,
      - Comitis,
      - Marchionis,
      - Baronis,
      - Vel aliorum inferiorum vassallorum.
  - Particulare, quod duplex est, *c*
    - Plenum, seu perfectum, cum quis vsum, & proprietatem habet;
    - Non plenum, seu imperfectum, cum vnus proprietatem rei habet, alter vero vsum, & est duplex, *d*
      - Directum, quod consistit in proprietate, & possessione ciuili, sine fructu, & istud habet Dominus feudi, seu emphyteosis super feudo, vel filius familias super peculio aduentitio,
      - Vtile, quod consistit in proprietate, & possessione naturali rei, & hoc habet vsufructuarius, vel vassallus, seu emphyteota, qui dicitur Dominus Vtilis, hoc est, censum soluens directo, *e* & istud

- duplex est *f*
  - Altum, seu supremum, quod habet primus infeudatus;
  - Inferius, seu minus, quod est directo *g*
    - Subordinatum, seu subalternum, vt est dominiũ sub feudatarij, emphyteutæ vel liuellarij,
    - Non subordinatũ, seu directum extinguens, quod longi temporis præscriptione acquiritur,

- Rerumque priuatarum acquisitio est iuris, *h*
  - Gentium, quæ fit per *i*
    - Occupationem rerum, quæ sunt priuati nullius, & quæ fieri alicuius possunt,
    - Vel
    - Accessionem.
  - Vel
  - Ciuilis

a Surd. decis. 288. per tot. Less. lib. 2. de iust. & iur. c. 3. dub. 1.

b Afflict. decis. 265 n. 14. de Amat. decis. March. 4. num. 13.

c Less de iust. d. li. 2. cap. 3 dub. 2.

d l. si quis vi. 17. §. 1. & ibi addit. marg. ff. de acquir. poss Surd d. decis. 288. n. 13.

e l. possessoris 12. in C. de si. fund. patrim. Surd. d. decis. n. 14. & passim.

f Surd. decis. 210. num. 42.

g Bart in l. si adeo § libertas in fi. ff. de seruit. vrb. præd. Ruin. cons. fin. lib. 1.

h §. singulorũ 11. hic.

i Less de iustit. lib. 2. cap. 5. dub. 1.

a Azor institut. moral. par. 3. lib. 1. c. 13.
b §. feræ igitur 12. hic.
c §. apum quoq; 14. hic & l. naturalem 5. §. apum 2. ff. hoc tit.
d Sebast. Medices de venat. piscat. & aucup. p. 2. q. 21. n. 6. & seqq.
e d. §. feræ igitur ibi, nec interest.
f ibid. verb. plane, qui alienum Fræc. marc. decis. 303. li. 1. Gratian. discep. 139. n. 12. & seq.
g text. ib. vers. quid quid l. 1. §. in bellis ff. si quadr. pauper. fec. dic. Less. d. lib. 2. cap. 5. dub. 10.
h §. illud quæsitum, vers. sed posteriorem.
i §. Gallinarum 16. hic.
k §. pauonum 15. hic Less. vbi sup. dub. 6.
l §. item ea quæ 17. hic.
m l. si captiuus 20. §. 1. ff. de capt. & postlim reuers. Molina de iust. tract. 2. disp. 117. vers. sit nihilominus.
n §. item lapilli 18. hic l. 1. §. 1. ff. de acq. poss. Less. de iust. lib. 2. c. 5. dub. 11.
o §. item ea quæ 19. hic Azor. inst. mor. p. 3. lib. 1. c. 14. in princ.

Occupationis species sunt *a*:
- Venatio, ferarum syluestrium, & terrestrium, *b* inter quas enumerantur apes, *c* Aucupium, Piscatio. *d*
  - Quæ animalia fiunt primi occupantis, etiam in fundo alieno, *e* non facta prohibitione à Domino fundi, *f* sed si denuo euadant, fiunt noui occupantis, *g* & non vulnerantis, nisi aduerietur consuetudo, *h* exceptis animalibus domesticis, *i* vel feris abire, & redire solitis, *k*
- Præda in bello publico, & iusto facta, non solum rerum, sed personarum, itaut res mobiles miles, *l* immobiles vero Dominus belli suas faciat, *m*
- Inuentio rei puta gemmæ, vel lapilli, in loco communi, & eius apprehensio, *n*

Accessio duplex est:
- Naturalis, quæ per se, & tacitè, &
- Industrialis, quæ facto hominis fit,

Naturalis vt:
- Natiuitas fœtuum, qui ex animalibus nostris nascuntur, *o*
- Fructuum perceptio, ex re, vel rei occasione, à nobis ad vtilitatem facta, quorum alij sũt, *p*
  - Naturales, vt Pira, poma, in quibus natura, *q*
  - Industriales, vt Vuæ, in quibus industria plus confert, *r*
  - Ciuiles, qui in totum prouenniunt ex industria, vt pensiones domorum annui redditus, &c.
  - Et istorum alij *s*
    - Habentur in pretio communiter apud omnes, vel apud aliquos tantum
- Alluuio, quæ est incrementum, quod latenter ipso iure fluminis facto, agrum alicuius ei cohærentem accrescit, *t* sed non palam & impetu, nisi postquam appulsæ arbores radices egerunt, *u*
- Insula nata, quæ in mari fit primi occupantis, *x* In flumine vero fit illorum, qui habent prædia proximiora, *y* mediante apprehensione.

p Horat. Barbatus de diuis. fructuum p. 1. c. 2. n. 1. & 7. q §. in pecudum 37. hic Boer. decis. 224. r l. si eius fundi 78. ff. de rei vindic. s Rot. in recent. p. 2. decis. 394. nu. 2. & 3. t §. præterea 20. hic. Cyriac. controuer. forens. 376. n. 7. & passim. u §. quod si vis 21. hic, x l. insula §. 3. ff. de acq. rer. dom. y §. insula 22. hic Cyriac. vbi sup. n. 9. & passim Azor. inst. mor. d. cap. 14. verb. iure itidem.

Induſtrialis, vt

Specificatio, cum quis bona fide, & ſuo nomine ex aliena tantum materia, vel partim ex propria, partim ex aliena, nouam conficit ſpeciem, itaut non poſsit reduci ad priorem materiam, *a*

Acceſsio ſpecifica, cum v. gr. ad veſtem alicuius accedit, ſeu annectitur res pretioſa, *b*

Commixtio, qua materias ſponte, vel caſu confundimus, itaut ſint communes, *c* vel ſpecies miſcemus, itaut res fiat communis de omnium conſenſu, alias ſecus, *d*

Ædificatio, quæ fit vel in noſtro ſolo, ex materia alterius, vel in ſolo alterius, ex materia noſtra, & tunc in dubio ædificium pertinet ſemper ad Dominum ſoli, *e* itaut priori caſu materiæ Dominus non poſsit eam repetere, niſi diruto ædificio, *f* ſed ſolum agat actione de tigno iuncto. *g* Poſteriori verò ædificans, non repetat expenſas, niſi ſit in bona fide, *h*

Implantatio arboris propriæ in fundo alieno, vel arboris alienæ in ſundo proprio, quæ ſtatim atque radices geſsit fit Domini fundi alias non *i* a terra tamen fortuito euulſa poteſt repeti, *k*

Satio, quæ ſolo cedit, ſed bona fide repetitur, *l*

Scriptura, quæ licet olim cartæ cederet, nihilominus hodie carta cedit ſcripturæ, *m* prout tabula cedit picturæ, *n*

Inuentio theſauri, qui ab aliquo quomodocumque reperiatur in loco proprio, vel ſacro, fit inuentoris, ſi verò fortuito in alieno loco, vel publico reperiatur fit inuenientis ſolum pro dimidia, *o*

Traditio, quæ duplex eſt *p*

- Propria, quæ eſt rerum corporalium, ſiue mobilium, ſiue immobilium modo in commercium veniant, ſitque de manu in manum in omnibus ferè contractibus
- Impropria, quæ fit in perſonam
  - Certam per
    - Patientiam, vt in rebus incorporalibus, *q*
    - traditionem clauium, *r*
  - Incertam per
    - Apprehenſionem miſsilium, ſeu rei in vulgus donationis gratia proiectæ, *ſ* vel pro derelicta habitæ, *t*

a §. cum quis ex aliena 25. hic & ibi gl. ſuo nomine Azor. d. cap. 14. verb. præterea.
b §. ſi tamen 26. hic, Azor. ibidem verb acquiritur.
c §. ſi duorum 27. hic.
d §. quod ſi frumentum 28. hic. Azor. ibid. verb. præterea iure gentium.
e Rot. diuerſ. p. 1 decif. 475. num. 10. Gratian. diſc. 32. n. 1. & 9.
f Gratian. diſc. 21. n. 27. tom. 1. Sund. decif. 78 num. 23. & ſeq.
g l. 1. §. 1. ff. de tign. iniunct.
h §. cum in ſuo ſolo 29. & ſeq. hic.
i §. ſi titius aliena 31. hic.
k Gratian. d. diſc. 21. n. 26. 28. & 29.
l §. qua ratione 32 hic.
m §. ſi quis 34. hic
n l. in rem 23. §. ſed & id 3 ff de rei vind.
o §. theſauros 39. hic Leſſ. de iuſt. li. 2. cap. 5. dub. 15. et 16.
p §. per traditionem 40. hic.
q §. interdum 44. hic.
r §. item ſi quis 45 hic.
ſ §. hoc amplius 46 hic.
t §. qua ratione 47. hic. Azor. inſt. mor. t. 13. p. 3. li. 1. verb. tertij generis

Et sic iure Gentium acquiruntur tantum res corporales, nempe quæ natura sua tangi, vel videri possunt, potentia, vel actu, vt sunt res mobiles, vel immobiles, a sed iure ciuili non solùm acquiruntur res corporales, sed & incorporales, quæ nec tangi, nec videri, sed solum mente, & intellectu percipi possunt, b

TIT. 2. de reb. corp. & incorp.

Vt seruitus quæ aut est, c
- Merè Personalis, de qua diximus in primo libro.
- Merè realis, vt est seruitus feudalis, d.
- Mixta.

Merè realis, seu prædialis est ius quod quis habet in re alterius, vt is aliquid patiatur, vel aliquid non fiat, e &

Consistit in
- Solo, & dicitur Rustica, vel
- Superficie, & vocatur Vrbana, f

TIT. 3. de seruit. rust. & vrb præd.

Rustica est, quæ debetur prædijs rusticis, hoc est fundis, vel ædificijs, intra vel extra vrbem ad seruanda pecora, vel fructus destinatis; g.

Et duplex est, h
- Nominata, vt
  - Iter, quod est ius quod quis habet pedes, vel eques, aut cum lectica eundi fundum suum per fundum alienum, sed non cum vehiculo, i
  - Actus, quem quis habens transit per fundum alterius, etiam cum iumento, & vehiculo, k sed eius sicut & itineris, latitudo certa non datur, l & est in arbitrio.
  - Via, quæ est ius lapidem, & tignum trahendi, continens in se actum, qui & iter in se continet, m cuiusque latitudo certa est, n. & triplex est.
    - Publica, seu regalis, o.
    - Priuata, qua per agros vnius vel plurium seruituti deditos, cuidam particulari, vel omnibus licet petere fundum suum, p.
    - Vicinalis, quam plures vicini aliquid conferendo simul statuunt, vt sit communis, ratione commoditatis;
- Innominata, vt
  - Aquæductus, seu ius aquæ ducendæ per fundum alienum, q
  - Aquæ haustus ex flumine, fonte, vel puteo alieno, r
  - Pecoris ad aquam vicini appulsus, eius adaquandi gratia, s.
  - Ius pascendi pecus; t vel coquendi calcem, u vel fodendi arenam in agro alterius, x

a §. 1. hic gloss. sul in princ. hic.
b §. 2 & 3. hic.
c sup. de iur. person. Iaf. de action. §. æque si, num. 1. Oliban in d. §. æque n. 85. & 86. Gomez var. resol. cap. 15 n. 1 tom. 2. Rot. in recent. p. 1. dec. 199. n. 2.
d Hor. Barbat. de diuis. fruct. p. 1. c. 10. n. 2.
e l. quoties 20. §. seruitutum. ff. hoc tit.
f §. ideo autem 3. hic. Azor. inst. mor. p. 3 lib. 1. cap. 36. Oliban de action. in d. §. æque. n. 97 & seq.
g l. eo iure 4. §. stabula, ff. in quibus. caus. pign.
h gl. in l. 1. vers. in rusticis, ff. de seruit. rust. præd. Azor. vbi sup. verb. decimoquarto, Oliban. vbi sup. nu. 108.
i d l. 1. et in princ. hic.
k in princ. hic.
l l. certo 13. §. 2. ff de seruit. rust. præd.
m in princ. hic.
n l. via latitudo 8. ff. hoc tit.
o l. 2. §. viam ff. ne quid in loc. pub.
p d. l. 2.
q §. 1. hic.
r l. ergo 5. §. 1. in fi. & seq ff. hoc tit.
s l. pecoris 4. ff. hoc tit.
t l. 1. §. 1. l. iure seruitutis 3 & l. 4. ff hoc tit. Surd. dec. 236. n 7.
u d l. 1. 5. & 6. ff. hoc tit. x ibid.

Vrbana est, quæ prædijs vrbanis, hoc est, ædificijs intra, vel extra Ciuitatem ad habitandum constructis inhæret, a

Et duplex est b
- Negatiua, vt seruitus
  - Altius non tollendi ædificia, c
  - Stillicidij non auertendi super tectum suum, d
  - Ne prospectui, e vel luminibus officiatur, f.
  - In pariete communi fenestram non faciendi, g.
- Affirmatiua, vt h
  - Oneris ferendi domus alienæ, i
  - Altius tollendi puta propter ventos, k
  - Auertendi stillicidium super tectum, aut aream alterius, l
  - Immittendi tignum, super vicini parietem, m
  - Aquam e domo proijciendi in solum vicini,
  - Protegendi vicini solum, n
  - Prospectus, vel luminum, vt in domo non cœlum, sed eius claritas videatur, o

Quæ seruitutes sunt
- Continuæ, quæ semel constitutæ semper durant, etiamsi non reuocentur ad actum, vt seruitus aquæductus, p
- Quasi continuæ, quæ durant in perpetuum potentialiter, sed non actualiter, vt seruitus stillicidij, &c.
- Discontinuæ, quæ solum incommodum afferunt dum reducuntur ad actum, vt seruitus itineris, &c. q

Et acquiruntur
- A lege, statuto, vel consuetudine loci, r
- A Iudice, s
- Contractibus inter viuos,
- Testamentis, t
- Vsucapione, & per longum tempus si sint continuæ, aut quasi vel longissimi temporis præscriptione, u si sint discontinuæ, x ijsdemque modis amittuntur. y

Seruitus mixta triplex est
- Vsusfructus,
- Vsus, &
- Habitatio.

a Axo. in summ. n.1. C.de seru. & aqua l. vrbana præd ff de verb.signif.
b Mollina de iust. tract. 2. disp. 12.
c Azor. inst. mor. p. 3. lib. 1 cap 36 per tot.
d l. altius. C. de seruit. & aqua.
e l. 1. & ibi gl. ff. hoc tit.
f l. inter seruitutes. ff. hoc tit.
g l. lumen, & l. si arborem. ff hoc tit.
h l. eos, ff hoc tit.
i l. cum debere, & ibi gl. ff hoc tit.
k l. 1. & ibi gl. & DD ff. hoc tit.
l ibid.
m l. 2. ff. hoc tit.
n ibid.
o Axo. in summa, §. si autem, de seruit & aqua.
p l flumina 38 ff. hoc tit. Ias. de action. §. aque n. 20
q DD. in l. seruitutes 14. de seruit.
r l. venditor 13. §. 1. ff. comm. præd.
s l. item labeo 22. §. sed etiam ff famil. ercisc.
t §. si quis velit, 4 hic.
u l. vlt. in fin. C. de præscr. long. temporis l. foramen ff. de seruit. vrban. præd.
x Guid pap. q. 407. Barbat. de fruct. diuis. p. 1. c. 6 n. 19
y DD. in l. hæc autem, ff hoc tit.

Vsus.

TIT. 4. de vsufr.

- **Vsufructus est duplex** *a*
  - Causalis, qui est iunctus cum proprietate
  - Formalis, qui à proprietate separatur, & definitur facultas alienis rebus vtendi, fruendi salua earum substantia; *b* idcirco in eo requiritur cautio de restituendo, & fruendo arbitrio boni viri, *c* & duplex est, *d*
    - Legalis, qui conceditur ex dispositione legis, vt est ille, qui patri conceditur super bonis filij, de quo infra, & alij similes.
    - Conuentionalis, qui prouenit à priuata dispositione, &
      - Constituitur in rebus, quæ vsu, *e*
        - Non consumuntur, & tunc est verus
          - idq.
            - Testamento
            - donatione
            - pactis, vel
            - sententia iudicis, *f*
        - Consumuntur, & tunc est quasi vsufructus, *g*
      - Finitur, *h*
        - Morte naturali, vel ciuili, vsufructuarij, *i*
        - Non vtendo per modum, & tempus,
        - Cedendo proprietario
        - Acquisitione dominij per vsufructuarium facta,
        - Rei mutatione, vel interitu, *k*
        - Finito tempore præscripto, vel iure constituentis, *l*

a Molina de iust. tract. 2. disp. 7.
b In princ. hic, Azor. inst. mor. lib. 1 p. 3. cap. 24.
c Ludouic. decis. Perus. 63. nu. 16. Surd. decis. 67. nu. 1.
d Gomez. var. resolut. tom. 2. cap. 15. nu. 1. in fin. Azor. ibid. cap. 25.
e Azor. ibid. verb. septimo quæritur.
f §. vsufructus 1. hic, Azor. d. cap. 25 Caualc. dec. 12. n. 11.
g §. constituitur 2 hic. Rot. post Fenzon. ad statut. Vrbis decis. 80. in princip.
h Azor. vbi sup. cap. 26. per tot.
i §. Finitur 3. hic
k Surd. decis. 198. num. 26.
l d. §. finitur 3. per tot. Molina vbi sup. disput. 9. per tot.

TIT. 5. de vsu, et habit.

- **Vsus datur etiam duplex,** *m*
  - Causalis;
  - &
  - Formalis; de quo hic agitur.

Vsus formalis est ius vtendi rebus alienis, salua earum substantia, *n* itaut vsuarius non possit sicut vsufructuarius ius suum cedere, sed tantum ipso vti ad necessitatem, *o*

Habitatio est facultas inhabitandi ædes alienas salua earum substantia, *p* data ab vsu differentia, quod nimirum vsuarius tantum vti, habens vero habitationem ius alteri locare, vel cedere possit, *q*

Quæ habitatio, & vsus eodem modo constituuntur, & finiuntur quo vsufructus, *r*

m Molina de iust. tract. 2 disp. 5. per tot.
n l. 1. & 2. ff. hoc tit.
o §. minus autẽ 1. hic.
p in princ. hic.
q §. sed si cui 5. hic.
r in princ. hic & glos. fin. in l. 3. ff. de vsufr.

Ta-

Talisque acquisitio ciuilis est { Particularis, vel Vniuersalis. } vt { Vsucapio, Donatio, Dos. }

TIT. 6. de vsucap.

Vsucapio est adiectio, seu acquisitio dominij per continuationem possessionis, a & duplex est;

{ Fiscalis qua Princeps superiorem non recognoscens, vel eius ærarium, b res alienas per quadriennium, c priuatus vero res principis incorporales per quadragenariam præscribit, d corporales vero per quinquennium, si fuerint confiscatæ ob vectigal non solutum, vel per quadriennium, si ob aliam causam ad Fiscum fuerint delatæ. e

Priuata est præscriptio rerum { Mobilium, quæ dicitur vsucapio per triennium, f

Immobilium, { Longi temporis, seu decẽ annorũ inter præsentes, & viginti inter absentes, g

Incorporalium. { Longissimi tẽporis, seu triginta annorũ qua præscribũtur omnes actiones; h

Immemorabilis, seu quadraginta annorũ, i qua præscribũtur seruitutes discontinuæ, k etiãq. bona Ecclesiæ priuatæ, l non tamen Romanæ. m

Sed non currit præscriptio contra pupillum, vel minorem, n nec contra Ecclesiam, quæ priuatò successit, o nisi per legitimum tempus. }

Vt autem valeat præscriptio requiritur, p { Bona fides in principio de iure ciuili, q formalis, & positiua, & passim de iure canonico, r

Iustus titulus, s seu causa, t

Res non vitiosa, hoc est, non furtiua, aut vi non possessa, & in comercio existens, u

Iusta possessio, x & continuata per tempus à lege præfinitum, y }

a l. 3. ff. hoc tit.
b Rot. in Sabinen. spolij coram Bubalo 10. Decembr. 1586. n. 4.
c Rot. recent. p. 1. dec. 499. n. 3. & addicto vlt. hic.
d gl. in §. res fiscibis, Boer. decis. 264. n. 21. Bald. de præscrip. 2. parte 5. principalis q. 4 princ. n. 3.
e l. 2. C. de vectig. et commiss. l. in quatuor, §. 1. ff. de diuers. & temp. præscrip.
f Less. de iust. lib. 2. cap. 6. dub. 1. num. 4.
g in princ. hic vl. vnic. C. de vsucap. transform.
h vt inf. dicitur tit. de perp. & temp. act.
i Thes. lib 1. q. 8. n 10. & seq.
k l hoc iure 3. §. ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æst.
l Rot. in recent. p. 1. decis. 208. n. 1.
m Gratian. discep. 95 num. 6.
n Guid pap. decis. 31. n. 3 Gratian. cap. 79 n. 4. Caualer. decis. 346. n. 5. Ludouis. decis. 489 n. 13.
o Canal. comm. contr. tom. q. 36. n. 5.

p Molina de iust. tract. 2. disp. 52. & seqq. Azor. inst moral. lib. 1. p. 3. cap. 17. 18. & seqq. q in princip. hic, & §. diutina 12. hic. r cap. vlt. ext. de præscript. Guid. pap. decis. 416. n. 8. Barbos. ad rubr. C. de præscript. 30. vel 40. annorum num. 40. & 280. s in princip. hic verb. rem emerit; Menoch. tract. retin poss. 3. remed. num. 638. t l. 2. §. 1. ff. pro herede. u §. sed aliquando, cum seq. hic. x l. 25. ff. hoc tit. y d. §. diutina hic Bonius de statut. vrb. præscript. gl. 19. num. 217. Gomez. l. tauri 45. num. 105. Rot. diuers. par. 2. decis. 318. nu. 2. & par. 1. decis. 228. num. 4.

Do-

TIT. 7. de donat.

- Donatio duplex est, a
  - Propria, seu pura, simplex, & perfecta, quæ est liberalitas, quam sponte in alium exercemus, b
    - Sic requiritur, vt fiat, c
      - Inter viuos sine cogitatione mortis, d
      - Absolute sine intentione repetitionis,
      - Pure, & mera liberalitate, & non ob aliquam causam, e, &
      - Itaut statim res fiat donatarij, vel ipsi saltem acquiratur ius, & actio.
    - Et excedens quingentos aureos,
      - Insinuari debet viuente donante, nisi sit f
        - Remuneratoria, g mutua,
        - Pro redimendis captiuis, h vel
        - ædium reparatione, i
          - Alioquin valet solum pro quingentis aureis, k
      - Insinuata reuocari nequit, l nisi propter
        - Ingratitudinem, m
        - Superuenientiam liberorum, seu inofficiositatem, si filij in legitima defraudentur. n
        - Vel alias similes vrgentes causas, o
  - Impropria, seu conditionalis, & imperfecta, quæ fit tacite, vel expresse sub aliqua conditione, causa, p modo, vel tempore respiciente effectum, vel dantis vtilitatem, q
    - Vt donatio
      - Metu, & causa mortis, r coram quinque testibus præsentibus facta, s quæ reuocari potest,
        - Post recuperatam sanitatem, t
        - Ex pœnitentia, u & tunc requiruntur tantum duo testes, x vel
        - Præmoriente donatario, y
      - Propter nuptias in compensationem, & assecurationem dotis, z quæ sponsalitia largitas, vel antipherna vulgo augmentum appellatur, & fieri potest ante vel post contractum matrimonium, debetque esse doti congrua, a & aliæ similes.

a Nicol. Mozzi. de contract. tit. de donat. cap. 2. n. 3.
b l. donari 20. ff. hoc tit.
c Mozzi. ibid. n. 4.
d §. alia autem hic.
e Thes. decis. 270. n. 20.
f d. §. alia, Gratian cap. 887. num. 13 Gomes. var. resol. tom. 2. cap. 4. n. 18.
g DD. in l. aquilius. 27. ff. hoc tit.
h l. penult. in princ. C. de donat.
i ibid. §. eandemq.
k Mozzi. vbi sup. cap. 4. n. 16. in fi. Gabr. de donat. concl. 1. per tot.
l §. perficiuntur, hic.
m Gomez. d. c. 4. n. 14.
n Gabr. vbi sup. concl. 2. per tot. Sesse decis. Aragon. 26. nu. 74. vol. 1. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. gl. 8. p. 2 per tot.
o contentas in gl. n. 10. §. sciendum, hic Surd. decis. 214. n. 16. Gratian. cap. 82. n. 25.
p Surd. decis. 290. n. 20.
q §. mortis causa 1. hic, Mozzi. d. cap. 2. nu. 5. & 6. Thes. d. decis. 270. n. 20. Gratian. d. cap. 82 n. 34.
r d. §. mortis causa. s Honded. cons. 32. num. 91. Surd. decis. 149. num. 17. t l. 2. in fin. ff. de mort. caus. donat. u l. Senatus 35. §. mortis causa 4. ff. eod. Gomez. d. cap. 4. num. 16. x Caberan. decis. 53. num. 6. y d. §. mortis causa hic, Gratian. discept. 96. num. 3. Gomez. d. cap. 4. num. 19. §. 2. Thes. decis. 70. num. 9. z §. est & aliud, 3. hic, a Mozzi. d. cap. 2. num. 19.

Sed

Sed donationum communia sunt, quod

- Donatur res
  - Propria, & non aliena, a
  - Vendibilis, & in commercio existens, b
  - Particularis, & non omnia bona, c
  - Certa, re, loco, & quota, d
- Hodie non requiritur stipulatio, sed nudo pacto donari potest, e
- Pro donato competit actio, f
  - Ex stipulatione, si aliqua intercessit,
  - Condictione certi,
  - Ex stipulatu, si incertum contineatur,
  - Condictione ex lege, si nulla interuenit stipulatio.
- Donans debet esse habilis ad donandum, g

TIT. 8. quib. al. lic. vel non.

Nam aliquando Rerum

- Domini non possunt eas alienare, vt
  - Vxor, quæ non potest donare res dotales, h
  - Maritus, qui dictas res dotales nequit alienare, i nisi sint æstimatæ, k vel pondere, numero, vel mensura constent, l
  - Furiosus, prodigus, pupillus, & minor, qui sine tutore, vel curatore, m imo aliquando sine Iudicis decreto, vel causa cognita, n alienare non possunt,
  - Filius fam. qui bona super quibus pater habet vsumfructum donare nequit sine eius consensu, o
- Non Domini res alienas ritè alienant, vt Creditor, qui non soluto debito potest pignus conuentionale, licet non suum alienare, p vel pater, qui etiam sine decreto bona aduentitia filij sui minoris vrgente necessitate alienare potest, q

a Mozzi vbi sup. cap. 4. num. 2.
b l. in æstibus 9. §. fin. ff. de donat.
c l. stipulatio 61. ff. de verb. obligat. Mozzi. d. c. 4. num. 6. Less. de iust. lib. 2. cap. 18. dub. 13. num. 93. Thes. decis. 97. num. 2.
d Mozzi. ibid. num. 5.
e Mozzi. vbi supra cap. 5. num. 1. Osasc. decis. 33. num. 12.
f Mozzi. vbi sup. cap. 8. n. 1.
g §. mortis causa hic, Crassus in §. donatio causa mortis, q. 3. nu. 4. in fin.
h Mozzi. vbi supra cap. 4. nu. 2.
i In princip. hic, & l. vnic. C. de rei vxor. act.
k l. dote ancillam C. de rei vind. l. quoties 5. C. de iure dot.
l l. 1. §. 1. ff si cert. petat.
m §. nunc admonendi 2. hic, & vt sup. de auth. tut. Mozzi. vbi sup. c. 3. n. 2. 3. & 4
n l. ob æs alienum 12. & toto tit. C. de præd. & alijs reb. minor.
o Mozzi vbi supra cap. 3 num. 9.
p §. contra hic, l. fin. C. de iur. dom. impetr. Argel. de acq. poss q. 8. nu. 818
q Gratian. discep. 107. n. 11.

Itaque ab alijs ritè alienata acquirimus per *a*

- Nosmetipsos, vt supra diximus.
- Alios puta
  - Seruos, per quos olim acquirebatur, sicut & hodie acquirimus per liberos homines, qui sponte nobis inseruiunt, ita vt nobis ex re nostra, & operibus suis, sibi vero ex re aliena acquirant, *b*
  - Extraneas personas, vt *c*
    - Mandatarios,
    - amicos,
    - Procuratores,
    - Negociorum gestores,
    - Tutores, & Curatores,
    - Institores,
  - Liberos nostros, qui possunt habere quadruplex peculium, nempe *d*
    - Castrense, quod ex militia, vel eius causa, quomodocunque in castris, vel alibi acquirũt, *e*
    - Quasi castrense, quod ex togata militia, hoc est, ex professione alicuius scientiæ, vel artis liberalis, aut ex militia cęlesti, hoc est redditibus beneficij consequuntur, *f*
      - Et in his duobus liberi habẽt proprietatem, & vsumfructum pater vero nihil; si à lege, & ab homine ipsi vsusfructus prohibeatur; *g*
      - Sed si solsi à lege tunc in ijs habet aliquam fructuum commoditatem, *h*
    - Profectitium, quod ipsis prouenit ex re, vel contemplatione patris, & de quo testari nequeunt, cum eius proprietas, & vsusfructus ad patrem spectet, *i*
    - Aduentitium, quod extra rem patris ex quibuscumq; causis acquirunt, *k* Puta hæreditatem matris, &c & in hoc liberi habent proprietatem, pater vero totum vsumfructum *l* quamdiu viuit, *m* Modo liberi non sint emancipati, *n* Vel Patri ab homine non prohibeatur vsusfructus, *o*

TIT. 9. per quas person. cuique acq.

a Azor. inst. mor. p. 3 lib 1. cap. 15
b §. 4. vers. quod enim hic, & vt infra de locat.
c § ex his itaque 5 hic.
d Less. de iust. libro 2. cap 4. dub. 3
e l. 2. C. de castr. pecul milit.
f l. aduocati 14. C. de aduoc. diuers. iudic. Paschal. de pat. pot. par. 1. cap. 3. nu. 2. 3. & 4.
g Mastril. decis. 82. n. 6. & seq.
h de Franch. decis. 10. n. 9.
i l. qui in potestate 6. ff qui test. fac. poss
k l. cum oportet 6. C. de bon. quæ lib
l ibid.
m Osasc. decis. 94. per tot.
n §. hoc quoque hic
o Mastrill. decis. 59. n 4. & seq.

Dos

Dos verò datur à

- Natura
  - Animo, vt sunt: Prudentia, Iustitia, Fortitudo, & Temperantia.
  - Corpori, vt: Pulchritudo, Velocitas, & similes.
- vel Homine pro
  - Ecclesia fundanda, & tunc dicitur ius patronatus, seu aduocationis, quod est potestas præsentandi instituendum ad beneficium ecclesiasticum simplex, & vacans, *a* Hinc fundans Ecclesiam dicitur patronus, seu vicedominus, *b* Quod nomen patronus dicitur tripliciter, respectu scilicet *c*
    - Serui manumissi, sed hodie nullos esse seruos supra diximus lib. 1.
    - Causarum, & litium, vt sunt aduocati
    - Fundationis Ecclesiæ, & istud est propriè ius patronatus, quod duplex est *d*
      - Ecclesiasticum, quod Legatis Apostolicis subest, & durante semestri competit illi, qui Ecclesiam fundauit, vel extruxit, vel dotauit de bonis Ecclesiæ.
      - Laicale competit illi, qui de patrimonio suo Ecclesiam fundauit, & c itaut intra quadrimestre nominare possit.
  - Filia maritanda, & tunc definitur ius quoddã datũ traditum, vel promissum à muliere, vel eius patre viro, vel eius patri propter onera matrimonij sustinenda, *e* & duplex est, *f*
    - Aduentitia, quæ voluntariè constituitur à quacunque muliere nomine suo, vel ab alio eius nomine, in cuius mulier potestate nõ est, *g*
    - Profectitia, quę necessariè à patre, & tãquam à patre, vel auo, vel proauo paterno constituitur filiæ, vel nepti in patria potestate cõstitutæ pro matrimonio, *h*
      - Spirituali, seu ingressu monasterij, *i* sine spe recuperandi, *k*
      - Carnali, & tũc duplex est
        - Data, & recepta, pro cuius restitutione datur actio pro dote, *l* quæ ꝗ. reuocari nõ potest, *m* nisi propter inofficiositatem, vt filij legitimã cõsequantur. *n*
          - congrua
            - quod iudicatur ex eo, quod pater cęteris dedit, *o*
          - non congrua
        - Confessata, quæ dicitur impropriè dos, *p* Imo confessio ante, vel post contractum matrimonium facta est nulla, *q*

a Lessi. de iust. tit. de benefic. dub. 4 n. 17.
b Anton. Gaibert. de dote c. 2. n. 2. & 3. Lãbertin. de iur. patron. q. 1. princ. p. 1. li. 1 ar. 3. n. 12
c Lambertin. vbi sup. ar. 2 per tot.
d Lambertin. ibid. art. 5 per tot. Lessi d. dub. 4. n. 19. & seq.
e Ioan. Campegius de dote q. 2. n. 1.
f Campeg. ibid. q. 10. n. 2. Consil Rogerius de dote c. 3. n. 1. & cap. 11. in princ.
g Campeg. d q. 10. n. 3. Iacob. de Butrig de dote n. 46.
h Lambertin. de iur. patron. q 5 princ. art. 1. nu. 7. & seqq.
i Fontanell. de pact nupt claus. 5. glos 1 p. 1. nu. 63.
k Fontanell. ibid. gl. 8 n. 55.
l Fontanel claus 6 gl 1 p. 1. n. 18. & passim.
m Fontanel claus. 4. gl. 28 n. 10.
n Sesse decis. Aragon. 26 n. 74. vol. 1
o Fontanell. d. claus. 5. gl. 8. p. 2. n. 12.
p Campeg. vbi supra q. 93. num. 2.
q Molinus de ritu nupt. lib. 3. q. 59. n. 22.

TIT. 10. de testam ordin.

Acquisitio vniuersalis fit per hæreditatem, quæ est successio in vniuersum ius defuncti, *a* quæ defertur
- Ex testamento, vel
- Ab intestato.

Testamentum est testatio mentis, *b* hoc est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod post mortem nostram fieri volumus, cum hæredis institutione, & fit à
- Pagano, seu pagum incolenti,
- Milite, vel
- Intestabili.

Pagani cum duplex est
- Iustum, quod duplex est, *d*
  - Scriptũ quod duplex est, *c*
    - Explicitum, in quo testator habilis sponte nomen hæredis, & voluntatem suam scribit, vno eodemq. tempore. & contextu coram septem testibus idoneis, rogatis adhibitis, atq; cum testatore subscriptis, *f* & hoc si testator sit litteratus, sin vero notarius scribit, adhibito octauo teste, *g* quibus concurrentibus valet testamentum, licet per accidens non publicetur, *h*
    - sed in dicto testimonio non recipiuntur
      - Mulieres,
      - Impuberes,
      - Furiosi,
      - Serui,
      - Muti,
      - Surdi,
      - Prodigi,
      - Infames,
      - Existẽtes in potestate testatoris.
      - pater in testamẽto sui filij.
      - Frater testatoris
      - Heres institutus
      - Eius pater,
      - Fratres nec qui in eius potestate sunt, *k*
      - Et alij similes, de quibus per Ioan. Monticellum tract. de testibus.
    - Implicitum, quod ad explicito in hoc solum differt, quod contenta in eo non manifestantur testibus sicut in explicito, sed solum testator exponit in tali charta voluntatem expressisse. *i*
  - Nuncupatiuum, quo testator hæredem viua voce, & sine scriptis, coram septem testibus declarat, *l* vel ne morte vnius ex testibus corruat testamentum, curat a notario scribi & subscribi, *m* sed non requiritur tunc subscriptio testium, vt in scripto, *n*
- Iniustum, in quo possunt obmitti quædam solemnitates ex causa
  - Priuilegij puta propter
    - Piam causam, *o*
    - Præsentiam Principis, *p* vel Iudicis, aut Parochi proprij, coram quo & duobus testibus ægrotus valide testatur, *q*
    - Fauorem liberorum, *r*
  - Necessitatis, vt pp
    - Defectum litteratorum, *s*
    - Grassantem pestem, *t*
  - Consuetudinis solemnitates modificantis, *u*

a l. hæreditas 62. de reg. iur.
b hic in princ.
c l. 1. ff. qui test. fac poss. & ibi add. marg.
d §. fin. hic.
e Bar. in l si ita. ff. de cond. & demõst. Raudes. de analog. cap. 28. n. 148.
f Mãtic. de coniect. vlt. vol li. 1. tit. 6. n. 3. Boer. decis 34. in princ. Gram. decis. 106. n. 26. Ludouic. decis. Lucen. 53. n. 37. Magon decis. Luc. 32. n. 6. gl. hæc cõsultissima 21. C. de testam. l. illa institutio, ff. de hæred. inst.
h Marta de success. leg. p. 4. q. 1. art. 7. n. 24.
i Bar. in d l si ita.
k § testes 6 hic cũ seq. l. qui test. ã. 20. ff. qui test. fac pos. l §. sed hæc quidem 14. hic l. hæredes 21. ff. eod.
m l. 4. ff. de pignor. l. in donationib. 31. C de donat. Argel. de acquir. pos. q. 6. ar 2. n. 15. & seq.
n Afflic. decis. 166. n. 2.
o c. relatũ de testã. Mantic. de coniect. vlt. vol d. li. 1. tit. 9. n. 9.
p l. omniũ 19. cum seq. C. de testam. Boer. dec. 228 n. 3.
q Guid pap. decis. 543. n. 10. & 11. Magon. dec. Flor. 58. n. 18 & 19.
r l fin C. famil. Ercisc. Molina de iust. tract. 2. disp. 128. & seq. & disp. 134. Boer. d. decis. 228. n. 4. Argel. vbi sup. art. 9. n. 1. & seqq. s l. fin. C de test. Boer. ibid. n. 5 Afflic. decis. 25. n. 2. t Marta digest. nouiss. tom. 5. tit. testamentum cap. quando, u l. si non 9. C. eod.

Mi-

TIT. 11. de milit. testam.

Militare est quo miles in Rotulo scriptus, & stipendiatus degens,

- In acie, & conflictu, siue sit corpore integro siue mutus & surdus, *a* vel scripto in clypeo, vagina, vel puluere, vel sine scriptura, & hoc indicijs, vel signis voluntatem suam exprimit, *b*
- Vel
- In tentorio coram duobus testibus voluntatem declarat, *c*
  - Et istud dicitur etiam testamentum iniustum quod valet quamdiu miles est in castris, vel expeditione, & vno anno post missionem, *d*

TIT. 12 quib. non est perm. fac. test.

Intestabiles sunt, quibus obstat

- Potestas aliena, vt sunt
  - Filij familias qui non possunt testari etiam permittente patre, *e* nisi de castrensibus, aut quasi castrensibus, *f*
  - Captiui pendente captiuitate, secus tamen ante, vel post captiuitatem, *g*
  - Obsides hostibus dati, *h*
  - Monachi post professionem alias secus, *i*
- Animi morbus, vt
  - Impuberes tam masculi, quàm fœminæ, *k*
  - Furiosi, *l* nisi demisso, vel intermisso furore, *m*
  - Prodigi ipsis per Iudicem bonorum administratione interdicta, *n*
- Corporis vitium, vt
  - Muti, & Surdi simul à natura, secus si casu nam tunc scripto proprio, vel articulata locutione possunt voluntatem declarare, *o*
  - Cæci nisi seruent solemnitates legis, *p* quæ sunt, vt coram septem testibus, alta, & iterata voce hæredem declarent eius nomina, cognomina, & qualitates exprimendo; quæ notarius debet scribere, & testes subscriptionibus confirmare, *q*
- Crimen læsæ maiestatis, Hæreseos, *r* vel aliud famosum propter quod fuerunt ad mortem, vel ad triremes damnati, *s* possunt tamen pendente appellatione testari, *t* modo non in fraudem Fisci,

Te-

a *§. quinimo hic.*
b *§. 1. hic, l. milites 15. C. hoc tit.*
c *Boerius decis. 228. numero 2. Guid. pap. decis. 53. num. 9.*
d *§. sed hactenus 3. hic.*
e *l. illa institutio 32. ff. de har. instit.*
f *in princip. hic, Mart. de success. par. 1. quæst. 15. artic 1 num. 4. Less. de iust. lib. 2. cap. 19. dub. 4. num. 38. Argell. de acquiren. posses. quæst. 3. artic. 1. num. 7. & 12. & vt sup. diximus.*
g *§. eius qui 5. hic, Argell. ibid. num. 20. & seq.*
h *l. obsides 11. ff. qui test. fac.*
p *ff. Mart. par. 4. quæst. 1. artic. 5. num. 55. Argell. ibid. num. 23. & seq.*
i *Mart. par. 3. quæst 13. artic. 5 num. 1. & vt supra de nupt.*

k *§. præterea 1. hic. l. 5. ff. eod. Argel. ibid. num. 43.* l *l. qui testamento 20. §. nec furiosus 4. ff. eod. l. 2. C. eod.* m *d. §. præterea, Argel. ibid. num 50. & seqq.* n *§. item prodigus 2. hic, Molina de iust. tract. 2. disp. 136. & seq. Argel ibid num. 105. & seq.* o *§. item Surdus 3. hic. , l. discretis, C. eod. Argel. num. 112.* p *§. Cæcus hic, Argel n. 113.* q *l. hac consultissima 21. C. de testam. Molina ibid. disp. 130.* r *Marta ibid. par. 4. quæst. 1. art. 5. num. 11. & 12. Argel. num. 116.* s *l. eius qui 8. §. 1. ff. qui testam. fac. poss. Mart. par. 3. quæst. 14. artic. 2. num. 6. & par. 4. quæst. 1. artic. 5. num 37. Less. vbi sup. num. 39. Argel. num. 121. & seqq.* t *l. qui à latronibus, ff. eod Sanch. sup præc. decal. lib. 2. cap. 24. num. 4.*

Testamentum autem conditum, { Firmatur iusta, { Exhæredatione, Institutione hæredum, & Substitutione, } Vel Infirmatur, }

Exhæredatio est ab hæreditate, & succedendi iure exclusio, *a* & duplex est {

Expressa qua nominatim parentes à liberis, vel liberi, siue nati, vel posthumi, *b* siue adoptiui, *c* vel emancipati, *d* imò etiam nepotes, *e* in patria potestate existentes, si non fuerint à patre, vel auo instituti, debent exhæredari in ipso testamento, *f* ne testamentum rumpatur, *g* & hæc iusta est exhæredatio, quia fit ex causa, quæ exprimi, & probari debet; causæ autem ex parte {

Liberorum sunt, si pater *h* { Filium de crimine famoso accusauerit, Filio insidias struxerit, Filio de Castrensi testari prohibuerit, Filio venenum dederit, vel alimenta denegauerit, Filium captiuum redimere neglexerit, &c. }

Patris sunt, si liberi, { Parentem percusserint, *i* A carcere non redemerint, *k* Atrocem intulerint iniuriam verbalem, *l* Vitæ patris insidias struxerint, *m* Cum sceleratis societatem ineant, *n* & alias, *o* } }

Tacita qua quis est tacite in testaméto præteritus A { Matre, auo materno, *p* vel patre milite, *q* & tunc præteritio si inferatur causa, *r* habetur pro exhæredatione, nec vitiat testamentum, Patre pagano, & tunc rumpitur testamentum, *s* nec reconualescit, licet præteritus moriatur ante testatorem, *t* nisi sit posthumus, *u* } }

TIT. 13. de exhær. liber.

a l. si quis 9. §. 2. vers diuersum que, ff. de liber. & posth.
b §. 1. hic.
c §. adoptiui 4. hic.
d Marta de success. leg. par. 1. quæst. 7. artic. 1. num 8.
e § posthumorum 2. hic.
f Paschal. de patr. potest. par. 2. cap. 5. num. 3. Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 1. num 50. Gomes. var. resol cap. 10. num. 1. tom. 1.
g Paschal. ibid c. 4. num. 1.
h §. atque hæc in authen. vt cum de appell. cognosc. col. 8.
i l. liberto 9. ff. de obseq. parent. & patron præst.
k Gratian discept. 108. num. 6. 20. & 22. tomo 1.
l nouel. 115. cap. 3. §. 2. & cap. 4.
m ibid.
n ibid.
o quas refert Molina de iust. trac. 2. disp. 176.
p §. mater 7. hic.
q l. sicut certi 9. C. de test. milit. Gomez. vbi sup. tom. 1. cap. 11. num. 3. in fine.
r Marta d. par. 1. quæst. 26. artic. 1. num. 17. & seq.
s l. 43. §. Lucius, ff. de vulg. & pupill.
t l. quæ ab initio, ff. de regul. iur.
u l. si quis, §. legis, C. de inoffic. testam.

Hæ-

TIT. 14. de hæred. instit.

Hæredum institutio triplex est
- Propria, qua quis alium post mortem in bonis suis hærum, seu dominum facit, & loco suo statuit, a
- Impropria, qua filius à patre in aliquo instituitur, quod legitimam non excedit, & loco legitimæ est, debet enim legitima relinqui titulo institutionis, b
- Improprijssima, qua instituto hærede vniuersali, alius in re certa instituitur,

Et non solum hæredes sui, & necessarij, hoc est, liberi, de quibus supra, sed & omnes homines, etiam extranei, & à testatore nunquam in facie cogniti, c Imò & plures simul ad libitum, d institui possunt, exceptis à iure prohibitis, vt sunt
- Deportati, seu banniti, e
- Collegia illicita, & non approbata, f
- Apostatæ, g
- Hæretici, h
- Filij spurij, & incestuosi, i qui à patre institui nequeunt,
- Adulteri, adulteræue, & incestas nuptias contrahentes, k
- Mulieres nubentes intra annum luctus, quæ ex primi mariti testamento nihil percipiunt, l

Fitque institutio, m
- Pure, idque
  - Expresse,
  - Vel
  - Tacitè, cum fit ex tempore, vel ad tempus certum, vel sub impossibili conditione, tunc enim pura censetur, n
- Sub conditione, quæ quadruplex est, o
  - Potestatiua, quæ à voluntate,
  - Casualis, quæ à fortuito casu, p
  - Mixta, quæ à fortuna, & voluntate pendet, q
    - Et hæ tres in legatis, & institutione hæredum apponi possunt, siue r
      - Coniunctim, hoc est plures simul, siue
      - Disiunctim, hoc est plures alternatim ponantur,
  - Impossibilis ex
    - Natura, Iure, vel facto,
      - Et hæc in legatis, & institutione hæredum pro non adiecta habetur, s

Cum

a *glos. hic in verb. hæredes instituere. l. hæres 22. ff. de vsucap.*
b *Marta de succ. leg. p. 1. q. 25. artic. 1. nu. 7. & 21. & art. 2. n. 21.*
c *§. fin. hic, & l. 46. ff. de hæred. instit.*
d *§. & vnum hominem 4. hic, Gomes. variar. resolut. tom. 1. c. 2. nu. 1.*
e *l. 1. hoc tit.*
f *l. Collegium 8. C. hoc tit.*
g *l. si qui sanctam, C. de apostat.*
h *Auth. credentes, C. de hæret. Less. de iust. lib. 2. cap. 19. dub. 5. num. 50*
i *Auth. licet in fin. C. de nat. lib. Couarr. de matrim. p. 2. cap. 8. §. 5 num. 5.*
k *l. Claudius 13. ff. de his qui vt indigni.*
l *l. 1. & 2. C. de secund. nupt.*
m *§. hæres & pure hic.*
n *ibid. & Argel. de acquiren. poss. quæst. 9. artic. 1. num. 2.*

o *Gomes. vbi sup. cap. 12. num. 60. & seq.* p *l. 2. §. si sub conditione, ff. de bon. poss. contr. tab.* q *l. si pater, C. de inst. & subst.* r *§. penult. hic.* s *§. impossibilis hic.*

Cum autem testator non vult, vt hæredes æqualiter succedant, tunc olim debebat hæreditatem distribuere in duodecim partes, quarum dicebatur *a*
- Prima vncia
- 2 Sextans
- 3 Quadrans
- 4 Triens
- 5 Quincunx
- 6 Semis
- 7 Septunx
- 8 Bes
- 9 Dodrans
- 10 Dextans
- 11 Deunx
- 12 As

Sed hodie testator nulla assis, vel vnciarum facta mentione, cuilibet hæredi suam portionem assignat.

TIT. 15 de vulg. substit.

Substitutio est secunda, vel vlterior hæredis institutio, *b* seu in subsidium hæredis vnius, vel plurium subrogatio *c*, & duplex est *d*
- Directa, qua hæreditas ex testamento sine hæredis auxilio ad substitutum peruenit, & quintuplex est *e*
  - Vulgaris,
  - Pupillaris,
  - Exemplaris,
  - Reciproca,
  - Compendiosa,
  - Quibus Oddo directam militarem subiungit, *f*
- Obliqua,

Vulgaris est, qua quilibet testabilis suo cuicumque hæredi hæreditatem adire nolenti, aut non valenti, *g* vnum, vel plures, *h* directo, & vulgaribus verbis substituit,

Et triplex est, *i*
- Expressa quæ fit verbis
  - Generalibus, vt si dicatur vos inuicem substituo, vel quandocunque decesserit substituo, & hæc sub reciproca, vel compendiosa continetur, *k*
  - Specialibus, quæ propriè conueniunt soli casui ipsius vulgaris, vt si Titius hæres non erit Caium substituo,
  - Singularibus, quæ continent vnum tantum ex duobus casibus, in quibus vulgaris verificatur, vt si noluerit esse hæres substituo, *l* vel si non potuerit esse hæres substituo, &c.
- Tacita, quæ in expressa pupillari continetur, vt Titius, & Seius vter eorum viuet hæres mihi esto, *m*
- Mixta, in qua vnus ex duobus casibus impotentiæ, & noluntatis exprimitur, & alter omittitur, vt si hæres esse noluerit, nam si nullo casu expresso indefinitè diceretur, si hæres non erit, esset vulgaris expressa, ac si vtrumque expressisset, *n*

a §. *hæreditas 6. cum seq. hic.*
b *l. ex facto 43. § Lucius, ff hoc tit.*
c *l. 1. in princip. & l potest eod.*
d *Fusar. de subst. quæst. 2. num. 3. Trentac. de subst. in præfat. num. 20. Sfort. Oddo de subst. in prælud. par. 1. q. 5. n. 1.*
e *Fusar. d. q. 2. num. 1. Trentac. cap. 1. n. 1.*
f *Oddo in prælud. d. q. 5. in fin.*
g *l. cum proponas 3. C. de hæred. instit.*
h *§. & plures hic l. potest quis 36. ff. eod.*
i *Oddo ibid par. 2. q. 3. num. 1. & seq Fusar. q. 13. num. 4. Trentac. par. 1. cap. 1. num. 2.*
k *Trentac. ibid. num. 3. & seq. Oddo d. num. 1. & seq.*
l *Trentac. ibid. num. 7.*
m *Trentac. ibid. num. 8. Oddo n. 6.*
n *Oddo n. 8. & 9. Trentac. n. 10.*

Fit-

Fitque vulgaris verbis *a*
- Affirmatiuis, respectu substituti, vt substituo Titium,
- Negatiuis, vel saltem priuatiuis respectu instituti, vt si hæres esse noluerit.

TIT. 16 de pupil. subst.

Pupillaris est, qua pater, vel auus, *b* filio suo naturali, & legitimo posthumo, *c* vel nato adhuc impuberi, *d* & in potestate existenti, *e* alium substituit, quasique testamentum facit casu, quo factus patris hæres, *f* vel ab eo exhæredatus, & ab affine, vel cognato institutus, *g* ante pubertatem decedat,

Et duplex est, *h*
- Expressa, quæ verbis ipsius testatoris generalibus, vel specialibus significatur, vt si filius meus intra pubertatem decesserit substituo, vel si filius hæres erit, & in pubertate decesserit substituo, *i*
- Tacita, quæ est
  - Concepta ex mente, & verbis testantis, quæ ipsi non repugnant, imo in generali significatione deseruiunt, vt filio quomodocunque decedenti substituo, *k*
  - Vel Imaginaria, & præsumpta, quæ colligitur ex mente, verbis expressis contradicentibus, vt si filius meus hæres non erit titius hæres esto: nam tunc titius censetur etiam tacite substitutus si filius sit hæres, & in pupillari ætate decedat, *l*

Sic pater pupillariter substituendo censetur facere duo testamenta, ratione hæreditatum, vnum vero ratione solemnitatum, *m* itaut vno rupto rumpatur & aliud, *n*

Exemplaris est, qua ad exemplum pupillaris pater, mater, auus, vel auia, *o* filijs suis furiosis, mutis, surdis, vel prodigis, *p* etiam puberibus substituunt, & testamentum faciunt, casu quo decedant antequam facti sint sanæ mentis, *q*

a Oddo vbi sup. q. 4. Trentacinq. vbi sup. cap. 2. num. 1.
b l. 2. in princip. vers. quod sic. ff. de vulg. & pup.
c §. non solum 4. hic.
d d. l. 2. & §. vlt. hic.
e Oddo p. 3. q. 4. n. 4. 5. & 6.
f in princip. hic & d. l. 2.
g d. §. non solum hic. l. 1. §. 2. ff. eod.
h Fusar. de subst. q. 87. num. 4.
i Trentacin. de subst. par. 2. cap. 1. num. 2.
k Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 5. tit. 13. num. 2. & seq.
l Mantic. ibid. num. 6.
m §. igitur 2. hic.
n §. liberis 5. hic
o l. ex facto 43. ff. eod.
p l. gallus 29. §. & quid, ff. de liber. & posthum.
q §. qua ratione hic, & d. l. ex facto.

Et triplex est:
- Expressa, quæ significatur verbis:
  - Specialibus, vt si filius in furore decesserit substituo;
  - Generalibus, vt filios furiosos instituo, & inuicem substituo, a.
- Tacita, quæ ex verbis tacitè, & præsumptiuè colligitur, & sub alijs substitutionibus continetur, b
- Mixta, cum alicui habenti duplex impedimentum puta furoris, & mutitatis in vno tantum casu impedimenti substituitur, nam tunc valida est substitutio exemplaris in tacito casu sicut diximus de vulgari.

Reciproca est, in qua sub vnica verborum conceptione plures instituti sibi adinuicem substituuntur, c

Et duplex est d:
- Expressa, quæ fit verbis expressis, vt vos inuicem substituo,
- Tacita, quæ quibusdam verbis à testatore prolatis subauditur, vt quando pluribus institutis in primo, vel vlteriori gradu testator post eorum mortem substituit aliquem, nam tunc dicuntur reciprocè substituti extantibus tribus requisitis, vel coniecturis, e

Compendiosa, est dispositio, qua sub vnica conditione in omni aliarum substitutionum casu substitui potest, f & sic vbi substitutio fit sub conditione mortis, vel alia multa complectitur tempora, tunc censetur facta substitutio vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, licet non adsit quandocunque, quia conditio mortis habet tractum successiuum, & multa comprehendit tempora, g

Obliqua vero, seu fideicommissaria, & precaria est qua substitutus via obliqua, hoc est ex manu hæredis hæreditatem capit, & hac potest extraneo, & filio puberi substitui, h

Estque expressa verbis i:
- Specialibus, præcarijs, & obliquis, & tunc appellatur fideicommissum, de quo infra, k
- Generalibus, & tunc sub compendiosa continetur, quæ verbis obliquis facta, est semper fideicommissaria, l

Sed de verbis directis, vel obliquis tractat Oddo, m

a Trentac. p. 3. cap. 2. num. 1. Oddo prælud. p. 4. q. 5.
b Trentacinq. ibid.
c Oddo præl. p. 6. q. 1.
d Trentac. p. 5. c. 2. num. 1.
e Trentac. ibi d. nu. 6. 7. & seq. Marta de succ. leg. p. 1. q. 9. artic. 1. per tot. & p. 4. q. 29. art. 3. per tot.
f Oddo de Compend. p. 1. in fin.
g Trentac. p. 4. cap. 5. per tot.
h §. fin. hic, & l. si frater. ff. de fideic.
i tit. de fideic. hæred. & de sing. reb per fideic. relict.
k Oddo par. 7. q. 4.
l Fusar. q. 243. num. 1.
m d. tract. p. 4.

In-

TIT. 17 quib modis test. infir.

TIT. 18 de inoff. testam.

Infirmatur verò testamentum

Ipso iure quãdo *a*

Rumpitur, vel vti

Agnatione, hoc est, natiuitate sui hæredis posthumi præteriti,

Sequuta adoptione, vel arrogatione à testatore facta, *b*

Posteriori iusto & perfecto testamento, *c* licet testator iurauerit de non reuocando primum *d* & in secundo in re certa solum instituerit, *e* quod procedit modo institutus hæres in posteriori adeat hæreditatem; nam alioquid succeditur ab intestato, *f*

Irritum fit, vt

Quacunque capitis minutione testatoris, etiam minima, seu arrogatione, *g* sed si in pristinum statum restituatur reconualescit testamentum, *h*

Si sit imperfectum, *i* nisi sit conditum inter liberos, *k* vel alijs de causis sic mastum, *l*

Vel

Officio Iudicis quando opponitur quærela inofficiosi testamenti. *m* à

Filijs in potestate existentibus, vel emãcipatis, *n* ex iustis nuptijs procreatis, *o* vel adoptatis ab ascendente, *p* vel posthumis iniustè à patre exhæredatis, *q*

Parentibus à liberis laicis sine causa exhæredatis, *r*

Fratribus, vel sororibus vtrinque coniunctis sine causa a fratre exhæredatis, qui turpem personam instituit, *s*

Contra quoscunq; hæredes scriptos, vel nuncupatos, directos, vel fideicommissarios *t* intra quinquennium, *u* ad

Rescindendũ testamentum si nihil cõquærentibus est relictum, *x*

Vel

Totam legitimã cõsequendam intra 30. vel 40. annos si cõquærẽtes aliquid à testatore acceperint, *y* quę legitima est portio cõgrua quam deducto ære alieno habituri sunt parentes ex hæreditate filij, aut filij ex hæreditate parentũ, *z* in substãtia & nõ in fructibus, *b* hoc est, triens, si 4. vel pauciores, & semis si quinque, vel plures sint liberi, *c*

a in princ. hic.
b §. 1. hic & sup. ac exhær. liber. Ag. l. de acquir poss. 2. n. 726.
c §. posteriore 2. hic. l. 4. ff. de adempt. legat. Molina de iustit. tractat. 2. disp. 151.
d l. nemo 55 ff. de legat. 1.
e §. sed & si quis 3. hic
f d. §. posteriore.
g Simon tamen 6. hic.
h l. si quis 6. §. pen. ff. de iniust. rupt. irrit. fact. testam.
i l. ex imperfecto 3. C. de test.
k l. inter 26. C fam. ercisc.
l vt sup diximus de testam.
m hic in princ. & l. ponas 23 ff hoc tit.
n Marta de succ. leg. p. 1. q. 16. ar. 1. n. 8.
o Marta ibid q. 19. ar. 1. n. 3.
p §. tam autem naturales 2. hic.
q l. pater 14. & seq. ff hoc titulo. Mart. ibid q. 26. art. 4. n 6.
r de qua in tit ff. de his qui not. infam. Marta ibid. q. 15. art. 2. n. 29.
s l. Papinianus 8. §. si imperator, ff. hoc tit

t Gomes. var resol. cap. 11. n. 15. & 16. u §. sed hac ita 3. hic. l. quæ nuper 31. C. hoc tit. x d. l. Papinianus §. si conditionis. Paschal. de patr. pot. p. 2. cap. 4. y Gomes d. cap. 11 num. 23. z Mart. ibid q. 15 art. 2. num. 17 a d. l. Papinianus. §. si quis mortis, b de Branch. decis. 127 n. 1. Cacheran. decis. 172. n. 15. c Auth. nouissima C. hoc tit. nouel. 18. c. 1. Mart. de succ. d p. 1. q. 25. art. 2. n. 2. & 4.

Demum testamentorum appendices, & accessoria sunt
- Hæredum qualitas,
- Legata,
- Fideicommissa,
- Codicilli,
- Mortis causa capio, &
- Ius accrescendi,

Hæredes sunt
- Necessarij, vt olim erant serui, a
- Voluntarij, vt sunt b
  - Sui hæredes, hoc est, liberi existētes in potestate patris tēpore mortis, c
    - Sic cum sint voluntarij, e
  - Extranei, seu nō es in patria potestate nō existentes, vt fratres, sorores, filij emancipati,
  - & alij, d maxime qui non sunt de familia.
  - se immiscēt, vel adeunt hæreditatem,
    - Verbo voluntatē exprimēdo, f
    - Facto, vt si
      - Vendant res hæreditarias, colant, vel locent vti domini, g
      - Debita soluant, h
      - Negotium testatoris perficiant, i
  - Abstinent, aut eam repudiant contrarium faciendo pariter verbo, vel facto, sed semel adita non potest repudiari, k

VIT. 19. de hæred. qualit. et differ.

Idcirco næ
- Teneātur vltra vires hæreditarias, l
- Habēt ius conficiendi inuētariū, quod debet
  - Inchoari intra triginta dies, & perfici intra alios sexaginta, n
  - Fieri citatis creditoribus legatarijs, & alijs iura prætendentibus, o necnon præsentibus tribus testibus. p
  - Conscribi manu notarij publici de authoritate Iudicis,
  - Subscribi ab hærede, vel à notario si non sit litteratus, nisi obstet consuetudo loci, q
- Noline creditores res hæreditarias ī solutū accipere, si in hæreditate nō sint pecuniæ, m.

Legatum est donatio quædam à defuncto relicta ab hærede præstanda, r & fit
- Quibuscūq; verbis, s siue ante, siue post hæredis institutionē, t
- Omnibus, qui habent actiuam, vel passiuam testamenti factionem, u puta filiosam. x &c.
- Imo & personis incertis, certam personam demonstrantibus, y vel in piam causam, z.
- Vniq; vel pluribus coniunctim, vel disiunctim, a
- Pure, vel sub conditione,
- Ante, vel post mortem hæredis, vel legatarij, b
- De rebus tā corporalibus, quā incorporalibus, siue sint e
  - Testatoris, d etiamsi alienas esse putauerit, e
  - Alienæ, si legans sciat eas esse alienas, & sint in commercio, f
  - Legatarij pignori alteri datæ, g
  - Hæredis, h
  - Communes, i
  - Futuræ, vt fructus, k
  - Alteri obligatæ, l
  - Debitæ quas creditor debitori, vel creditori debitor legare pōt, m aliquid supra debitū legādo.

TIT. 20. de legat.

Fa-

a §.1.hic.
b §.sui autē 2. in fin. hic l.1. C. de repud. vel abst. hær.
c Mart. de succ. leg. p.1.q.6.art.1. n. 2.
d §.cæteri 3. hic.
e gl. hic in §.extraneis verb. de adeundo.
f L.11 ff. de interr. in iure.
g §.pro hærede 9. §.item extraneus 8. & § fin. hic l pro hærede 20 ff. de acquir. vel amitt. hæred.
h l.2.C de iur delib.
i l.iulianus 42. §. si is societatem, ff. de acquir. hæred.
k l 4 C de repud. hæred.
l §.sed nostra. 7. hic gl. fin. in l. in testamento 3. C. de iur. delib.
m l. vlt. § et si præfatum 4 C. de iur. delib. Anchar. quæst. famil. 64 n. 6. li. 2.
n l scimus. §. sin autem 2. C. de iur. delib.
o Iodoch damboud. de tut. & curat. 5. n. 5.
p Guid pap. de inuent. n. 39. Phanuc. de Phanuc. de inuent p. 3. n. 70.
q d l. scimus.
r §.1 hic & l. legatū 36. ff. de leg. 2.
s §. nostra autē 3. hic.
t §. ante hæredes 34. hic.
u §.legari autē 24. hic Molina de iust. trac. 2. disp. 191. & disp. 205. vbi passim. x §. sed nec 27. hic cum seq. y §. incertis 25 vers sub certa hic. z l id quod 24 C. de l pisc. & cler. a l. vnica §. his ita, C de caduc. toll. b § pen. hic. c §. tam autem 21. hic. d l. in re 21 C. mand. e § si quis 11. hic. f §. non solum hic. Gomes. var. resol c.12. n.13. g l. si tibi 86 ff de legat. 1. h nouel 48. in fin. præfat. Gomes ibid n. 14. i l. Iulianus 60 ff de leg 1. k § ea quoque 7. hic. Gomes ibid. n. 24. l §. sed et si 5. hic. m § si quis 13. hic.

TIT. 21. de adopt. & trans. legat.

TIT. 22. de leg. falcid.

Factumque legatario

Acquiritur actione a
- Personali ex testamento, contra hæredem, qui est ex quasi contractu obligatus, b
- Reali, seu rei vindicatione, c
- Hypothecaria rem iure taciti pignoris persequendo, d idque licet testamentum rumpatur, e

Perimitur dum res legata
- Perit sine facto hæredis, f
- Alienatur à testatore sponte, & animo adimendi, g
- Fuit legata errore nominis, falsa rei demonstratione, vel falsa causa, itaut de persona, vel re legata aliter non constet, & probetur testatorem sine illa falsa causa non fuisse legaturum, contra vero secus h
- Adimitur pure, vel sub conditione i
  - Per contrariam voluntatē in eodem, vel posteriori testamento, vel codicillis expressam, l
  - Per alienationem voluntariam, m
  - Vel tacitè per superueniētiam inimicitiarum inter legantem, & legatarium, n
  - Per natiuitatem posthumi, o
  - Aut vbi legatarius legatum propria auctoritate occupat, p vel testamentū tanquam inofficiosū accusat, q
- Transfertur in alium, r

Resecatur lege falcidia, qua detractis ære alieno, s & impensis necessarijs funerum, t vnus, vel plures instituti hæredes, u si hæreditas sit tēpore mortis, x legatis exhausta, y possunt quartā partem à legatis detrahere, z modo
- Inuentariū fecerint, a
- Non prohibeatur Falcidia à testatore, b
- In pias causas non sit legatum, c vel
- Similia nō cōcurrāt, d.

Fi-

a *Bart. in l. 2. n. 12 cum seq. ff. de legat. 1.* b *l. si quis ab his § 6 heres ff. de oblig. & act.* c *l. legatum 80. ff. de leg. 3.* d *§ sed olim. 2. in fin. hic l. 1. C. Comm. de leg. Marta de succ. leg. p. 4. q. 18. art. 12. n. 104.* e *auth. ex causa. C. de lib. præter. Marta d. ar. 12. n. 137.* f *§ si res legata. 16. hic.* g *§ si rem sua. hic.* h *§ si quis in nomine. 29. hic.* i *Molina de iust. tract. 2. disp. 224.* l *l. 2. de adim. legat. & in princip. hic. Marta d. q. 18 art. 10. n. 103.* m *Marta ubi. n. 28. Cancer. resol. var. c. 20. n. 139.* n *l. si quis ita 3. ff. de adim. leg. Marta d. q. 18. art. 12 n. 67.* o *Marta ibid. nu. 69.* p *l. extat 13. ff. quod met. cau. f. Gomez. var. res. c. 12. n. 10.* q *l. 8. § meminisse. 14 ff. de inoff. test.* r *§ transferri 1. hic.* s *l. mulier 72 ff de iur. dot.* t *l. impensa 45. ff. de relig. & sumpt. funer.* u *§. 1. hic. & l. 71. ff. hoc tit.* x *§. quantitas 21 hic.* y *in princ. hic.* z *Marta d. q. 18. art. 9. n. 2.* a *l. vlt. § si autem. C. de iur. delib.* b *nouell. 1. c. 2.* c *nouell. 131. c. 12.* d *de quibus passim in C sub hoc tit.*

Fideicommissum est ius quo pure sub conditione possibili, vel in diem, *a* disponenti succedimus oblique, & per intermediam personam, *b*

- Hæredis tam testamentarij, quam ab intestato, *c*
- Fideicommissarij, *d*
- Legatarij, *e*
- Donatarij, vel
- cuiusuis alterius honorati; ita tamen vt quis plus non oneretur, quam fuerit honoratus, *f* & solus hæres vniuersalis restituens hæreditatem quartam trebellianicam deducat etiam cum legitima, si ipsi debeatur, *g*

Nisi tamen
- à testatore prohibeatur, *h*
- Aliquid eius loco ante restitutionem à testatore acceperit, *i*
- coacte adeat, vel restituat hæreditatem, *l* &c.

TIT. 23 de fideic. hæred. & ad S.C. Trebell.

Et duplex primo constituitur, *m*
- Vniuersale; quo hæres totam hæreditatem patrimonium, vel eius quotam alij restituere cogitur,
- Singulare, quod legato æquiparatur, *n* & quo disponens res singulares in specie, vel quantitate, vel etiam hæreditatem alterius, quæ sibi obuenit, & hæredi relinquit, ipsum hæredem grauat alteri restituere, *o* & tunc hæres grauatus fideicommisso dicitur fiduciarius, ille vero cui debet restitui dicitur fideicommissarius, *p*

TIT. 24. de sing. reb. per fideic. relict.

Secundo aliud est, *q*
- Reale seu perpetuum, quod in rem dirigitur, & scribitur. Estque omnium fortissimum cum afficiat, & grauet omnes, & quoscumque successores, donec hæreditas ad vltimum peruenerit, *r* vt v. gr. Titius hæres meus si moriatur sine filijs, volo quod bona sint, & pertineant ad, &c.
- Personale, quod dirigitur ad personas, & plerumque fieri solet, vt in bonis Titium instituo, & si moriatur sine filijs Caium substituo.

a §. *in primis hic.* §. *hæres sup. de hæred. inst.*
b *Trentac. de subst in procem. n. 4. Fusar. de subst. q. 13. n. 1.*
c §. *codicillis 2. vers. directo inf. de codic.*
d *l. 1. §. de illa 8. ff. ad S.C. Trebell.*
e §. *sed non vsque 3. sup. de legat.*
f *l sed etsi 6. §. fin. ff. de legat. 3.*
g §. *sed quia hæredes 5. hic Thesaur decis 251. n. 4. Rot auen. decis. 147.*
h *Auth. sed cū testator. C. ad leg. falcid.*
i §. *si quis vna 9. hic.*
l *d. §. sed quia hic.*
m *hoc tit. & seq. Fusar. de subst. q. 267. n. 1. & q. 268 per tot.*
n § *sed non vsque, 3. supra de legat.*
o *Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 7. tit. 2. n. 7.*
p *d. §. sed quia, & l. sciut 46. ff. ad S.C. Trebell.*
q *Fusar. de subst. q. 269.*
r *Rot. in recent. p. 1. decis. 143. n 4. & decis. 164. n. 6. Cauaíer. decis. 34. n. 1.*

Co-

TIT. 25 de codic.

Codicillus est vltima voluntas testati, vel intestati defuncti imperfecta, & minus solemnis, quæ sine hæredis institutione *a* fit, *b*

- In scripits adhibitis quinque testibus non rogatis. *c* imo & fœminis, *d* sine testium, vel testatoris subscriptione, *e*
- Vel
- Sine scriptis per declarationem voluntatis coram quinque huiusmodi testibus.

Fit autem in scriptis inter

- Præsentes, *f*
  - Ab intestato, & tunc vicem testamenti exhibet. *g*
  - Facto testamento, idque
    - In ipsomet testamento, cum clausula solita, quod si testamentum non valet iure testamenti valeat iure codicilli, vel omni meliori modo, *h* quæ efficit, vt testamentum nullum subsistat, quoad institutionem in vim fideicommissi, *i*
    - Extra testamentum, & tunc cõfirmatur
      - In præteritum si præcedat, & censetur tacite in testamento subsequenti confirmari, nisi simpliciter in eo, vel per alium codicillum reuocetur, *l*
      - In futurum si fiat post testamentum. *m*
      - Per fideicommissum condito, vel non condito testamento, *n*
- Absentes, puta si quis ad alium scribat, & tunc dicitur littera, seu epistola, quæ debet à quinque testibus subscribi, *o* imo non tantum codicillus, fideicommissum, & legatum per epistolam, *p* sed etiam per nuncium relinqui possunt, adhibitis tamen quinque testibus in eius celebratione, *q*

a *in princ. hic, & § 1. 2 & vlt. hic.*
b *Molina de iust. tract. 2. disp. 131. gl. hic in princ.*
c *Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 1. tit. 6. n. 3. Boer. decis. 34. nu. 9. Magon. decis. Luc. 32. n. 37.*
d *gl. in l. qui testamento. § mulier ff. qui test. fac. poss. Guid pap. dec. 138.*
e *l. vlt. §. vlt. C. hoc tit. l. diui 6. §. codicillos 1. ff. de iur. codic.*
f *§. 1. hic. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 1. tit. 8. n. 1.*
g *l. ab intestato. 16. ff de iur. codic.*
h *l fin. § illud quoque. C. hoc tit.*
i *Fab. Turetus de effect. clausu. codicill. q. 54. effect. 33 n. 7.*
l *§. non tantum hic. l. si iure 18 ff. de legat. 2. l. cum proponatis. 3. C. hoc tit.*
m *l. ante tabulas 5 ff de iur codic.*
n *l. conficiuntur 8 ff eod.*
o *Mantic. de coniect. vlt. vol. lib 12 tit. 16. n. 22.*
p *Genoa de scrip. priuat. lib. 3. q. 22. 23. & 24.*
q *Mantic. vbi supra lib. 1. tit. 11. n. 1. 2. 3. & 5.*

Mortis causa capio, est occasio capiendi certæ personæ, *a* ex morte alicuius obueniens, puta si quis ex testamento, vel codicillis pro implenda conditione aliquid consequatur ab hærede, vel legatario, quod nec legatum, nec fideicommissum dici potest, *b* licet enim sit species vltimæ voluntatis, nihilominus est facti, & dispositionem non inducit, sed solum capionem, *c*

- Accrescio fit iure, *d*
  - Gentium, vt sup. de rer. diuis.
  - Ciuili per ius
    - Accrescendi, quod est ius interdum à sola lege, & interdum à tacito testatoris iudicio descendens, *e* quo tota portio vnius coniuncti non petentis, *f* accrescit portioni alterius, qui petit, & idem ius habet, vel eandem successionem, *g* &
    - Duplex est *h*,
      - Hæreditarium, seu vniuersale directum, *i* quod habet locum in hæreditatibus directis.
      - Nõ hæreditariũ, quod versatur circa legata vel fideicõmissa, tã particularia, quã vniuersalia, & duplex est,
        - proprium, seu reale, & regulare in quo concurrunt omnia ad accrescendum requisita,
          - Nempe vt *m*
            - Plures vocentur,
            - Sint coniuncti,
            - Succedant eodem iure,
            - Portio deficiat, &
            - Portio portioni, & nõ personæ accrescat,
        - Improprium, seu personale, & irregulare, in quo aliquod requisitum desideratur, & nihilominus subsistit, cuius exempla adducuntur. *n*
    - Non decrescendi quod habet locũ in *o*
      - Vltimis voluntatibus cum partem a testatore non datam, non adipiscimus, sed solum datum retinemus, ita vt portio non crescat, nec decrescat.
      - Contractibus, & in hoc differt à iure accrescendi, quod in contractibus regulariter non procedit, *p*

a *Bellon. de iur. accresc. cap. 6. q. 24. n. 12.*
b *Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 4. tit. 14. n. 1. 2. & 3. & Bellon. ibid. n. 1. & 2.*
c *Bellon. ibid. n. 8. 13. & 31.*
d *Bellon. ibid. c. 1. q. 1. n. 5. 6. & 7. & cap. 2. q. 1.*
e *Bellon. d. cap. 2. q. 1. n. 46.*
f *Gratian. lib. 2. disc. 178. n. 11.*
g *§. si eadem res, sup. de legat. & tot. tit. C. quand. non peten. part. peten. accresc. Marta de succ. leg. p. 1. q. 25. art. 3. n. 18. Gratian. d. disc. 178. n. 7.*
h *Bellon vbi sup. cap. 4. q. 3. n. 4. 5. & 6.*
i *Mantic. vbi supra lib. 4. tit. 12. n. 4.*
l *Bellon. d. cap. 4. q. 4. per tot.*
m *Bellon. ibid n. 6. 13. 17. 19. 21.*
n *per Bellon. d. q. 4. passim.*
o *Bellon. d. c. 4. q. 2. n. 3.*
p *Bellon. c. 6. q. 33. n. 10. & 12.*

L 1.

LIBRI TERTII TABVLARIS

Diuisio.

TIT. 1. de hared. qua ab intest. defer.

Ab inteſtato defertur hęreditas ad proximiores in gradu, *a* & ſic primo ad deſcendentes, *b*

- Liberos, *c* legitimos, tam maſculos fœminas poſthumos, *d* emancipatos, *e* quã adoptiuos, & arrogatos, *f* qui ſimul patri ſuccedunt, *g* ſiue ſint
  - Vnius matrimonij,
    - idq;
      - In capita, ſeu portiones æquales, *b* ſi omnes ſuperſint, vel mortui liberos non reliquerint,
      - Vel
      - In ſtirpes, ſeu ad portionem patris prædefuncti ſuccedunt nepotes, vel pronepotes iure repræſentationis. *i*
  - ſiue
  - Diuerſi, *l* ſed tunc quilibet ſuccedunt in bonis dotalibus illius matrimonij ex quo nati ſunt, *m* filijque ſecundi matrimonij nullum habent ius in bonis ad eorum patrem, vel matrem à primo marito, vel vxore, vel filio prioris matrimonij peruentis, ſed filijs primi matrimonij reſeruantur, *n*
- Illegitimos, qui ſi ſint
  - Legitimati indiſtinctè cum legitimis ſuccedunt, *o* modo illud expreſſè in legitimatione concedatur, *p*
  - Procreati ex patre
    - Certo, qui nullis iuſtis relictis liberis, nec vxore deceſſit, tunc ſuccedunt in duabus vncijs, & in reliquis proximi cognati, *q*
    - Incerto, & tunc ſolum matri, & parentibus maternis ſuccedunt, *r* niſi mater ſit illuſtris, *ſ* vel ex coitu nefario adulterino, vel inceſtuoſo fuerint procreati, *t*

Nõ inſeritur hic XII. ſequẽtes tituli quia ſunt correcti à dicta nouella 118.

a *l. proximus 92 de verb. ſign. Mart de ſucc. legal. p. 2. q. 1. n. 4. & 10.*
b *ex nouell. 118. c. 1. 2. & 3.*
c *§. ſui autem ſup de hæred. qualit. & differ.*
d *§. 2. verſ. poſthumi hic.*
e *l. 4. C de lib. præter. Marta vbi ſupra p. 1. q. 6. ar. 3. n. 3.*
f *§. ſed hodie 2. ſupra de adopt. Marta d. p. 1. q. 19 ar. 1. n. 1. & 5.*
g *§. 5. Inſt. de legit. agnat. ſucceſſ.*
h *l. 1. §. hæc hæreditas. ff. de ſuis, & legit. hæred.*
i *d. nouell. 118. & §. fin. hic Mart. d. p. 1. q. 20. ar. 2. n. 1. & q. 23. ar. 1. n. 3.*
l *Marta ibid. q. 5. art. 2. n. 7.*
m *§. nec illud quoque Auth de his qui nupt. iter Mart. q. 18. ar. 1. n. 3. 4. & 5.*
n *Mart. ibid. q. 5. ar. 2. n. 1 6. & 16. & ar. 4. n. 1.*
o *l 1. C de nat. lib.*
p *Marta d art. 2. n. 6. & q. 16. art. 1 n. 15.*
q *d nouell. 118. Marta d. q 16. ar. 1. n 3. & 4.*
r *l. quia ſemper 5. ff. de in ius vocan. Marta d. q. 16. ar. 1. n. 9. & 10.*
ſ *l. 5 C. ad S. C. orphit.*
t *Auth ex complexu C. de inceſt. nupt. Mart. d. q. 16. n. 19 20. 29. & 33.*

Secundo. Defertur hæreditas ad Ascendentes, hoc est, ad parentes in infinitum mares, vel fœminas, tam agnatos, quam cognatos, *a* qui deficientibus, descendentibus liberis legitimis, vel legitimatis, *b* aut adoptatis ab ascendente, *c* æqualiter succedunt, illegitimis vero succedunt, prout illegitimos parentibus succedere diximus, *d* excluduntque omnes Collaterales exceptis fratribus, vel sororibus vtrinque cõiunctis qui cum illis in capita succedunt, *e* si sint in viuis, sin vero eorum tantum filij *f* iure repræsentationis in stirpes veniunt, *g* secus de fratribus ex vno tantum latere, *h*

Tertiò. Defertur hæreditas ad Transuersales cuiusuis sexus tam agnatos, quam cognatos ad decimum vsque gradum, *i* non extantibus ascendentibus, vel descendentibus, sic fratres vtrinque coniuncti, etiam clerici sæculares, *l* vel religiosi bonorum capaces, *m* succedunt in capita, *n* & cum illis filij fratrum præmortuorum admittuntur in stirpes iure repræsentationis, *o* sed vbi solum supersunt nepotes ex diuersis fratribus defuncti, tunc ipsi succedunt in capita, *p* exclusis semper consanguineis, & vterinis, *q* qui alias deficientibus illis succederent. *r* Tamen adulterini, vel incestuosi sibi ad inuicem non succedunt, *s* prout nec nothi consanguinei, nisi ex eadem meretrice sint nati, *t*

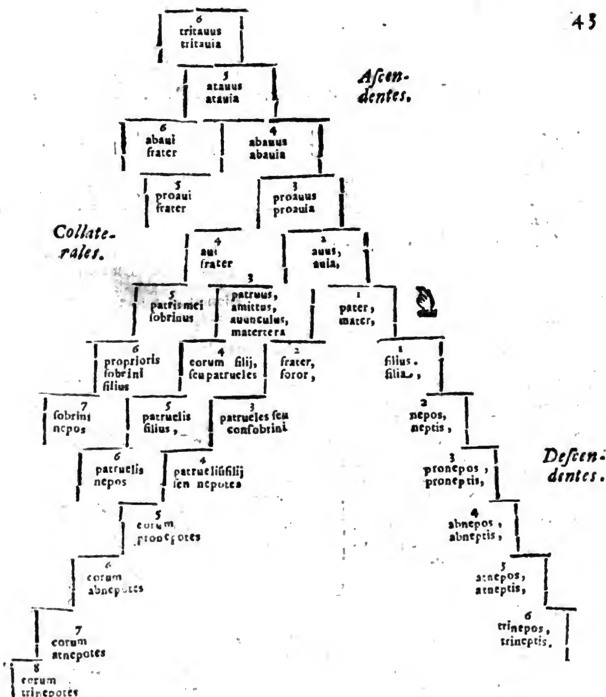
Sed quis proximior, vel remotior sit in gradu tam quoad tutelas nuptias, quam quoad successiones ab intestato ex sequenti scala melius obseruabitur.

Præmissa tamen cum monitione, quod tutelæ hæreditates, & aliæ dispositiones deferuntur secundum computationem iuris ciuilis, *u* cui conformis est subsequens scala, nuptiæ verò prohibentur, vel permittuntur ex dinumeratione iuris canonici, quod in ascendentibus, & descendentibus conuenit quidem cum iure ciuili, sed secus in transuersalibus, in quibus ad constituendum nouum gradum requirit duas personas, ius verò ciuile tot gradus constituit, quot sunt personæ, dempto communi stipite, sic de iure ciuili frater, & soror sunt in secundo gradu, iure vero canonico in primo, *x*

a *l. scripto 6. §. fin. ff. vnde liberi.*
b *Authent. quib. mod. nat. effic. sui.*
c *Marta par. 2. q. 1. n. 24.*
d *Marta d. q. 1. num. 21. 22. & 23.*
e *d. nouell. 118. cap. 2.*
f *Authen. defuncto. C. ad S.C. Tertull.*
g *Auth. post fratres, C. de legit. hæred. Marta ibid. q. 2. nu. 1. & 2.*
h *Marta d. q. 2. n. 3.*
i *Marta par. 3. q. 2. art. 2. n. 2.*
l *Marta ibidem q. 13. artic. 1. num. 5.*
m *Marta ibid. n. 14. & 15.*
n *Marta ibidem q. 4. artic. 2. nu. 1.*
o *Authen. cessante, C. de legit. hæred. Marta par. 1. q. 23. artic. 1. num. 9.*
p *Vasquez de success. lib. 2. §. 13. n. 13. Marta d. par. 1. q. 20. artic. 2. n. 4. & passim.*
q *§. quia vero, Authent. de consanguin. & vter. fratr.*

r *l. emancipatis 13. versic. exceptis, C. de legit. hæred.* s *nouell. 89. cap. vlt. Marta d. par. 1. q. 16. num. 24.* t *§. eos 2. §. vulgo 4. inst. de success. cognat.* u *Gratian. discept. 77. num. 1. tom. 1. Marta de success. leg. par. 3. quæst. 2. artic. 2. num. 22.* x *cap. ad sedem 35. quæst. 5. Sanchez. de matrim. imped. lib. 7. disp. 50. num. 7. & 8. Munnoz de escobar de ratiociniis comput. 27. cap. 23.*

Ascen-

Deficientibus autem ascendentibus, descendentibus, & collateralibus intra, decimum gradum, coniuges matrimonio consummato, & nullo inde subsecuto diuortio sibi inuicem excluso Fisco succedunt, per bonorum possessionem: vnde vir, & vxor, *a* nisi obstent statuta, vel consuetudines; vbi vero nullus superest consanguineus, vel hæres legitimus defuncti, tunc bona dicuntur vacantia, & fiscus succedit, *b* imo etiam exclusis hæredibus legitimis de graui crimine conuictis, *c* puta solemniter excommunicatis, *d* vel ad perpetuos carceres, *e* triremes, vel exilium damnatis, *f* vel declaratis indignis successione, *g* Fiscus enim est quasi illorum scriptus successor, *h*

a *l. vnica ff. vnde vir. Marta de succ. pa. 3 q. 12. art. 1. n. 12.*
b *l. 4. C. de bon. vacan Montan. de tut. & curat. cap. 7. n. 114.*
c *l. quisquis 5. C. ad leg. iul. maiest.*

 DE

d *Marta p. 3. q. 14. ar. 5. n. 5. Sanch. sup præcept. decal lib. 2 c. 22. n. 3. & cap. seq.* e *Marta ibid. ar 2 n. 20.* f *Marta ibid. ar. 3 & 4.* g *tot. tit. C. de his qui vt indigni.* h *Angel. de acq. poss. q. 10. num. 138. & passim.*

DE OBLIGATIONIBVS.

Obligatio triplex est, *a*

Naturalis tantum, cui natura fauet & lex resistit ita vt de iure communi sit inefficax, *b* & triplex est

Merè naturalis, qua naturali æquitate sumus v. gr. parentibus, vel fratribus deuincti;

Leuis, qua iure naturali primæuo pro acceptis ad remunerationem tenemur, *c* quæque iure ciuili suffulta producit actionem, vt educatio sobolis, *d*

Stricta, qua iure gentiũ primario, *e*

Maiores pactum nudum verbo conuentum inuicem seruare debent, vel

Pupilli sine tutore contrahentes obligantur.

Ciuilis tantum, cui lex fauet, & natura resistit, puta cum obligatus habet exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel pacti perpetui de non petendo; tunc solum ciuiliter, & inefficaciter est obligatus, *f*

Mixta, quæ & naturæ, & legis approbatione nititur; paritq. actionem, & exactionem, & hæc sola definitur hic vinculum iuris quo necessitate adstringimur, alicuius rei soluẽdæ, vel præstandę secũdum nostræ ciuitatis iura, *g* suamq. originem ducit, *h* ex

Contractu, seu duorum, pluriumue conuentione,

Quasi contractu, hoc est contractu improprio, in quo vnius tantum consensus, altero inuito, vel ignorante interuenit,

Delicto, seu maleficio per dolum, & culpam patrato,

Quasi delicto, hoc est, maleficio per imperitiam, vel negligentiam facto.

TIT. 14. de oblig.

a l. fideiussor §. fin. ff. de fideiuss. Bertaz. clausf. 12. gl. 1. n. 1.
b Cancer. var. resol. in nouis p. 2. c. 1. n. 141.
c l. sedetsi 25. §. consuluit. ff. de bæred. petit.
d l. si quis à liberis. ff. de liber. agnosc.
e l. 1. in princ. ff. de pact.
f Bart. in l. iulia nu. 60. ff. de condict. indeb.
g hic in princ. Argel. de acq. poss. q. 11. n. 24. Bertaz. clausf. 4 gl. 27.
h §. sequens 2. bic l. 2. ff. mandati.

Contractus, & pactum sunt æquiuoca, hac tamen cum distinctione, nam aliud est

Nuda promissio, seu pollicitatio non acceptata, quæ est impropriè pactum, *i*

Pactum nudum, quod est quidem acceptatum, sed non transiuit in contractum nominatum, vel aliud pactum vestitum ipsi non cohæret, nec vlla interuenit causa, vel factum ex parte alterius paciscentis, vnde alter possit remanere obligatus, *l* & idcirco non parit obligationem, nisi iuramento, vel aliquo iuris priuilegio firmetur, *m*

Pactum vestitum, quod interueniente stipulatione in contractum nominatum transit, ita vt ex eo oriatur actio, *n* & istud dicitur solum contractus strictè sumptus.

i Molina de contract. disp. 252.
l Molina disp. 255 n. 2. & seq.
m Molina ibid. n. 5. & disp. 256. per tot.
n Molina d. disp. 255. n. 3. Less. de iust. tit. de contract. dub. 1. n. 18.

Pa-

Pactum, Vestitum, seu contractus duplex constituitur, *a*

- **Innominatus, qui incertum aliquid continet, & speciali nomine caret, vt est contractus,** *b*
  - do, vt des,
  - Facio, vt facias,
  - Do, vt facias,
  - Facio, vt des, vel
  - Nudæ cōuentiones, quæ magis innominatæ sunt
  - Et hi sunt tanquam genera quædam contractuum nominatorum.
- **Nominatus, quo certum aliquid in obligationē deducitur & speciale nomen habet a iure,** *c*
  - Gentium, vt
    - Venditio,
    - Locatio,
    - Societas,
    - Commodatum,
    - Mutuum,
    - Depositum;
    - Sponsalia,
    - Matrimonium, & alij.
  - Ciuili, vt
    - Emphyteusis,
    - Feudum,
    - Stipulatio,
    - Dos,
    - Acceptilatio, &c.

a *Molina de contract. disp. 253. n. 1. & seq. Mozzi. de contract. c. 4. nu. 9. Mantic. de tacit. lib. 1. tit. 8. Azor. inst. moral. p. 3. lib. 6. cap. 2.*
b *Mozz. ibid. n. 12. & 13.*
c *Molina ibid. n. 2*

Sed nominatus primo triplex est, *d*

- Proprius, seu stricte sumptus, vel correspectiuus ex quo vltro, citroque oritur obligatio, vt est, *e*
  - Emptio,
  - Locatio,
  - Mandatum,
  - Societas.
- Improprius, seu latè sumptus, vel simplex, ex quo oritur obligatio ex altera tantum parte, vt *f*
  - Pollicitatio,
  - Stipulatio,
  - Donatio,
  - Mutuum,
- Improprijssimus, seu largissime sumptus, in quo nec mutua, nec etiam ex altera parte nascitur obligatio, vt *g*
  - Acceptilatio,
  - Transactio.

d *Mozzi. d. c. 4. n. 1.*
e *Molina de contrac. disp. 252. n. 3. Mozzi. ibid. n. 4.*
f *Mozzi. ibid. n. 5. Molina n. 6.*
g *Mozzi. nu. 8. Molina n. 10.*

Secundo aut est

- Verus, qui celebratur, *h*
  - Pure,
  - Indiem,
  - Sub modo, vel
  - Sub conditione.
- Simulatus, qui quadruplex est, *i*
  - Fictitius, cum vnus contractus celebrari simulatur, qui re vera non celebratur, *l*
  - Imaginarius, cum verè contractus celebratur, sed tractatur expressè, quod post certum tempus extinguatur *m*
  - Simulatus in specie, quando partes apparenter contrahendo conueniunt, vt contractus nullus fit *n* Vel cum ex multis coniecturis, vel circumstantiis patet contractum esse simulatum, *o*
  - Factus in fraudem Fisci, vel alicuius priuati, *p*

h *Gomez. var. resol. c. 11 tit. de qualit. contract.*
i *Viuii. opin. 837. incip. statutum.*
l *Mozzi. d. c. 4. n. 42.*
m *Mozzi. ibid. n. 44.*
n *Mozzi. ibid. n. 45.*
o *Afflict. decis. 40. n. 18.*
p *Mozzi. ibid. nu. 65.*

Ter-

TIT. 15 quib. modis re co-trah. obligat.

Tertio celebratur *q*
- Re ipsa interueniente, vt sunt, *r*
  - Mutuum,
  - Indebitum,
  - Commodatum,
  - Depositum,
  - Pignus,
  - Præcarium,
  - Permutatio.
- Verbis,
- Litteris,
- Consensu,

Mutuum triplex est, *a*
- Mere naturale, cum quis certam pecuniam actualiter mutuo alteri dat sine stipulatione, pro qua repetenda datur condictio certi, *b*
- Mere ciuile, cum quis spe numerationis fatetur in chirographo se accepisse summam, quam non accepit, & tunc obligatur post biennium, nisi probet non numeratam, *c*
- Mixtum de quo hic, & est contractus quo liberam rerum habens administrationem, *d* actualiter, *e* de meo pondere numero, & mensura constante, *f* facio tuum, *g* ea lege, vt eandem ipsam quantitatem mihi restituas, non in specie, sed in bonitate eadem, *h* & subdiuiditur in
  - Naturale, cui ius ciuile cooperatur, vt quando nomine meo res mea tibi mutuatur ab alio, nam ius ciuile tunc fingit me mutuasse,
  - Ciuile, cui natura suffragatur, *i* quando v. gr. ante, vel post numerationem stipulatur de reddendo, *l*

Et ex eo datur actio
- Mutui, *m*
- Si certum petatur, *n* &
- Certi specialis condictio, *o*

Indebitum est obligatio, qua actione indebiti condictitia, *p* indebitam solutionem accipiens tenetur similem summam cum expensis per errorem soluenti, *q* quasi ex mutuo restituere, *r* siue non debeatur, *s*
- Per exceptionem tantum, quæ impedire potest ne debitum statim petatur,
- Naturaliter tantum, quando nata est solum ciuilis obligatio, vt de mutuo mere ciuili diximus,
- Ciuiliter tantum cum quis naturaliter tantum est obligatus, vt pater, & filius, vel fratres inter se contrahentes.
- Ciuiliter, & naturaliter cum res soluta nullo modo debetur.

Com-

q d. §. sequens hic l. 3 §. 1. ff de oblig. & act. Molin a de contract disp. 254. n. 1. Less. de iust. lib. 2. c. 17. dub. 2. n. 7.
r Azor. inst. mor. p. 3 lib. 6. c. 1. verb. initio diuiduntur.
a Azor. inst moral p 3 lib. 7. cap. 2. in princ.
b vt hic in princ. Mantic. de tacit. lib. 8. tit. 2. nu. 2. Mozzi. de mutuo. cap. 2. n. 2.
c vt inf. de litter. oblig. Mantic. ibid. n. 3. Mozzi. d. n. 2.
d l. non omnis 19. ff de reb. creditis.
e in princ. hic. & l. rogasti 11 §. 1 ff. si cert. petat.
f l. 1. § 2 ff de obl. & act.
g l. 2. § 2 si cert. petat.
h d. l. 2.
i Mantic. d. tit. 2. n. 4. Mozzi. ibid. n. 3. & 11.
l Mantic. ibid n. 5. Raudens. de analog. cap. 6. n. 28.
m Cuiac. in paratill. ff de reb. credit.
n l. 1. in princ. ff. de condict. tritic.
o l. certi condictio 9 ff. si cert. pet.
p l. indebiti §. 1. ff. de condict. indeb. Molina de contrac. disp. 567. n. 1.
q Gratian. discep. 516. nu. 9. & 22. & disc. 417. n. 31. & seq.
r §. is quoque, 1. hic l. heres absens 19. §. 1. ff. de iudic.
s Mozzi. de condict. indeb. cap. 2. nu. 9. 10. 11. & 13.

- Commodatum solet fieri gratia, *a*
  - Recipientis tantum, & tunc definitur conuentio qua quis retenta sibi proprietate, *b* & possessione gratis rem suam mobilem, vel immobilem, aut corpoream vel incorpoream alteri dat vtendam ea lege, vt post certum tempus, *c* tacitum, vel expressum ipsi eandem in specie cum accessorijs *d* restituat, & ex eo oritur actio, *e*
    - Directa, qua commodans, vel eius hæres aduersus commodatarium experitur ne rem vltra tempus detineat, *f*
    - Contraria, qua commodatarius agit ne commodans per constitutum tempus eum impediat vti,
  - Commodantis puta quando Dominus famulo vestes commodat, vt honestius cum eo incedat,
  - Vtriusque, si v. gr. pro communi cœna aliquis vasa argentea commodet,
- Depositũ versatur circa rem *g*
  - Litigiosam, & tunc dicitur sequestratio, quæ duplex est, *h*
    - Iudicialis, seu necessaria, qua res litigiosa deponitur apud sequestrum ex authoritate iudicis, vt eam lite finita victori restituat, & hæc est prohibita, nisi in certis casibus, *i*
    - Conuentionalis, seu voluntaria quando partium consensu deponitur res litigiosa, & hæc semper fieri potest, *l*.
  - Non controuersam, & tunc dicitur depositũ simplex, quod duplex est, *m*
    - Necessariũ, quod fit
      - In loco publico, ne creditor nollens creditum recipere prætendat vsuras, & tunc dicitur iudiciale, vbi confirmatur à iudice, *n*
      - Apud amicum ex causa incendij, vel alterius necessitatis,
    - Voluntarium, quod definitur hic conuentio rei etiam immobilis, *o* gratis custodiendæ, quæ traditur sub fide restituẽdi, *p* & primo duplex est, *q*
      - Irregulare, quo res aliqua deponitur sub fide eandem in genere restituendi, & istud sapit quasi naturam mutui,
        - Secundo aut est, *r*
          - Actuale quãdo realiter constat rẽ fuisse depositam,
          - Confessionatũ cum non constat de deposito, nisi ex cõfessione depositarij.
      - Regulare cum res deponitur eadẽ in specie restituenda, & remanente proprietate, & possessione apud deponentem,

Et

a Mantic. de tacit. lib. 9. tit. 2. n. 1. & seq. Mozzi de commod. cap. 2. n. 1. Azor. inst. mor. p. 3. lib. 7. cap. 2. de commodat.
b §. item is 2. hic l. 1. §. 5. ff. de obl. & act.
c l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commod.
d l. si vt certo 5. §. 9. & 13. ff. commod.
e Azor. vbi sup. cap. 9.
f d. §. 2. hic l. 3. §. 3. commod.
g Azor. inst. mor. p. 3. lib. 6. c. 2. de depos. Mantic. de tacit. lib. 10. tit. 2. n. 7. Caroc. de sequestr. p. 1. q. 4.
h Iacob. de Arena tract. de sequest. n. 1. & 2. Frãc. Curt. de depos. n. 19.
i Iacob. de Arena ibid. n. 3. & seq. Angel. Perusin. de sequestr. n. 2. l. licet 17. §. 1. ff. de depos. Caroc. ibid. q. 1. n. 4.
l Caroc. de sequest. p. 1. q. 3.
m Mantic. ibid. n. 4. Molina de contract. disp. 523. in princ. Caroc. ibid. q. 2. n. 30.
n Gratian. disc. 8. n. 17.
o l. 3. §. quod autẽ de acq. vel amitt. poss.
p §. præterea 3. hic
q Mãtic. ibid. n. 9. & seq. Mozzi. de depos. c. 2. n. 12. Caroc. d. q. 2. n. 21.
r Caroc. ibid. n. 2.

- Et ex hoc contractu duplex oritur actio, *a*
  - Directa qua deponens rem depositam repetit sine accessione.
  - Contraria, qua depositarius repetit sumptus suos depositum concernentes.

- Pignus Græcè hypotheca dicitur, *b* & duplex est, *c*
  - Iudiciale quo Iudex ex officio immissionẽ decernit
    - Nulla præcedente definitiua sententia in bonis debitoris contumacis, *d*
    - Pro executione sententiæ, in bonis debitoris condemnati.
  - Conuentionale quod hic definitur cõuentio, qua debitor rẽ suam mobilem vel immobilẽ, e ad maiorem debiti securitatem creditori supponit, *f* & duplex est, *g*
    - Expressum, seu regulare; quod non solum verbis inter presẽtes, sed etiã litteris, *b* interuenit in cõtractu, *i*
      - Nominato creditori tradita ipsa re pignorata,
      - Innominato, retenta debitori pignoris possessione, idque oppignorando, *l*
        - Generaliter oĩa bona, etiã futura, Vel
        - Nominatim bona singularia,
    - Tacitum, seu irregulare, quod ex mente, vel lege inducitur, *m* vt sunt Bona
      - Constituentis dotem nomine vxoris, quæ ipsi marito obligantur, *n*
      - Tutoris pro pupilli bonis,
      - Patris, qui administrauit aduentitia sui filij,
      - Inuecta, & illata à colone, vel inquilino in fundum, vel domum, quæ Domino tacitè pro pensione oppignorantur, *o* etiam pro tacita reconductione, *p*

- Et ex pignore, si creditor pignus,
  - Possideat, oritur, actio pignoratitia, quæ duplex est, *q*
    - Directa, quæ datur debitori aduersus creditorem, vt soluto debito, ei pignus restituat, *r*
    - Contraria, quæ competit creditori aduersus debitorem pro expensis factis in conseruando pignore, *s*
  - Non possideat datur actio personalis, & simul realis hypothecaria ad experiendum super re obligata, *t*

Præ-

a *Azor. d. lib. 7. c. 9.*
b *Mãtic. vbi sup. lib. 11. tit. 1. nu. 2. Griuel. decis. dolon. 53. n. 18.*
c *Azo. in summa Mantic. ibid. tit. 2 n. 3. Gayt de credito c. 4. q. 3. n. 24.*
d *l. si vnus. ff. de bon. Auth. iudic. possid.*
e *l. sed & quod. q. ff. de pig. & hypot.*
f *§. creditor 4. hic vbi Mysing. nu. 2. l. 1. ff. de pignor. act. Gaytus d. c. 4. q. 2. n. 17.*
g *Mantic. d. tit. 2 n 9. Gayt. vbi sup. q. 1. n. 53. & seqq. Duard. de censib. q. 15. n. 2.*
h *l. creditor 23. §. fin. ff. de pignor. & hypoth.*
i *Mantic. d. tit. 2. n. 1. Gayt. d. q 3. n. 21. & seqq.*
l *Mantic. ibid. n. 10. Gayt. ibid. nu. 57. & seq.*
m *tot. titt. ff. & C. in quib. caus. pign. tac. contrah. Gratian. disc. 25. n. 1. Azor. inst. mor. lib. 7. p. 3. de pign. c. 3. per tot.*
n *l. 1. §. & vt plenius. C. de rei vxor. act.*
o *l. certi. C. de locat. & conduct. Gratian. disc. 564. nu. 12.*
p *Gratian. disc. 68 n. 1. & seq.*
q *Azor. vbi sup. c. 15. per tot.*
r *l. vlt. C. de luit. pignor.*
s *l. si necessarias. ff. de pignor. act.*
t *Gratian. disc. 294. num. 15.*

Precarium conuenit commodato ad tempus expressum facto, a & est contractus quo aliquid precibus petenti vtendum cõceditur ad beneplacitũ concedentis. b

Sic solum
- Finitur c
  - Reuocatione per concedentem, vel eius hæredes facta.
  - Finito tempore constituto, Vel
  - Morte eius, cui fuit concessum.
- Eoque finito datur d
  - Actio præscriptis verbis, vbi fuit expressa conditio de restituendo,
  - Interdictũ de precario, vbi fuit concessum simpliciter.

Permutatio est vnius rei cum alia vicaria præstatio. e

Quæ versatur circa f
- Res quæ nõ sunt pecuniæ, & tũc datur actio, g
  - Præscriptis verbis, illi qui rem tradidit, contra eum, qui accepit & suam non dedit, vt adimpleatur conuentio.
  - Condictio ob causam, qua qui rem suam tradidit, & alienam non accepit, petit recedi à contractu, & sibi rem suam restitui propter non obseruatam conuentionem.
- Pecunias, & tunc dicitur cãbiũ, quod est cõtractus nominatus, h quo numisma pro numismate permutatur, i & duplex est l
  - Siccum, quod est propriè mutuum sub vsura factum, m quod cùm careat iusto titulo fingitur alibi facienda solutio, vt lucrentur vsuræ, idcirco est illicitum.
  - Reale, quod est legitima permutatio pecuniarum, ex qua iustè aliquod lucrũ prouenire potest, & duplex est, n
    - Simplex, seu minutum, & manuale, cum nullis datis litteris permutantur numismata prò alijs alterius speciei, dato quodam campsori lucro, o
    - Mixtũ, quod litteris fit, & duplex est p
      - Locale, cum v. gr. Romæ data campsori pecunia parisios per litteras cãpsario consignatur, q
        - Sine lucro pro vtriusque partis commodo,
        - Cũ mercede cãpsori cõstitutaq; pro egẽtis cõmodo, cui cõsignatur pecunia quæ prius alibi recepta fuit, vel quã alibi debet soluere.
      - Nundinarium, quo receptæ à campsore pecuniæ solutio ad certum tempus dirigitur, constituta mercede habita ratione lucri cessãtis & damni emergẽtis, nũdinarumq. remotionis, s

a Molina de cõtract. disp. 298. n. 5.
b l. 1. ff. de precar. Azor. instit. mor. p. 3. lib. 7. de precar. c.
c Molina ibid. n. 1. Azor. vbi sup. c. 3. in princ.
d Azor. ibid. verb. secundo quæritur.
e Hostiẽ. in summ. de rer. permut.
f Azor. vbi sup. de permut. c. 1.
g Azor. ibid. c. 3.
h Greuaeus lib. 2. suæ coronidis cöl. 37. n. 3.
i Hieron. de Luca tract. de cambijs c. 1. n. 4.
l Less. de iust. lib. 2. c. 23. dub. 1. n. 5. Azor. inst. mor. p. 3. li. 10. c. 2. Genoa de script. priuat. li. 3. de litt. camb. nu. 5. & seqq.
m Fabian Genuen de cambijs p. 1. n. 35
n Azor. d. c. 2. verb tertio.
o Less. vbi sup. dub. 2. n. 10. Azor. ibid. c. 4.
p Azor. d. c. 2. verb tertio.
q Genoa de script. priu. ibid. n. 18. 32. 34. 36. & seq.
r Less. vbi sup. dub. 3. & 4. per tot. Azor. ibid. c. 5. & 6. per tot. & seq.
s Less. ibid. dub. 5. n. 52. & dub. 6 nu. 55 & seq. Hieron. Gabr. cons. 188. Azor. d. c. 2. & c. 9.

Ex quibus litteris cābij { Oritur obligatio, & probatio etiam contra eū, cui diriguntur modo { Materia illud patiatur, Loquantur dispositiue, & Fuerint acceptatæ, & nō pstatæ, a

Datur actio mandati personalis. b

Contractus, qui verbis perficitur est stipulatio, quæ est verborum conceptio, quibus interrogatus se daturum, vel facturum promittit id, de quo interrogatus est, c — TIT. 16. de verb. oblig.

Et duplex est d { vtilis, & inutilis.

Vtilis duplex est {

Tacita, quæ à lege fingitur, & præsumitur, licet non interponatur, vel saltem inutiliter interueniat, vt stipulatio dotis fauore coniugum, e nam stipulatio vbi vere, & vtiliter intercedit, fortius quidem ligat, sed nihilominus si non interueniat ex pacto nudo oritur actio, f concurrente iuramento, g vel materia priuilegiata, vt supra diximus titulo de obligationibus

Expressa quæ siue sit certa, siue incerta hodie quibuscūque verbis fit, h {

Pure in diem { Expressum, Vel Tacitū, quando stipulatur ad certū locū, i

Vel sub conditione possibili, l

Ex {

officio, { Solius iudicis, & vocatur iudicialis, m Solius prætoris, & dicitur prætoria, n Modo Iudicis, modo Prætoris, & appellatur communis. o — TIT. 17. de diuis. stipul.

Conuētione scilicet, p {

Principaliter quando { Vnus reus stipulatur, & alter promittit, vt sup. diximus. Vel Plures stipulantur, & vnus, vel plures in solidum promittunt, q ita vt si res certa fuerit stipulata condictione certi si vero incerta actione ex stipulatu cōpellantur, r — TIT. 18. de duob. reis stip.

Accessorie, qn̄ ad maiorē creditoris securitatē debitor p cautione dat { pignus cum persona sua, s Vel Idoneos fideiussores, qui anteriori, vel posteriori eius obligationi accedunt, vt in subsidium conueniri possint, vel eorum hæredes, t pro summa tantum principali, u — TIT. 19. de fideiuss.

a Genoa de script. priu. d. lib. 3 n. 53. & 67. de litt. cāb.
b Genoa ibid. q. 5. n. 2.
c l. 5. §. stipulatio. ff hoc tit.
d Mozzi de stipulat. cap. 9.
e Mantic. de tacit. lib. 14. tit. 9. num. 4. & 6. Mozzi de stipul. cap. 7. & 21 sup. de donationi.
f Mantic. ibid. num. 11.
g Molina de contrac. disp. 256.
h in princ. hic, & § in hac re 1. hic.
i §. 5 hic, & l. idem erit 60. ff. hoc tit.
l §. omnis 2 hic cū seq. Mozzi de stip. cap. 5. n. 2. & seqq.
m §. 1. hic. Mozzi, ibid. c. 3. per tot.
n §. 2 hic.
o § 4. hic.
p §. 3. hic.
q l. 1. & 2. ff. de duob. reis.
r l. ex placito 3. C. de rer. permut. Mozzi ibid c. 15.
s l. 1. §. 1. ff. de superfic.
t §. 2 hic cū seq.
u §. fideiussores 5. hic.

Quo-

Quorum fideiussorum alij sunt

- Fideiussores in specie, qui rogati cum stipulatione interueniunt, *a*
- Sponsores, qui non rogati fideiubent.
- Constitutores, qui nudo pacto in subsidium soluere promittunt, *b*
- Expromissores, qui cum nouatione obligantur, *c*
- Mandatores, qui alteri mandant, vt pecuniam alicui credat, negotia gerat, vel fideiubeat, *d*
  - Et ipsis competunt beneficia, quæ tutoribus, & curatoribus competere diximus, *e* sed ij solum possunt fideiubere, qui vtiliter stipulantur, *f*
- Collaudatores, qui testantur idoneos esse fideiussores, *g*
- Obsides, qui personaliter traduntur in securitatem factæ promissionis à
  - Priuato, *h*
  - Vel
  - Publico, puta ab hoste, principis, vel reipubl. non recognoscentis superiorem, *i*
- Assecuratores, qui contractu, licite iusto constituto pretio alienum periculum in se suscipiunt, *l* quod versatur circa *m*
  - merces, & pecunias, quarum (cum expectentur per mare, vel loca periculosa) timetur submersio, vel præda,
  - Pecunias tantum, mutuantem, verbi gr. assecurando pro recipiente, qui nihil habet in bonis.
  - Personas per saluum conductum, aut cum certatur super futura vita alicuius.

a *l. blanditus, 12. C. de fideiuss Henriq. de fideiuss. c. 4. n. 21.*
b *l. quidam 26. ff. de const. pecun. Rot. Genuæ decis. 4. n. 19. Oxasc. decis. 2. num. 14. Magon. decis. Florent. 45. num. 1. & 8.*
c *l. 53. ff de contrab. empt.*
d *l. 22. & l. 27. ff. mandat. Capyc. decis. 180.*
e *sup. de satisd. tutor. & S. plures 4. hic Henriq. d. cap. 4. nu 48. Marsil de fideius n. 2. & seq.*
f *l. si dubites 10. ff. hoc tit. Henriq. vbi sup. c. 7. n. 68.*
g *Faber definit. 4. n. 7. C. de fideiuss. Henriq c. 27. per tot.*
h *cap. ex rescripto de iureiur.*
i *Archidiac. in d. cap. ex rescripto.*
l *Valasc. decis Lusit. 18 per tot. & de his fuse apud Petrum Santernã, & Beneuenutum Stracham in suis tract. de assecurat. & sponsion.*
m *Azor. inst. moral p. 3. lib 11. tit. de assecurat. per tot.*

TIT. 20. de inutil. stipul.

Inutilis est stipulatio ratione
- Materiæ puta rerum
  - Impossibilium, *a*
  - Extinctarum, *b*
  - In commercio, vel rerum natura non existentium, *c*
  - Turpium, *d*
  - Propriarum, *e* Vel
  - facti alieni promissi, *f*
- Formæ,
  - Vbi præponitur interrogationi responsio, *g*
  - Facta erronea responsione, nam tunc pro parte non conuenta vitiatur stipulatio, non tamen in totum, *h*
- Finis
  - Cum quis stipulatur alteri, in cuius potestate non est, & sine vllo interesse, *i* exceptis notarijs, qui vbique ius habent pro absentibus stipulandi, *l*.
- Causæ efficientis, hoc est promittentiũ si sint
  - Surdi, vel muti, *m*
  - Furiosi, *n*
  - Prodigi interdicti, *o*
  - Pupilli, sine tutore, *p*
  - Fœminæ, nisi renuncient velleiano, *q*
  - Inuiti, & ignorantes, *r* Vel
  - Pater, & filius simul contrahentes, *s* nisi de castrensi, vel quasi. *t*
- Conditionis impossibilis, *u*

a *l. impossibilium, ff. de reg. iur.*
b *§. 1. hic.*
c d *§. 1. cum seq. Mozzi. de contract. tit. de stipul. c. 16. n. 13.*
d *§. quid turpi 24. hic.*
e *§. item nemo 22. hic.*
f *§. si quis 3. & §. versa vice 21. hic.*
g *Mozzi. ibid. n. 12.*
h *§. præterea 7. hic. l. 1. §. si stipulatio. ff. de verbor. oblig.*
i *§. si quis 4. §. alteri 19. hic.*
l *Faber defin. 9. n. 4. C. si quis alteri, vel sibi, Oxasc. decis. 33. nu. 4. Guido pap. decis. 49.*
m *§. mutum hic.*
n *§. furiosus 8. hic.*
o *l. 6. ff. de verb. oblig. Mozzi. d. cap. 16. nu. 4. & seq.*
p *§. pupillus 9. hic. Mozzi. ibid. n. 11.*
q *l. fin. §. penult. ff. de fideiuss. Thes. decis. 222. & decis. 223. n. 8. Gomez. uar. resol. t. 13. n. 17.*
r *l. 1. ff. de verb. oblig.*
s *§. item 6. hic. Mozzi ibid. n. 10.*
t *l. 2. in princ. ff. de contrah. empt.*
u *§. si impossibilis 11. hic.*

Con-

TIT. 21. de litter. obligat.

Cõtractus litteris celebratur in

- Codice, seu libro confecto pro *a*
  - Officio à persona
    - Publica, cui plene, creditur, vt
      - Liber Curati, *b*
      - Libri archiuij, *c*
      - æstimus publicus, *d* &c.
    - Priuata, qui plene probat, *e* etiã in scribentis fauorẽ modo expressum non sit alienũ ab officio, *f* vt sunt libri
      - Exactoris,
      - Gabellarij, *g*
      - Thesaurarij, *h*
      - Scribæ nauis, *i*
      - Proxenetæ publicĩ, *l*
      - Mercatorũ, *m* modo faueat statutũ, *n* sint bene ordinati, & cum libro magistro concordent, *o*
  - Administratione, cui creditur etiam quoad expensas per scribentes factas & in sui fauorẽ modo contineat datum, & receptum cum causa, *p* vt sunt libri
    - Tutorum, & curatorum, *q*
    - Factorum, *r*
    - Institorum, *s*
    - Fratrum,
    - negotiorum gestoris,
    - Procuratoris, *t*
    - Exequutoris testamentarij,
    - Hospitalarij,
    - Societatis, *u* &c.
  - Arbitrio, qui modo contineat creditum, & debitum, itaut paritæ sint verisimiles plene probat, *x* vt sunt libri
    - Patrum familias, *y*
    - Magistri nauis, *z*
    - Vel huiusmodi
- Schedula, quæ duplex est *a*
  - Obligatoria, quæ aut est
    - Ordinaria, quæ duplex est
      - chyrographus, seu antopocha, vel promissio, in qua solus debitor subsignatur,
      - Syngrapha, in qua vterq; & creditor & debitor subscribitur, vbi aliquid paciscuntur, *b*
      - Et hæ scripturæ priuatæ recognitæ, vel à tribus testibus subscriptæ habent vim instrumenti, *c* ita vt ex ex illis
    - Aut Extraordinaria quæ fit succincte, & nulla adhibita solemnitate inter mercatores
    - Cõpetat
      - chyrographaria actio qua mutuãs repetit pecuniam post biẽniũ non solutã. *d*
      - Exceptio nõ numeratæ pecuniæ quam obligatus opponẽdo intra bienniũ, *e* repetit schedulã cõdictione certi. *f*
  - Liberatoria, seu apocha, vel acceptilatio, qua obligationem extingui dicemus, *g*

Con-

a *Gayt. de credit. c. 1. tit. 1. post Scacc. de iudic cauf. ciuil c 11. n. 104. lib. 2.* b *Conc. Trid. sess. 24 tit. de refor matrim. c. 1. in fin.* c *Oxasc. decis. 69. n. 2. & 3.* d *Mascar. de probat. concl. 273. n. 12.* e *Magon. decis Lucen. 59. n. 2.* f *Mascard. ibid. concl. 976. n. 35. Caball. milleloq. 57. n. 1. Gayt. de credit. c. 2. tit. 2. n. 23.* g *Surd. decis. Mãt. 336. n. 4.* h *Mandell. consil. 453 n. 1.* i *Castillo decis. 23. n. 4.* l *Rot. Genuæ decis. 100 n. 6.* m *Viui. decis 445. n. 2. Surd. d. decis. 336. n. 3.* n *Chartar. decis. Genuæ 127 n 2.* o *Bellon. decis Genuæ 1. n. 19. & 20* p *Ludouic. concl. 29. pag 73. col. 1. Gayt. d. c. 2. tit 4. n. 776. & passim.* q *Mbran de tutel. c. 32. reg. 8. n. 1. & 14.* r *Aymon. cons 815 n. 14.* s *Ludouic. d concl 29. pag. 27. col. 1.* t *Gayt. vbi sup. n. 802. & passim.* u *Ludouic. d concl. 29. Gayt. ibid. nu. 810.* x *de Barx. decis. Bonon. 24. n. 7. Gayt. d. tit. 4. n. 900. & passim.* y *Maceraten. var. resol. c. 19. n. 3. & 4.* z *Rot. Genuæ decis. 85. per tot.* a *Genoa de script. priuat. lib. 5. in fin.* b *Genoa ibid. lib. 1. q. 2. n. 3. & 4.* c *Magon. decis Flor. 122. n. 4. & 1. & decis. Lucen. 15. n. 17.* d *Toto hoc tit.* e *l si intra 8. in fin. C. de non numer. pec.* f *l. 7. l. 14. C. eod.* g *inf. quib. mod. toll. oblig.*

Contractus solo cõsensu perfecti, & vltro, citroque obligatorij sunt, *a*

- Emptio, & venditio, qua transfertur dominium,
- Locatio, & conductio, qua vsus permittitur,
- Societas, qua communi, &
- Mandatum, quo priuatæ vtilitati attendimus, quibus subiunge donationem matrimonium, & sponsalia, de quibus supra egimus.

Et hi per epistolam inter absentes ritè celebrantur, itaut exinde nascatur obligatio, *b*

TIT. 22. *de oblig. ex consensu.*

Emptio versatur circa
- Res ipsas,
- Aut
- Earum redditus annuos, & tunc dicitur census.

Emptio circa res est contractus quo quis ex mutuo consensu, *c* dominium rei suæ quam habet, vel persequi potest, *d* purè in diem, vel sub conditione, *e* in accipientem transfert mediante pretio *f* certo, *g* nummario, *h* & iusto, *i* siue conuento, siue arbitrio boni viri collato, *l*

TIT. 23. *de empt. & vẽdit.*

Et fit *m*
- Palam sub hasta in foro, vel alio loco publico voce præconis,
- Non palam, cum priuatim aliquid minutatim, vel coniunctim in genere, vel quantitate, aut in specie, vel corpore certo, vel ad mensuram, *n* emitur,
  - In scriptis, quando partes inter se conueniunt, vt scribatur venditio, *o* & tunc est locus pœnitentiæ, donec fuerit perfecta, hoc est scriptis cõcepta, *p* sed ab emptione discedens, perdit harras si quas dedit, quem vero pœnitet venditionis duplum soluere tenetur, *q*
  - Sine scriptis, quæ celebratur non facta mentione scripturæ, & est perfecta statim, atque constat de pretio, statim soluto, vel ad tempus soluendo, *r*
    - Gratia *s*
      - Sustentandi se, & familiam,
      - Negotiandi
        - Propriè vendendo rẽ nõ mutatam carius, quam fuerit empta,
        - Impropriè vendẽdo carius rem quã industria, & arte meliorẽ reddidit

Com-

a *Roman. cons. 292. n. 7. & 295. nu. 3. Alex. cons. 146. n. 16. lib. 5. hic in princ. & sup. de auth tutor. in princ.*
b *Genoa de script. priuat. lib. 3. q. 1. tit. de epist. nu. 25. & seq. & q. 6. 7. 8 12. 13. 14. 30. & 31. Roman. cons. 2. n. 2.*
c *l. in venditionib. 9. in princ. ff. de contrah. empt.*
d *l. nec emptio 8. ff. eod.*
e *§. emptio 4. hic.*
f *in princ. hic.*
g *§. pretium 1. hic l. 7. §. 1. ff eod.*
h *§. item pretium 2. hic.*
i *l. 2. C. de rescin. vend.*
l *d. §. 1. hic.*
m *Azor. inst. moral. lib. 8. c. 2.*
n *Mozzi. de empt. c. 2. n. 7.*
o *in princ. hic & l. contractus C. de fid. instr. Mozzi. d. c. 2. n 3.*
p *l. 1. & 2. C. quãdo lic. ab empt. disc.*
q *hic in princ.*
r *Molina de contract. disp. 339. n. 3. & seq. Azor. d. lib. 8. c. 2. ver. tertio diuiditur.*
s *hic in princ. & l. ab emptione ff. de pact. Mozzi. d. c. 2. n. 4.*

Competitq. ex ea actio
- Venditi, qua venditor contra emptorem, vel eius hæredes agit ad consequendum pretium, a vel læsus alteruter vltra dimidiam petit residuum pretij, aut contractus rescissionem, b
- Empti, qua emptor contra venditorem, vel eius hæredes petit possessionem, & [illegible] hac continetur [illegible]
  - De euictione,
  - Redhibitoria, seu rescissoria,
  - Præscriptis verbis, c

Census est ius percipiendi annuam pensionem in fructibus, vel pecunia super re, vel persona alterius, d & duplex est e
- Publicus, quitriplex est, f
  - Canon, seu talea annua rei cohærens, quam etiam non subditi, principi soluunt, vt vectigalia.
  - Oblatio, seu principis charitatiuum subsidium.
  - Indictio, seu collecta quam princeps subditis imponit modo plus, modo minus, iuxta superuenientem necessitatem.
- Priuatus respicit cõ modum,
  - Cõmune, seu publicum in specie, vt sunt Montes
    - Pietatis erecti ad mutuandam egentibus pecuniam, quæ infra annum, vel biennium restituenda est vna cum expensis minutis pro asseruando pignore factis, alioquin pignus pro debito venditur post statutum tempus, g
    - Pecuniæ vendibiles cum princeps pecunijs indigens accipit pecunias à subditis constituta pensione sex, vel quinque pro centenario, h
    - Ad deponendam, vel ciuibus mutuandam pecuniam constituti, cum priuati dando pecunias principi emunt pensiones annuas,
      - Sed istorum alij sunt
        - Vacabiles,
        - Redimibiles, & nõ redimibiles, i
        - Nõ vacabiles,
  - Priuatorum, & tunc.

a l. iulianus 13. §. ex vendito, ff. de act. empt. Azor. d. lib. 8. c. 29. & 30.
b l. 2. & l. si voluntate. C. de rescin. vend.
c Mysing. S. 1. hic Azor. d. cap. 29.
d [illegible] de cens. [illegible] Lessi. de iust. [illegible] de cens. cap. 22. dub. 1. n. 2.
e Duard. ibid. q. 11. n. 1. Cenciu de cens. q. 1. nu. 3.
f Duard. d. q. 11. num. 3. 4. & seqq.
g Azor. instit. moral. par. 3. lib. 10. cap. 22. verb. primo itaque, Lessi. de iust. lib. 2. c. 20. dub. 23. per tot. & eius appendice.
h Azor. vbi sup. cap. 24.
i Azor. vbi sup. cap. 23.

Du-

a Gene vbi sup. nu. 3. Azor. d. lib. 10. c. 3. Duard. d. q. 11. n. 10.
b Duard. q. 17. n. 1. Less. vbi sup. dub. 2. n. 2.
c Gene. ibid. n. 5. & 12.
d Gene. nu. 16. & seqq. Duard. q. 12. n. 1. & 12. Molina de cont. disp. 381. nu. 3. & seq.
e Duard. q. 24. Less. dub. 2. n. 5. ibid.
f Duard. q. 12. & q. 23. Azor. d. c. 3. verb. tertio.
g Less. d. dub. 2. n. 6. Molina vbi sup. disp. 383. n. 6.
h Duard. q. 22. & q. 28. Azor. d. c. 3. verb. quarto diuiditur, Molina vbi sup. disp. 386. & seq.
i Duard. d. q. 11. n. 9. & q. 18. Azor. d. c. 3. Molina ibid. disp. 385. per tot.
l Less. d. dub. 2. n. 7 & dub. 4. n. 28. Molina de contr. disp. 383. n. 5. p. 2.
m Azor. inst. mor. p. 3. lib. 8. c. 2. Mantic. de tacit. lib. 5. tit. 1. n. 12. Mozz. de locat. c. 2. n. 13.
n Mozz. ibid. c. 4. n. 10. & 11.
o Corset. in singul. verb. sportula, Caualc. decis. 41. nu. 46. Put. decis. 12. lib. 3.

Duplex est a:

- Reseruatiuus, seu retentiuus, cum quis inter viuos, vel causa mortis, b in alium transfert dominium, seu ius quod habet super aliqua re sibi solum reseruato annuo censu c, & licet iste conueniat in quibusdam cum emphyteusi, nihilominus ab ea multum discrepat, d
- Consignatiuus, quo quilibet retento rei suæ dominio super eadem constituit alteri pensionem annuam, e & iste est multum frequens,

Et vterque est, f

- Realis, cum ex re pensio debetur, & tunc, quia obligatio est realis census rem perpetuo cōcomitatur, donec, fuerit redemptus, g
  - Perpetuus, h
    - Redimibilis, i
    - &
    - Irredimibilis
  - Temporalis.
- Personalis cum immediatè obligatur persona, etiam adhibita simul hypotheca, l
- Mixtus.

Locatio versatur circa m

- Res, & operas simul
- Operas tantum cum quibusdam personis aliquid faciendum committitur sub
  - Suffragio puta
    - Sacerdotibus, vt Ecclesiam custodiant, vel in ea celebrent, n
    - Iudicibus, quibus debentur sportulæ, o
    - Aduocatis iur. consultis, & similibus personis in exercitio excellendi versantibus,
  - Salario puta
    - Procuratoribus ad lites,
    - Notarijs, p
    - Executoribus testamentarijs, q
    - Tutoribus, & curatoribus, r
    - Consulibus, Sindicis,
    - Testibus,
    - Negotiorū gestoribus, s & huiusmodi
  - Mercede puta
    - Famulis, & pedissequis, t
    - Fabris, vel alijs personis vilibus operas officiales, vel artificiales præstantibus, u
- Res tantū siue
  - Mobiles, quarū aliæ debēt restitui, x
    - Eædem in specie, vt cubilia tapetes & tunc dicitur locatio, propria, quæ fit ad vsum
      - certum,
      - vel
      - incertum,
    - Eiusdem generis, vt vasa aurum, &c. & tunc est impropria.
  - Immobiles, quarū locatio est, y
    - Temporanea,
    - vel
    - Perpetua,

Lo-

p Caualc. d. n. 46. q Ozasc. decis. 46. n. 7. r Iodoch. Damboud. de tut. & cur. merced. cap. vnic. nu. 8. 9 & 10. s Ranchin. add. ad decis. 68. Guid. pap. t Capell. Tholos. decis. 268. Azor vbi sup. c. 13. u Gratian. discept. 185. n. 27. & inibi passim tom. 1. x Mantic. d. tit. 1. n. 13. Mozzi. d. cap. 2. nu. 2. & 3. Azor. ibidem in princ. & verb. tertio. y Mantic. ibid. nu. 14. Mozzi. ibid. n. 5. Molina d. disp. 445. n. 4.

TIT. 24. de locat. & conduct.

- Temporanea duplex est, *a*
  - Tacita cum sciente, & patiente Domino, *b*
    - Inquilinus, qui annuatim per plures annos mercedem soluit, domum inhabitat,
    - Vel
    - Colonus finito tempore constituto fundum, & prædium rusticum colit, quia tunc iisdem pactis censetur renouata locatio, *c*
  - Expressa, quæ fit
    - In scriptis, quæ definitur hic contractus quo quis rem suam vtendam, vel faciendam conductori, seu mercenario, dat ad tempus sub certa mercede, *d* consistente in, *e*
      - Pecunia,
      - Vel
      - Fructibus, & tunc conductor dicitur partiarius, *f*
    - Sine scriptis, quæ solo consensu celebratur inter partes, quæ de pretio conuenerunt, *g*

- Et ex hoc contractu
  - Non potest expelli conductor à re conducta pendente tempore, *h* nisi *i*
    - Non soluta pensione per biennium, *l* vel per vnici termini defectum, vbi promisit, soluere medio iuramento, *m*
    - Abusu rei locatæ, *n* vel
    - Locator propter necessitatem domum habitare, *o* vel propter casum reficere cogatur, *p* vel rem locatã vendiderit, *q*
  - Oritur actio *r*
    - Locati qua locator agit ad habendam mercedem, *s* & pro eius solutione capit fructus prædij à se locati, *t* vel in fundo inuecta, & illata tanquam ipsi tacitè obligata, *u*
    - Ex cõducto qua conductor petit
      - Re locata vti frui, *x* quãdo res interit, publicatur, vel eius vsus per bellum, vel alium casum impeditur, *y*
      - Impensas necessarias, si quas fecit, *z* vel aliquid pro Domino soluit,

- Locatio perpetua duplex est *a*
  - Feudum, &
  - Emphyteusis
    - Quorum argumentum valet de vno ad aliud, licet inter se in multis differant, *b*

H Feu-

a Mantic. ibid. tit. 2. n. 6. Mozz. ibid. n. 11.
b Azor. vbi supra cap. 15. Molina de contract. disp. 498.
c Carroc. de locat. tit. de renouat. q. 5
d §. 2. hic, & l. 2. ff. hoc tit.
e Mozzi. ibid. n. 4
f Carroc. vbi sup. tit. 1. q. 2. n. 5.
g Mozzi. d. cap. 2. n. 1.
h §. vlt. hic, l. æde 3. C. hoc tit.
i Molina de contr. disp. 499. per tot.
l l. quæro 54. §. 1. ff. hoc tit.
m Gratian. discep. 19. n. 7. tom. 1.
n l. cum domini 56. ff. eod.
o l. 3. C. eod.
p d. l. æde.
q l. emptorem, C. eod.
r Azor. d. lib. 8. cap. 16.
s d. l. quæro 54.
t §. item seruiane inf. de act. l. 2. ff. in quib. caus. pign. vel hyp. tac. contr.
u vt supra diximus tit. quib. mod. re contr. oblig.
x l. ex conducto 15 §. 1. ff hoc tit.
y ibid. §. 7.
z l. dominus 55. §. 1. ff. hoc tit.

a Cald. de iur. emphyt. p. 4. c. 2. n. 6.
b Azor. inst. mor. p. 3. c. 3. de feud. verb. tertio.

a Rosental. de feud. c. 1. concl. 3. n. 4 in fin.
b Rosent. c. 2. concl. 1. n. 1. Axor. instit. mor. p. 3. tit. de feud. c. 2. litt. a. Curt. iun. de feud. p. 1 q. 8. n. 4. & 5.
c Rosent. ibid. n. 2. & ibi Add. lit. b.
d Rosent. ibid. c. 2. concl. 82.
e Axor vbi supra verb. decimo, Rosent. d. c. 2. concl. 3 per tot.
f Axor vbi supra verb. quarto, Rosent. ibid. concl. 5.
g Rosen. ibid. concl. 9. & ibi Add. litera A. Axor ibid. verb. septimo, Curt. ibid. n. 6. & 7.
h Axor vbi supra, verb. sexto, Rosen. ibid. concl. 6. 7. & 10.
i Rosent. ibid. concl. 33. 52. 65. 67. & 73. per tot. Curt. ibid. n. 2. & 3.
l Rosent. d. concl. 67. & ibi add. lit. C.
m Rosent. ibid.
n Axor ibid. verb. quinto, Rosent ibid concl. 68. 69. 74. & seq.
o Curt. ibid. n. 22.
p Rosent. d. concl. 2 n. 6.
q Axor vbi sup. c. 6. verb. septimo.
r Lessi. de iustit. tit. de locat. & conduct. dub. 10.

Feudum est beneficium rei immobilis, vel æquipollentis iure fidelitatis alicui concessum; a Et I. diuiditur in b

- Regale, quod conceditur à principe non recognoscente superiorem, & habente titulum puta ducatus, vel huiusmodi; & dicitur nobile, quia accipientis personam nobilitat, c Vniuersale, quod supereminet alijs feudis, d vel ligium, quia vasallus iurat se contra omnes fore principi fidelem nemine excepto. e
  - II. in f
    - Ecclesiasticum, quod ab Ecclesia datur, vel suscipitur,
    - III. in g
      - Antiquum, quod duplex est, h
        - Paternum, seu masculinum, in quo succedunt masculi, eo quod acquisitum fuerit ab vno ex ascendentibus.
        - Maternum, seu fœmininum ad quod admittuntur fœminæ, eo quod fœmina illud acquisiuerit.
      - IV. in i
        - Hæreditarium, seu perpetuũ, proprium, non conditionatum, vel reale, vt sunt omnia feuda huiusce temporis, quæ perpetuo transeunt ad masculos descendentes primi acquirentis, l
        - Non hæreditarium, seu temporaneum, improprium, conditionatum, vel personale, qđ duplex est, m
          - Personale, quod ad hæredes accipientis nõ transit vt habitationis feudum.
          - Personalissimũ quod expirat, tam morte cõcedentis, quam accipientis, vt feuda castaldiæ guardiæ, seu rei principis procurandæ, vel gubernãdæ, &c. n
      - Nouum, quod possidetur ab eo, qui primus acquisiuit.
    - Sæculare, quod sæcularis dedit, vel tenet
- Non regale, quod ab inferiore conceditur, vel à superiore titulum non habente, & dicitur singulare, eo quod inferiorem habeat iurisdictionem, vel non ligium, quia præstatur iuramentum fidelitatis contra omnes, excepto supremo, o & istud duplex est p
  - Minus nobile, quod Barones, vel huiusmodi à supremo inuestiti alijs nobilibus concedunt,
  - Ignobile, seu burgense, quod valuasores alijs, valuasoribus dant, vel plebeij bona allodialia, seu libera possidentes constituunt dicta bona alteri plebeio in feudum dando, q & in hoc eadem ferè requiruntur, quæ in emphyteusi, r Em-

Emphyteusis, seu melioratio, est contractus, quo ecclesia, *a* ciuitas, vel corpus, *b* Imo & quilibet priuati rerum suarum magistri, *c* sub annuo censu prædium in perpetuum, vel vsque ad certam generationem, *d* aut saltem in decennium colendum, fruendum alicui tradunt, *e* transferendo illi vtile, sed non directum dominium, *f* ita vt si prædium postea alienetur Domino directo debeatur laudimium, iuxta pretium conuentum, & non rei æstimationem, *g* nisi illud intra duos menses retineat. *h*

Hinc, aut fit emphyteusis, à
- Domino, & duplex est, *i*
  - Ecclesiastica, quæ constituitur in re, cuius dominium directum est Ecclesiæ, vel cuiusdam loci Religiosi, vtile verò trāsfertur in clericū, vel sæcularē
  - Prophana cum & directum, & vtile dominium est apud laicos,
  - & vtra que est, *l*
    - Hæreditaria, vel
    - non hæreditaria,
- Non domino, & tunc dicitur contractus libellarius, *m* quo sub certa pensione annua, res in emphyteusim datur ab, eo qui eam in emphyteusim acceperat, sed in hoc requiritur consensus domini, *n* & vt certis temporibus renouetur, *o*

Et ex tali cōtractu oritur actio emphyteuticaria *p* donec finiatur, videlicet, *q*
- Finito tempore præfixo, *r*
- Interitu rei in emphyteusim datæ, *s*
- Re per emphyteutam deteriorata, *t*
- Non soluto censu per biennium, vel
- Prædio sine consensu Domini directi alienato, *u* tunc enim emphyteuta cadit in commissum, *x*

TIT.25. de societ.

Societas duplex est
- Leonina & iniqua, quæ illicita est *y*
- Iusta, quæ est duorum, pluriumue conuentio honeste, animique proposito contracta, & solo consensu perfecta ad conferendum aliquid in vberiorem quæstum, & commodiorem vsum, *z* &

Duplex est *a*
- Vniuersalis, seu omnium bonorum, quæ fit sub nomine, vel signo vniuersali, *b*
- Particularis, quæ cōtrahitur super
  - Vna tātum re, puta *c*
    - Officio, *d*
    - Arte, seu professione, *e*
    - Animalibus, inter Dominum animalium, & eum, qui illa in socidam assumit. *f*
    - Vectigalibus, *g*
    - Fundo inter Dominum fundi, & colonum partiarium, *h*
  - Certa negotiatione, vt est societas pro emendo, vel vendendo vino, oleo, & similibus. *i*

a *Alex. cons. 117. lib 4. nouell. 120. cap. 5. & 8.* b *l. 1. in princ. & §. 1. ff. si ager vectig.* c *§. adeo autem 3. hic.* d *Iul. Clar. lib. 4. sent. q. 28. n. 2.* e *Molina de iust. tract. 2. disp. 10. Less de iust. tit. de locat. dub. 1. nu. 3. & dub 9. per tot.* f *d. §. 3. hic, Molina de contr. disp. 445. n. 6. Azor. lib 10 de emphyt. c. 1.* g *Horat. Barbatus de diuis. fruct. p. 2. c. 14. n. 13.* h *l. fin. C. de iure emphyt. Less. de iust. tit. de locat. & conduct. dub. 9. nu. 56.* i *Azor. d. lib. 10. c. 4. de emphyt. Molina ibid. disp. 446* l *Azor. d. c. 4. Bald. consil. 431. num. 3. lib. 2. Clarus §. emphyteusis q. 16. in princ.* m *Clarus d. §. emphyteusis q. 1.* n *Less. d. dub. 9. n. 56.* o *Azor vbi supra c. 1. verb quarto.* p *Mysing. in d. §. 3. hic nu. 6.* q *Azor d. lib. 10. de emphyt. c. 13.* r *l. vlt. ff. si ager vectig.* s *l. 2. in princ. C. de iur. emphyt.* t *d. nouell. 120. c. 9.* u *l. 2. & vlt. de iur. emphyt.* x *Molina de contr. disp. 453. 457. 459. & seq.* y *l. si non fuerint 29. §. vlt. ff pro soc.* z *Less de iust. lib. 2. c. 25. dub. 1. in princ.* a *l. 1. in fin. & l. societates 5. ff hoc tit. Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 2. n. 6. Less de iust. tit de societ. dub. 1. n. 1.* b *Paris. cons. 84. vol. 1. & in princip. hic* c *Azor. inst. mor. lib 9. p. 3. c. 1.* d *Gabr. cons 78. lib. 1 Put decis. 67. lib. 3* e *l. duo societatem, ff. hoc tit.* f *Palat. in repet c. per vestras de donat. inter vir. & vxor. notab. 6. § 11. n. 4. fol. 459.* g *l. societates 5. ff. hoc tit.* h *Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 24. n. 30.* i *l. cum duobus ff eod. Mantic d. lib. 6. tit. 2 n. 7. & 9.*

- Idque
  - Expresse *a*
    - In perpetuum, hoc est ad vitam, *b*
    - Vel
    - Ad tempus, ex tempore, vel sub conditione, *c*
  - Tacita sine verbis, & litteris per actus sociales, *d* vt inter
    - Plures fratres mortuo patre simul cohabitantes, & bona indiuisa possidentes, lucrumque conferentes, & damna, *e*
    - Ementes aliquid communi nomine, *f*
    - Socios, qui post diuisionem retinent bona communia, *g* & alios huiusmodi,
- Soluitur vero ex *h*
  - Personis puta.
    - Egestate alterius socij decocti, *i*
    - Si vnus sit rixosus, vel à negotijs reipublicæ abductus, & eius causa absens, *l*
    - Si vnus socius in furorem inciderit, *m*
    - Morte vnius socij tàm naturali, quàm ciuili, *n*
  - Rebus scilicet
    - Finito negotio propter quod inita fuerat, *o*
    - Confiscatione, seu publicatione omnium bonorum vnius socij propter delicta, *p*
    - Cessione bonorum vnius socij, *q*
    - Si, res sacræ in societatem prophanam essent collatæ,
    - Interitu rei, in qua contracta est societas, *r*
  - Voluntate nempe
    - Per renunciationem societatis, siue expressam, siue tacitam, *s* bona fide, & non dolo malo factam, *t*
  - Actione.
    - Per mutationem, & nouationem voluntatis, cùm quis societatem extinguere cupit, & tunc competit actio pro socio, *u* prout quãdo agitur de contracta complenda, *x*

Man-

a l. vt sit. ff. eod. Ruin. cons. 92. in princip. volum. 1. Mantic. d. tit. 2. n.

b Mătic. decis. 17. n. 7.

c l. 1 ff. eod. Capyc. decis. 174 n. 7.

d Bart. in l. titium §. altero ff. de admin. tut. Surd. decis. 267. n. 6.

e Viui decis. 431. n. 6. lib. 3. Menoch lib. 3 præs. 56. nu. 25.

f Menoch. cons. 46. n. 5.

g Boer. decis. 8. n. 5.

h Vlpian. in l. verum 63. § societas ff pro socio.

i Cauale. decis. 11. n. 3. p. 2. d. contrac.

l l. cum. venerit, §. 1. & l. idemque §. fin ff. eod.

m Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 24. n. 7.

n l. 1. §. fin. ff. de bon. poss. contr. tab Osasc. decis. 76. n. 4. 8 & 10.

o §. item si alicuius 6. hic.

p §. publicatione 7. hic,

q l. societatem in fin. ff hoc tit.

r l. verum 63. §. 1. ff. eod. *s d. l. societatem §. 1. & l. itaque 63. ff eod.* *t tex. hic in §. manet, vers. sed plane, Molina de iust. tract. 2. disp. 414. vers. ex his.* *u l. 3. in princ. ff. eod.* *x l. tamdiu 5. C. eod.*

TIT. 26. de mandato.

Mādatū duplex est *a*
- Necessarium, seu iudiciale quo iudex citatis coniunctis munus suscipere nolentibus, *b* pupillo maiori septénio, *c* vel minori 25. annorū, etiā inuito, *d* curatorē, seu actorē dat ad
  - Litē, quæ coram eo vertitur, Vel
  - Omnes lites generaliter si sit iudex domicilij pupilli, *e*
- Voluntariū, seu cōuentionale, quod est cōtractus quo mandās negotia sua vel lites, mādatario volēti cōmittit, *f*, & duplex est, *h*
  - Expressum quod fit purè in diē, vel sub cōditione, *i*
    - Verbis literis, vel per nuncium expressum, *l*
      - Generaliter ad omnia negotia, vel ad omnes lites,
      - Specialiter ad particularē negotiationē, vel litem,
      - Singulariter necessarium nominatim exprimēdo, *m*
  - Tacitum, & fictum quando quis agit sciente, & patiente Domino,

Et ex eo cōpetit actio.
- Mandati directa contra mandatarium, qui non expleuit, vel excessit contenta in mandato, *n*
- Contraria contra mandantem pro indemnitate mandatarij. *o*

Sed annullatur
- Morte mandatoris, vel mandatarij, *p*
- Maxima, & media capitis diminutione, *q*
- Reuocatione mandantis, *r*
- Renunciatione mandatarij, *s*
- Per transitum sententiæ in rem iudicatam, *t*
- Per cessionem, & renunciationem litis à Domino factam, *u*
- Finito die ad quem constitutum fuerat, *x*

TIT. 27. de oblig. quæ ex quasi contractu nascuntur

Ex quasi cōtractu oritur obligatio puta ex
- Negotiorū gestione sine mandato, qua si gestor vtiliter negotia gesserit, habet Dūm obligatū, *y* & ab eo repetit impēsas actione cōtraria negotiorū gestorū, *z* si vero inutiliter, is tenetur Dño rōnē reddere, & receptū restituere actione directa negotiorū gestorū, *a*
- Administratione, tutelæ, qua tutor & pupillus inuicē obligantur, ita ut finita tutela tutor actione tutelæ directa cogatur pupillo rōnē reddere, *b* contra vero pupillus actione contraria teneatur tutori expensas restituere, quas de proprio in administratione fecit, *c*
- Cōmunione rerū, *d*
  - Singularium, puta pluribus legatarum, vel donatarum. & tunc à communione discedere volenti, competit actio communi diuidundo, *e*
  - Vniuersalium a testato, vel intestato ad plures deuolutarū, & tunc diuisio petitur actione familiæ herciscundæ, *f* probato dominio ex sola possessione, vel fructuum perceptione. *g*
- Aditione hæreditatis, ex qua tenet hæres legata defuncti præstare *h*
- Solutione indebiti, quam licet supra *i* inter cōtractus annumerauerimus, nihilominus debet potius inter quasi cōtractus collocari, *l*

Quas

a Azor. inst. mor. p.3. lib.9. c.2.
b Oxasc. decis. 89. n.6. Gratian. disc 668. n. vlt.
c Gratian. c.225. n.39.
d Gratian. ibid. n. 28.
e Gratian. ibid. n. 44. 66. & 69.
f l. nam 12. ff. de pact.
g §. mandatum 11. hic.
h Mozzi. de mādat. n.70. l. si pro te 18 ff mandat. Azor. vbi sup.
i Azor. ibid. vers. quarto.
l Mantic. de tac. lib 7. tit. 2. n 8.
m Mantic. ibid. n. 21. 22. & 24.
n l. si procuratorē. 8. §. mandati, 6. ff. mandat. Verall. decis. 179. n. 3. p. 2.
o Bellon decis. Genuæ 110. n. 2 & decis 178. n. 2.
p §. item si 10. hic. Put. decis. 73. n. 1. lib. 2.
q l. post litem 17. ff. de procur. Rot. in nouis decis. 376 incip. fuit dubitatum.
r §. recte 9. hic, Rot. in recent p. 2. decis 469. n. 1.
s d § mand. 11 hic
t Tholom. e. decis. nouiss Rot. 797. n. 2 lib 3
u Cassador decis. 2 n. 2. tit de appell.

x Mozzi. de mandato c. 9. n. 7. y l. 2. ff de neg gest. Gratian disc. 385. n. 8. & 9. Mar. Antonin. res 1. n. 51 lib. 3. Azor. inst. moral p. 3. lib. 11. de negot gest. c 1. & seq. z l si quis negotia. 25. ff eod. a §. 1. hic d l. 2 & l. negotia 11. ff eod. Molina de contract. disp 553. n. 2. 3. & seq. b l fin ff. de tutel & rat. distrab. §. tutores 2. hic. c d. §. 2. hic, & l. si quis. 5. §. 1 ff. de obl. & act. Molina disp. 555. n. 1. & seqq. d §. item si 3. cum seq. hic Gratian. disc 830. num. 23. e §. quædam 20. inf de action. Molina ibid. num. 3. f l sed & eius 24 §. 1. ff. fam ercisc. g Gratian disc. 526. n. 26. h § hæres quoque 5. hic. & vt sup. diximus de legat. i in tit. quib mod. re contrab. obl. l §. item is 6. cum seq. hic, Molina vbi sup. in fin.

a in lib. 2. tit. 9.
b l. satisfactio, ff. de solut. Henriq. de fideiuss. c. 20. per tot.
c Cuiac. in parat. C de solut. Molina de contr. disp. 562. & seqq.
d Galganet. de different. indiuid. lit. A. n. 10.
e hic in princ. & l plures 19. C. de fid. instrum.
f Bellon. decis. Genuæ 28. n. 1. Boer. decis. 295 n. 14. Afflict. decis. 104. n. 1.
g Boer. decis. 333. n. 9. Card. Paleott. decis. nouiss. 527. n. 7. lib. 3 vol. 3.
h §. 1. hic.
i l. & vno 18. ff. de acceptil.
l l. 1. & l. in diem 5. ff. de nouat. § praeterea 3. hic.
m Mātic. de tacit lib. 17 tit. 1. n. 4.
n l. delegare 11. & l. quamuis 8 ff eod Molina de contr. disp. 559. n. 5. & seq.
o d. l. in diem, & l. quoties 14. ff. eod Molina ibid. n. 1. & seq.
p § fin hic. & l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur.
q l. 7. & l. vlt. C. de cōpens. Molina vbi sup. disp. 260. & 560. in princ.
r l. obligatione, C. de solut & liberat. et vt sup. dictum est.
s l. qui res 98. §. aream ff de solut.

Quas obligationes ex contractu, vel quasi natas

- Acquirimus, prout rerum dominium à nobis acquiri supra diximus, a — TIT. 28. per quas person. no b. obl. acq.
- Amittimus b
  - Solutione c, quæ est satisfactio debiti creditori idoneo facta, vel ei, qui exigendi potestatem habet, à debitore, vel ab alio nomine eius, d
    - Et duplex est, e
      - Realis, quæ re ipsa fit, mediante apocha, seu receptæ pecuniæ professione, quæ facta manu creditoris, qui eam recognoscit, vel subscripta à tribus testibus vna cum creditore plene probat, f etiam non facta mentione loci, diei, vel consulis, g
      - Imaginaria seu acceptilatio, quæ est verborum conceptio, quibus duo se vltro citroque absoluunt, h ab obligationibus verbis contractis nō tamen ab alijs, nisi prius per nouationem eas in stipulationem aquilianam deducant, i
  - Nouatione, quæ est prioris debiti per mutationē personæ, vel formæ, vel rei debitæ in nouam obligationem transfusio, l fit — TIT. 29. quib. mod. toll. oblig.
    - Duplex est, m
      - Necessaria, quæ in iudicio fit per litis contestationem, vel sententiam.
      - Voluntaria, seu extraiudicialis, quæ duplex est
        - Delegatio, quæ est rei sibi ab alio debitæ creditori in solutionem remissio, & cessio de vtriusque & creditoris, & debitoris consensu, n
        - Nouatio specifica, quā non mutatur debitoris persona, sed solum obligatio, v. gr. pura in conditionalem, vel in diem resoluitur, vel loco pecuniæ debitæ stipulantur fructus, & econtra, o
  - Contraria voluntate, qua obligatio consensu perfecta re adhuc integra rescinditur, p
  - Compensatione debiti liquidi cum simili credito, q
  - Depositione, & consignatione debiti, r ita vt extincta obligatio nunquam reuiuiscat s

L.

LIBRI QVARTI TABVLARIS

Diuisio.

TIT. 1. de ob'. quæ ex delict. nasc.

Obligatio oritur ex delicto, quod quadruplex est

- Extraordinarium, cuius pœna dicitur extraordinaria, quia à legibus non determinatur, sed est iudici arbitraria, vt est crimen effractorum carcerum, & huiusmodi, a
- Popularium, quod ius populi violat, vt crimen albi corrupti termini moti, b
- Publicum, quod principaliter respicit offensam Dei, vel Principis, vel damnum alicuius priuati, quod expresse à lege cauetur, & huius accusatio pertinet ad quemlibet de populo, c de quibus infra dicetur.
- Priuatum, quod alicui priuato incommodum parit, & istius accusatio ciuilis, vel criminalis pertinet ad eum solum, qui iniuriam, vel offensam passus est, ita tamen quod si non accusat Iudex debeat inquirere, & accusare, cum non solum pars, sed & respublica iniuriæ affici censeatur, d & quadruplex est
  - Furtum,
  - Rapina,
  - Damnum,
  - Iniuria.

Furtum est rei mobilis, e alienæ, vel vsus eius, possessionisue, f lucrifaciendi gratia, inuito Domino fraudulenta contractatio, g

Quæ versatur in rebus

- Publicis, & tunc dicitur peculatus, h
- Priuatis, & tunc modo furtum, modo abigeatus appellatur, i & cōmittitur
  - Ab extraneis, vel domesticis,
  - Noctu, vel diu, l
  - Simpliciter sine armis, & fractura,
  - Vel cum armis, & fractura, m
  - In Ecclesia, vel via publica, n
  - Sine homicidio, vel cum homicidio, o

  Idq; p
  - Manifeste, quando fur deprehenditur,
  - Vel
  - Clam, seu non manifeste, cum non deprehenditur in furto, vel furtum transferens,

a l. sacculary 7. ff. de colleg. l. 2. ff. de crim. stell. Gregor. synt. iur p. 3. lib. 21. c. 8. n. 5. Oliban de action. p. 2. lib. 1 c. 14. in princ. & n. 39. cum seq.

b l. quinque pedum 5. C. famil. bercisc.

c l. 1. ff de publ. iudic. Gomez. var. resol. tom. 3 c. 1. n. 1. & 4.

d Gomez. d. c. 1. n. 9 & 10.

e § furtiua 2. sup. de vsucap.

f § furtum 6. cum seq. hic.

g § 1. hic.

h tot. tit. ff. ad leg. iul. perul.

i l. vnic. C de abig.

l l si pignore 54. §. 2. ff. de furt.

m l. perspiciendum 11. §. 1. ff. de pœn. l. 1. §. expilatores 1. ff. de effract.

n l. capitalium 28. §. 10 ff. de pœn.

o ibid.

p § 3. hic, & l. nec manifestum 8. ff. de furt.

Et ex ea

Agitur a
- Ciuiliter quando petitur pœnam pecuniariam actori adiudicari.
- Criminaliter, quandò petitur, vel reum pœnam in corpore luere, vel Fisco aliquid inferre, quod relinquitur arbitrio iudicis consideratis considerandis.

Datur actio
- Realis puta
  - Ad exhibendum, b
  - Rei vindicatio, c
  - Condictio furtiua, d modo probetur dominium, ex sola possessione, vel fructuum perceptione, e
- Pœnalis qua furi vltra restitutionem imponitur pro furto
  - Primo pœna quadrupli si sit manifestum, sin vero pœna dupli cum pœna corporali iudicis arbitrio, f
  - Secundo pœna quadrupli, & corporalis grauior ad arbitrium iudicis, g
    - Non solum Domino, & eius hæredibus, h contra fures, & eorum hæredes, i sed cuilibet alteri interesse habenti puta commodatario, m contra quelibet doli capacem, n
  - Tertio, vel pro vnico tribus æquiualenti pœna mortis h puta si committatur in
    - Via publica, vel mari,
    - Ecclesia nam tunc est sacrilegium,
    - Cum violentia, & effractura domus, o

TIT. 2. de vi bonor. rapt.

Rapina versatur in
- Personis, & est raptus virginum, p
- Rebus, & duplex est
  - Inuasio, quæ est contrectatio rei alienæ immobilis, q
  - Rapina proprie dicta, quæ dicitur furtum rei alienæ mobilis palam vi, & cum audacia factum, r ex quo competit actio vis bonorum raptorum ad pœnam, vel rem prosequendam, vt supra diximus de furto.

TIT. 3. de leg. aquil.

Damnum duplex est
- Infectum quod futurum timetur, s
- Illatum quo quis dolo, culpa, aut iniuria hominem, aut pecudem occidit, vel vulnerauit, t & sic generice patrimonium alterius minuit, u vel specifice rem corporalem corrupit, x & tunc competit actio legis aquiliæ, y modo probetur dominium ex sola possessione, vel fructuum perceptione, z

a Mysing. in princ. hic n. 5.
b l. 1. § 7. ff. de cond. it. furt.
c § vlt. hic.
d ibid.
e Gratian. disc. 526 n. 26.
f § pœnæ 5 hic. & l. de his 11. C. de furt. Gomez. var. res. tom. 3. c. 5. n. 4.
g Gomez. d. n. 4.
h Gomez. ibid. n. 6. & 7.
i Gomez. ibid. n. 10. 11. & 12.
l l. 1. & l. sed nec 21. ff de codit. furt.
m l. si pro fure 7 ff. eod.
n §. furti 13. cum seq. hic.
o §. in summa 18. hic.
p de quo in tit. C. de rapt. virg.
q §. 1. hic.
r in princ. hic. l. 2. §. 24. ff. de vi bon. rapt.
s de quo in tit. ff de damn. infect.
t in princ. hic & §. Si autem 9. & § capite 13. cum seq. hic
u l. 3. ff. de damn. infect.
x l. si seruus 27. §. 27. ff ad leg. aquil. & § 13. hic.
y l. inde 23. § hanc actionem, ff. eod.
z Gratian. disc. 526 n. 26.

Iniu-

TIT. 4. de iniur.

Iniuria est *a*

- Verbalis, quæ est contumelia, quæ famæ alterius infertur, *b*
  - Factis, cum quis v. gr. pudicitiam alicuius attentat, *c*
  - Verbis cum quis v. gr. leno iniuste, & contra veritatem appellatur.
  - Scriptis per famosum libellum, seu Pasquinum.
- idq; *d*
  - Atrociter ratione
    - Facti loci, seu tẽporis, personæ, mẽbri læsi
    - Personaliter *e* vel per alium.
      - Alicui patrisfam. *f* vel eius uxori.
      - Liberis seruis, vel alij de familia,
  - Leuiter
- Realis, quæ est damnum dolo, vel culpa alterius corpori datum.

Et ex ea agitur *g*

- Criminaliter, vbi est atrox iniuria, & tunc pœna est extraordinaria, *h*
- Ciuiliter vbi est leuis, & tunc pœna est pecuniaria iniuriam passo applicanda pro æstimatione iniuriæ, vel sumptibus in eius cura factis, iudicis tamen arbitrio, *i* qui omnibus circumstantijs attendere debet, *l*

Sed tollitur

- Dissimulatione cum quis iniuriam animo non retinet, *m*
- Pacto, vel iureiurando, *n*
- Solutione interesse, *o*
- Vis vi propulsatione, *p*
- Præscriptione vnius anni, *q*
- Morte iniuriantis lite contestata, vel
- Iniurijs affecti, lite non contestata, *r*

TIT. 5. de obl. quæ ex quas. del. nasc.

Obligatio ex quasi delicto oritur quando quis per suam, vel suorum imperitiam, aut negligentiam aliquid agit, vt

- Iudex, qui per imperitiam iudicans litem suam facit, *s*
- Dominus domus, qui si ex parte superiore illius aliquid deijciatur, vel effundatur, quod transeunti noceat tenetur in duplum, *t*
- Qui in ea parte, in qua vulgo iter fieri solet aliquid suspensum habet, quod cadendo alicui nocere potest, *u*
- Exercitor nauis, vel caupo, vel stabularius, qui tenentur de damno dato, aut furto in naui, aut caupona, aut stabulo facto, *x*

a *l. 1. §. 1. & l. 15. §. 7. ff. de iniur.*
b *Gomez var. resol. tom 3 c. 6. n. 1 2. & 3.*
c *§. 1. hic l. attentari 10. ff. eod.*
d *§. 3 & §. pœna 7. §. atrox 9. hic. Gomez d c. 6. n. 4. & 5.*
e *§. non solum 11. hic.*
f *§. patitur 2. hic.*
g *Gomez. d. cap. 6 n 7. & 9.*
h *§. in summa 10. hic.*
i *d. §. pœna 7. cum seqq. hic.*
l *l. interpretatione 42. ff. de pœn.*
m *§. hac actio 12. hic.*
n *l. non solum 11. §. 1. ff. hoc tit.*
o *l. sed si vnius 17. §. 6. ff. hoc tit.*
p *ibid.*
q *gl. in §. sed & lex hic verb. introduxit. l. 5. ff. eod.*
r *l. iniuriarum 13. in princip. ff. eod.*
s *in princip. hic l. vlt. ff de var. & extraord cogn.*
t *§. item is 1. hic, & l. 5. §. 3. ff de obl. & act.*
u *d. §. 1. verf. cum similis hic, & d. l. 5.*
x *§. item exercitor 5. hic. & d. l. 5. §. vlt.*

DE ACTIONIBVS.

Actio duplex est, a

- Extraiudicialis: quæ à philosophis quintuplex consideratur, scilicet
  - Naturalis, vt metus dolor, &c.
  - Voluntaria, vt pictura, fabricatio, &c.
  - Partim naturalis, & partim voluntaria, vt potatio tactus, &c.
  - Coacta, vt in carcerem detrudi.
  - Partim voluntaria, & partim coacta cum v. gr. aggressus pallium demittit, vt se commodius defendat, &c.
- Iudicialis, quæ duplex est
  - Facti, quæ est formula, & narratio, seu petitio quædam in iudicio concernens factum. & conuentionem de aliquo negotio coitam, b
  - Iuris quæ hic definitur ius quodlibet quod sibi debetur in iudicio, persequitur per litis contestationem c quæ fit coram iudice, d
    - ab ipso
      - actore, qui agit actionibus,
        - Ciuilibus, vel
        - Criminalibus;
      - & Reo
    - vel
    - Procuratoribus.

TIT. 6. de action.

Actiones ciuiles sunt,

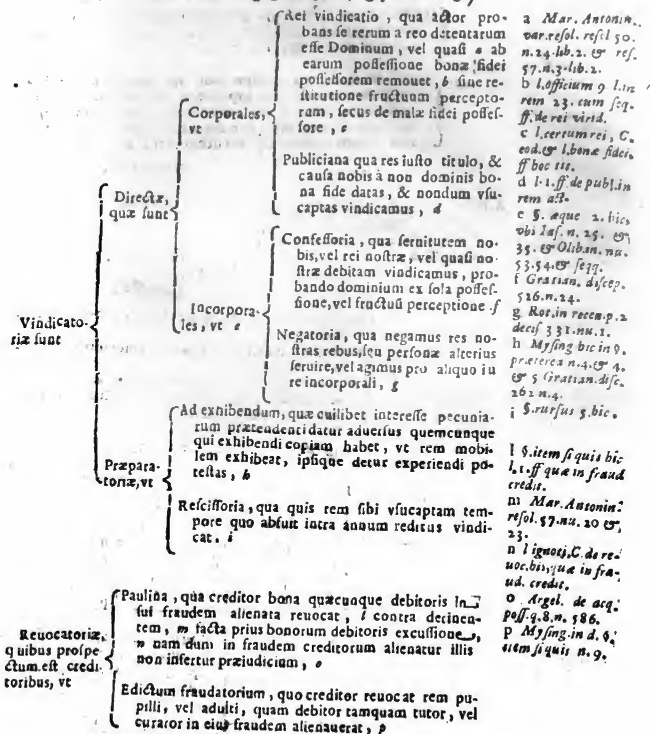
- Petitoriæ, quæ sunt e
  - Reales
  - aut
  - Personales,
- Possessoriæ, quæ interdicta dicuntur,

Reales sunt, quibus res nostras ab alijs occupatas vindicamus, f & sunt g

- Præiudiciales, quæ principali quæstioni obstant, ita vt decidi non possit, nisi prius discussis talibus actionibus, vt quando de statu, vel qualitate alicuius personæ contenditur, puta an filius sit nec ne, h an hæres, vel non, &c.
- Non præiudciales, quæ sunt
  - Vendicatoriæ,
  - Reuocatoriæ,
  - Vel
  - Auocatoriæ;

Via

a Hermogene, thorius in tit. de action. n. 34.
b Hermog. ibid. n. 3.
c Hic in princ. Hermog. ibid. n. 34. & 50. Oliban. de action lib. 1. c. 8. in princ.
d de Franch. decis. 245. n. 6.
e §. omnium 1. hic vbi Oliban. n. 6. & 12. & p. 1. lib. 1. c. 6. n. 3. & c. 10. n. 1 de act. l. actionum 25. in princ. & l. actionis 37. ff de oblig. & act. Bertaz. claus. 26. gl. 9. n. 1.
f d. §. 1. hic, vbi Ias. n. 3. & Gomes. n. 3. & d. l. 25. Bertaz. claus. 27. gl. 7. n. 1.
g §. præiudiciales hic.
h vt in tit. ff. de lib. agnosc.

- Vindicatoriæ sunt
  - Directæ, quæ sunt
    - Corporales, vt
      - Rei vindicatio, qua actor probans se rerum a reo detentarum esse Dominum, vel quasi *a* ab earum possessione bonæ fidei possessorem remouet, *b* sine restitutione fructuum perceptorum, secus de malæ fidei possessore, *c*
      - Publiciana qua res iusto titulo, & causa nobis à non dominis bona fide datas, & nondum vsucaptas vindicamus, *d*
    - Incorporales, vt *e*
      - Confessoria, qua seruitutem nobis, vel rei nostræ, vel quasi nostræ debitam vindicamus, probando dominium ex sola possessione, vel fructuū perceptione *f*
      - Negatoria, qua negamus res nostras rebus, seu personæ alterius seruire, vel agimus pro aliquo iure incorporali, *g*
  - Præparatoriæ, vt
    - Ad exhibendum, quæ cuilibet interesse pecuniarum prætendenti datur aduersus quemcunque qui exhibendi copiam habet, vt rem mobilem exhibeat, ipsique detur experiendi potestas, *h*
    - Rescissoria, qua quis rem sibi vsucaptam tempore quo abfuit intra annum reditus vindicat. *i*

- Reuocatoriæ, quibus prospectum est creditoribus, vt
  - Pauliana, qua creditor bona quæcunque debitoris in sui fraudem alienata reuocat, *l* contra detinentem, *m* facta prius bonorum debitoris excussione, *n* nam dum in fraudem creditorum alienatur illis non infertur præiudicium, *o*
  - Edictum fraudatorium, quo creditor reuocat rem pupilli, vel adulti, quam debitor tamquam tutor, vel curator in eius fraudem alienauerat, *p*

a *Mar. Antonin. var. resol. resol. 50. n. 24. lib. 2. & res. 57. n. 3. lib. 2.*
b *l. officium 9. l. in rem 23. cum seq. ff. de rei vind.*
c *l. certum rei, C. eod. & l. bonæ fidei, ff hoc tit.*
d *l. 1. ff. de publ. in rem act.*
e *§. æque 2. hic, vbi Ias. n. 25. & 35. & Oliban. nu. 53. 54. & seqq.*
f *Gratian. discep. 526. n. 24.*
g *Rot. in recen. p. 2 decis. 331. nu. 1.*
h *Mysing hic in 9. præterea n. 4. & 4. & 5 Gratian. disc. 261. n. 4.*
i *§. rursus 5. hic.*
l *§. item si quis hic l. 1. ff quæ in fraud. credit.*
m *Mar. Antonin. resol. 57. nu. 20 & 23.*
n *l. ignoti, C. de reuoc. his, quæ in fraud. credit.*
o *Argel. de acq. poss. q. 8. n. 586.*
p *Mysing. in d. §. item si quis n. 9.*

Auocatoriæ, vt sũt
- Seruiana, qua locator pro pensione inuecta, & illata tacitè sibi obligata, à conductore propria auctoritate auocat, *a* docendo de iure hypothecæ illius rei, *b*
- Quasi seruiana, qua creditor rem sibi expresse in specie, vel genere pignori, seu hypothecæ datam contra possessorem persequitur, *c* nisi fuerint merces hypothecatæ, quia tunc pro illis auocandis non datur hæc actio, nisi reperiantur ante motum iudicium penes debitorem, *d*

Actiones personales sũt cõdictiones, *e* quæ pro consequẽdo debito cõpetunt, *f* contra personam sui iuris, *g* ex *h*
- Proprio,
  - Contractu,
  - Vel
  - Delicto.
- Alieno.
  - Contractu
  - Vel
  - Delicto,

Ex proprio contractu datur actio.
- Mixta, vt *i*
  - Familiæ herciscundæ, qua cohæredes hæreditatem diuidunt, *l*
  - Communi diuidundo, qua res communis inter consortes diuiditur, *m*
  - Finium regundorum, qua vicinus vicinum compellit ad terminum, seu limitem agris constituendum, vel antiquum restituendum, *n*
- Mœre personalis, quę datur *o*
  - In quantum quis facere potest,
  - In solidum, quæ est *p*
    - Bonæ fidei vt
      - Empti venditi,
      - Locati cõducti
      - Negotiorũ gestorum, *q*
      - Mandati,
      - Depositi,
      - Pro socio,
      - Tutelæ, *r*
      - Commodati,
      - Pignoratitia,
      - Familiæ herciscũdæ,
      - Cõmunidiuidũdo
      - Æstimatoria.
      - Ex permutatione.
      - Hæreditatis petitione,
      - Pro dote,
    - Stricti iuris, vt
      - Cõstituta pecunia, quæ facta principalis excussione interpellitur, qui pro alio nudo pacto fideiussit, *s*
      - In factũ, seu iurisiurandi, qđ præstatur ab aliquo.
        - Sponte, in
          - Iudicio dierẽte aduersario, *t*
          - Cõtractibus ex cõuẽtione, *u*
        - necessario Iudice deferente ad
          - Supplẽdam pbationẽ
          - Litisdecisionẽ, *x*

a §. item seruiana 7. hic, & ibi Mysing. n. 6. & vt sup diximus quib. mod. re contr. obl.
b Statil. Pacif. de Saluian. interd. inspect. 2. n. 6. & 15.
c d. §. item seruiana, & Statil. ibid. n. 65. Rot. in recent. p. 2. dec. 759. n. 3. & 4.
d Mar. Anton. resol. 57. n. 3. lib. 2.
e §. appellamus hic Oliban. de action. p. 1. lib. 1. c. 9. n. 16.
f Ias. d. §. omniũ. n. 3. & 6 hic.
g l. 3. §. est autem 3. ff. ad exhib. Bertaz. cl. 27. gl. 8. n. 2. & 4.
h Oliban in d. §. omnium. n. 38. & 45. hic.
i Hermog. thorini de action. n. 189 & 207.
l l. fin. C. de verb. sign. Rot. in Rom. bardi. corã Merlino 19. Ian. 1633. n. 13.
m tot. tit. C. cõm. diuidun.
n l. si irruptione 8. ff fin. regund.
o §. sunt præterea 36. hic.
p §. actionũ aut 18 28. hic.
q Rot. in recent. p. 2. decis. 552 n. 3
r Cancer var. resol 3. c. 1. n. 203.
s §. de cõstituta 9. hic. Auth. præsente C. de fideiuss.
t §. itẽ si quis 11. hic. & l. 1. ff de iureiur.
u l iusiurandum ff. eod. x l. 1. & l. bonæ fidei, C. de reb. credit.

Ex proprio delicto datur actio a { Pœnalis / vel / Mixta } quæ datur ad { Simplum, b / duplum, vel / Quadruplum ex arbitrio, seu sententia iudicis.

Ex alieno contractu datur actio {
Peculio tenus, qua pater ex contractu filij profectitijs tenus conuenitur, c deducto ære alieno, d
In solidum, vt {
Quod iussu, qua pater familias, cuius iussu filius, vel alius sibi inseruiens contraxit, a creditore conuenitur, e
Exercitoria, quæ ex contractu gubernatoris nauis datur contra exercitorem, seu Dominum, qui ipsi curam dedit, f
Institoria, quæ competit ex facto institoris, seu factoris contra Dominum, qui eum præposuit, g
Tributoria, qua pater merces filij sui in re particulari negotiantis tenetur eius creditoribus tribuere, & cum ipsis diuidere, h
De in rem verso, qua creditor filij famil. agit contra patrem pro eo, quod in eius vtilitatem versum fuit, i
}
}

Ex alieno delicto oritur actio noxalis, qua pater famil. {
Pro serui, vel filij noxa non capitali,
Vel
Pro pauperie, seu damno à suo animali se inscio illato, certam pecuniam præstare tenetur, vel seruum, aut animal pro maleficio relinquere, l sed vbi non adest notitia, cuius sint animalia, retinentur, vt cognito Domino agatur pro damno, m nec relaxantur nisi fida, & diffida, seu damni pœna soluta, n
}

a d. §. omnes aut. 1. hic cum seqq.
b §. ex maleficiis 18. hic.
c §. actiones aute sup. de action.
d §. 4. vers. cum autem hic.
e §. 1. hic, & l. 1. ff. quod iussu.
f §. eandem 2. hic.
g ibid. & l. 1 & 3 ff. de instit. act. Genoa de script. priuat. lib. 4. tit. de lib. ration. instit. n. 23 & seq.
h §. introduxit 3. hic.
i §. præterea 4. hic.

l vt passim in his duobus tit. & l. 1. enim. 40. §. fin. ff. de adil. edict.
m Gratian. discept. 80. n. 1. & 7.
n Horatius Barbatus de fruct. diuis. p. 1. c. 6. nu. 89 vsque 99.

Actio:

Actiones possessoriæ, seu interdicta sunt, quibus directo sublata veteri solemnitate *a* agimus in causis concernentibus,

- Sacra, vt
  - De mortuo inferendo, quod datur etiam contra hæredes demolientis sepulchrum, vel impedientis quo minus ædificetur, vel reficiatur, vel mortuus inferatur, *b*
  - Ne quid in loco sacro, quod datur Episcopo, *c* vel cuilibet de populo, *d* contra extruentem, vel facientem aliquid in loco sacro, vel sancto, quod illi pariat incommodum, vel deformitatem, *e*
- Prophana propter vtilitatem,
  - Publicã *f* vt
    - Ne via publica, flumine publico, vti liceat, & ne quid in eis fiat, quæ dantur cuilibet de populo, etiam contra hæredes possidentis, *g* vel iter, vel nauigationem corrumpentis, vt ablatum restituant, factumque, vel immissum tollant, *h*
  - Priuatam,

TIT. 15. de interdict.

Ad priuatam vtilitatem dantur interdicta pro defensione.

- Sui iuris, vt de exhibendis
  - Liberis, quo pater liberos ab alio detentos, in potestate sua esse asserens petit sibi exhiberi, & deduci, *i*
  - Tabulis testamenti, *l*
- Officij, vt de exhibendis
  - Vxore, quæ propter leuem altercationem confugit
  - Vassallo, aliaque persona simili, *m*
- Rei familiaris ex causa
  - Proprietatis, vt de itinere, actuque priuato
  - Possessionis
    - Acquirendæ,
    - Retinendæ,
    - Recuperandæ.

a *l. incerti 3. & l. vlt. C. hoc tit. §. vlt hic.*
b *l. 1. in princ. §. prætor. ff de mort. infer. l. liberum. ff. de relig. & sumpt. funer.*
c *l. sancimus 1. C. de sacros. eccles.*
d *l. 1. ff. de popul. act.*
e *l. 2. §. locorum, ff. ne quid in loco publ.*
f *Ancbar. famil. quæst 27. nu. 4. & seq. lib. 3.*
g *l. 1. §. hoc interdictum, ff ne quid in flumine.*
h *l. 2. §. restituas, ff. ne quid in loc. publ.*

i *Rot. in recen. p. 5 decis. 157. n. 12.*
l *§. 1 vers. exhibitoria hic.*
m *l. 1. & 2. C. de lib. agnosc.*

Ac-

Acquirendæ interdicta sunt sex *a*

- Quorum bonorum, quo hæres aduersus possidentem consequitur possessionem bonorum testatoris, & istud confunditur cum iudicio petitionis hæreditatis, *b* quia in omnibus bonorum possessor est loco hæredis, *c*
- Quorum legatorum, quo hæres contra legatarium propria auctoritate legata occupantem possessionem adipiscitur, *d*
- Saluianũ, qđ est
  - Directum, quo agimus pro inuecto, & illato à colono, *e*
  - Vtile quod datur cuilibet creditori hypothecario, vel pro illatis ab inquilino, *f*
  - cõpetitq vigore hypothecæ
    - Tacitæ, q̃ oritũ ex *g*
      - Lege vel statuto vt pro *h*
        - Recuperãda dote, vel cõsequẽdis alimentis.
        - Recuperando legato, vel fideicõmisso
      - Facto hominis puta si locator vltra cõuẽtũ fundũ mobilia in eo inferat, *i*
    - Expressæ
      - Generalis oĩum bonorũ *l* vel Specialis, *m*
      - Sed probandũ est creditũ cũ hypotheca, & possessione debitoris de tẽpore obligationis, vel postea, *n*
- Iustiniani constitutio contenta in l. vlt C. de edicto Diui Adriani tollendo, qua institutus in tota, vel quota testamentum perfectum iudici exhibens immittitur in possessionem bonorum tempore mortis à testatore possessorum, nulla tamen existente præscriptione, vel alio legitimo possessore, quam legem doctissime est interpretatus D. Cæsar Argelus non vulgaris eruditionis I. C. in suo tract. de acquir. possess.
- Interdictum ex l. 3. C. de pigno. quo creditor sua auctoritate bonorum sui debitoris possessionem adipiscitur ex pacto, ita vt ne vim facere videatur, *o*.
- Officium iudicis, quod implorat hæres, vel Clericus, qui vult hæreditatis, vel beneficij obtinere possessionem.

a §. adipiscendæ 3. hic, Menoch. tract. de acquir. possess.
b Menoch. ibid. remed 1.
c Argel. de acquir. possess. q. 6. art. 5 n. 100. & seqq.
d l. 1. § 2 ff. quorum legatorum. Menoch. ibid. remed. 2.
e l. 2. ff. in quib. caus. pign. vel hypotec. contrah. & tot. tit. de Saluian. interd. Statil Pacif. de Saluian. inspect. 1. cap. 1. n. 6.
f Statil. ibid. insp. 3. cap. 1. n. 1. & 2. & cap. 3. n. 20.
g Statil d. insp. 3. c. 4. n. 1. 16. 33. & 37.
h Statil ibid n. 39 170. & 186.
i Statil. ibid. c. 5. n. 1. & 25.
l Statil. ibid. c. 2. n. 22. & passim.
m Statil. ibid. c. 3. n. 2.
n Statil. insp. 1. c. 5. & 6. per tot.
o Gayt. de credito c. 4. q. 12. n. 4. & vt supra diximus quib. alien. lic. vel non.

Re-

- Retinendæ interdicta sūt ix. hodie multum practicabilia, a quæ ad duo reuocari possunt, scilicet ad
  - Vti possidetis, cum vtraque pars contendit proprietatem rei immobilis, & iudex dicit vti possidetis, b
  - Vtrubi quo vbi de rei mobilis possessione agitur ille possessionem retinet, qui docet de antiquiori possessione, c
- Recuperādæ interdicta sunt 17 d quę reuocari possunt ad
  - Vnde vi, quo quis ā possessione rei suæ immobilis cum armis, vel sine deiectus agit contra eum, qui deiecit, e
- Actiones criminales, seu accusationes sunt f
  - Capitales
  - Vel
  - Non Capitales,

TIT. 18. de publ. iudic.

- Capitales sunt, quibus mors, vel exilium infligitur, vt
  - Crimen læsæ maiestatis g
    - Diuinę, vt
      - Apostasia,
      - Sacrilegium,
      - Magia,
      - Hæresis, &c.
    - Humanæ cōtra Regē, Principem, vel Rempublicam cōmissum, h
      - De facto per se,
      - Vel
      - De scientia sine vlla adhęsione, eo quod non reuelauerit, i
        - Huius criminis pœna est rei mors naturalis bonorum confiscatio, & eius filiorum legitimorum, l & post delictum patris natorum m generalis ad succedendum inhabilitatio n
  - Concubitus illicitè cōmissus cum
    - virgine, vel vidua o & dicitur stuprum, quod est
      - Violētum quod raptus appellat, p
      - Vel
      - Voluntarium,
        - Et tunc imponitur pęna capitalis nisi stuprator raptam ducat vxorem, q
    - Nupta, & adulterium nuncupatur, r
    - Consanguinea, & vocatur incestus,
    - Ascendente, vel descendente, & appellatur nefarius, s

Ho-

a Menoch. tract. retin. poss. per tot. Rota in recent. p. 6. decis. 139. n. 43.
b l. 1. §. interdictum ff. vti possid. Rot. in recent. p. 5. decis. 265 n. 37. & p. 6. d decis. 139. n. 31. & plura vide apud Bocatium in suo tract. de interd. vti possid.
c §. retinendæ 4. vers. sed interdicto hic. l. vnic. ff. vtrubi Rot. in recent p. 2. decis. 690 n. 1.
d Menoch. tract. de recup. poss. per tot.
e §. recuperandæ 6. hic. Rot. in recēt. p. 2. decis. 9 n. 2. & p. 6. decis. 78. n. 19 & decis. 275. n. 14 & decis. 139 n. 23
f Ias. de action. §. superest n. 14.
g Gomes. var. resol. tom. 3. c. 2 n. 1.
h l. 1. ff ad leg. iul. maiest. & tot. tit. C. eod. Gomes. ibid. n. 6.
i Gomes ibid. n. 8. vers. tertio limita.
l l. quisquis 5. § filij 1. C ad leg. iul. maiest.
m l. 2. C. de libert. & eorum liber.
n Gomes ibid. nu. 11. & 13. Sāch. in præcept. decal lib. 2. c. 14. & seq. & c. 29. n. 9 & 10.
o l. 6. §. 1 ff ad leg. iul. de adulter.
p vt tot. tit. C. de rapt. virg.
q Sāchez de matrim. lib. 7. disp. 12. q. 3. n. 28. & q. vlt. n. 41. & seqq c. 1. & 2. extr. de adulter.
r l. hæc verba 12 ff. eod. de Franch decis. 240 per tot.
s §. 1. & seqq. sup. de nuptijs.

Homicidium quod est iniusta hominis occisio, a facta dolo, & proposito, b
- In singulari certamine, & tunc vltrà pœnam mortis confiscantur omnia bona prouocantis prouocati, & mediatorum, c
- vel Per d
  - vim,
  - Assassinium,
  - Veneficium,
  - Parricidiũ, seu cuiusdã agnati, cognati, vel affinis interfectionem,
  - Et tunc iure ciuili, & canonico tales homicidæ capite plectuntur, e

Violentia cum armis, vel sine armis illata ad rem mobilem, vel immobilem alicui propria auctoritate auferendam, f

Crimen falsi, quod committitur,
- Dicto, vt falsi testes, g
- Scriptura, vt falsum scribentes,
- Facto, vt litteras Papæ falsificantes, h falsi monetarij monetam radentes, mensurasq. & pondera falsantes, i
- Vsu, vt falso nomine instrumento, vel falsis litteris Papæ vtentes,

Aliud crimen innominatum quod stellionatus appellatur.

Non Capitales quibus imponitur pœna pecuniaria, vel modica corporalis l vt
- Plagium, seu occultatio, & retentio hominis liberi, vel serui, m
- Præuaricatio, n
- Incendium,
- Termini mutatio, o
- Quodcunq; aliud crimen nomine carens, quod solet stellionatus appellari, p
- Sed cum pœnæ inuentione sint iuris ciuilis, pro Regionum varietate mutantur, q

a D. Tho. in q. de malo q. 13. Tolet. in sum. q. 13.
b Gomesl vbi sup. c. 3. n. 3. 4. 7. & 10.
c Gomes. ibid. n. 12.
d l. 1 ff. ad leg. pompon. de parricid.
e c. 1. de homic. l. 3. C. de Episc. aud. l. penult. ff. de sicar. Cassan. in consuet. Burg. de iust. & iure fisci. §. 5. verb. ad arbitrium, n. 10. & seqq.
f Gomes vbi sup. c. 4. per tot. & vt sup. de furto.
g l. 16. ff. de testib.
h Beer. decis. 82. n. 3.
i l. 37 ff. de extraord. crimin. pract. Papiens. form. libel. qua agit vt rescin. tit. 27. gl. 3. n. 1.
l §. 2. hic. & l. 2. in fin. ff hoc tit.
m tot. tit. ad l. flami de plag.
n l. 3 ff. de præuaricat.
o l. lege agraria 3. in fin. & l. vlt. in princ. ff. de term. moto.
p l. 2. §. 1 ff. stellion. Gomes. var. res. to. 3. c. 7 per tot.
q l. aut facta, ff. de pœn.

Criminũ vero scrutinium fit ratione

- Personæ ex
  - Fama,
  - Conuersatione,
  - Consuetudine,
  - Natione,
  - Conditione,
  - Fortuna,
  - Ætate,
  - Sexu,
  - Nomine,
  - Physionomia;
  - Pallore, &c.
- Causæ delicti ex
  - Ira,
  - Odio,
  - Motu,
  - Spe,
  - Cupiditate, &c.
- Facti
  - Ante delictum,
    - Vbi fuerit,
    - Vbi visus sit,
    - Quo cum visus sit,
    - Num quo in loco præter consuetudinem fuerit, aut alieno tempore,
      - Numquid appararit,
      - Numquid cõuenerit,
      - Num quem habuerit de conscijs,
      - De adiutoribus,
      - De adiumentis, &c.
  - In ipso delicto ex
    - loco,
    - tempore,
    - modo,
    - Occasione,
    - Facultate, &c.
  - Post delictum ex
    - Fuga,
    - Cruore,
    - Pallore,
    - Trepidatione;
      - Si fuerit repertus in loco delicti,
      - Cum armis, vel sine, &c.
- non facti, puta si
  - Fecerit aliquid, quod non oportuerit,
  - Non fecerit, quod oportuerit, &c.
- Dicti puta si
  - Dixerit reus ante, in, seu post delictum aliquid, quod delictum indicet,
  - Minatus fuerit, vel crimen confessus sit,&c.
- Non dicti
  - Nam tacens delictum præsumitur particeps, & non respondens, torquetur sine indicijs, sed de his specialia habemus apud Aristotelem, a & Flaminium Chartarium b.

Quæ actiones aut sint

- Perpetuæ, vt sunt actiones ciuiles quæ hodie præscribuntur 30 annis c nisi actor fuerit agere impeditus propter ætatem, infirmitatem, vel absentiam, d.
- Temporaneæ, vt sunt prætoriæ, quæ post certũ tẽpus finiuntur, pendente vero tempore ciuiles dantur hæredibus, & contra hæredes, e non tamen criminales, f excepto maiestatis crimine, g vel nisi lis fuerit contestata. h

TIT. 12 de perp. et temp. action.

a in Rethor. de ge. generis iudic. vbi Cyllenius in suis partition. fol. 25. & seqq.
b in sua praxi theorica interrogandorum reorum.
c in princ. hic Argel. de acquir. poss. q. 1. n. 79.
d l. 1. C. de annal. except. Boer. decis. 344 n. 3. & 7. Petrus Barbosa in l. sicut 3. n. 6. 11. & 15. C. de præsc. 30. vel 40. ann. & ad Rubr. eiusd. tit. nu. 25.
e l hæres. de acq. hæred. l. si pactum. 9 ff. de probat.
f l. sancimus, C. de pœn. §. non autem hic.
g l. si quis 3. C. ad leg. iul. maiest.
h l post litis, C. ex delict.

Reus

TIT. 13. de exception.

Reus litem contestatur summouendo, & excludendo pro parte, vel in totum actorem exceptionibus, seu defensionibus, & contradictionibus, a

- Realibus, quæ concernunt rem, de qua agitur, & competunt principalibus debitoribus, fideiussoribus mandatoribus, & quibuscumque interest, transeuntque actiuè, & passiuè ad hæredes. b
  - Vt sunt exceptiones
    - Rei iudicatæ,
    - Doli mali,
    - Iuris iurandi,
    - Pactionis in rem, c &c.
- Personalibus, quæ personæ certæ cohærent, itaut non transeant ad hæredes, nec egrediantur habentis personam, d nisi eas v. gr emptori donatori, fideiussori, vel legatario e cedat, sed harum aliæ respiciunt qualitatem
  - Excipientis vel Illius contra quem excipitur, vt si
    - Iudex sit incompetens, capitalis inimicus, parti consanguineus,
    - Actor sit minor,
    - Procurator inhabilis, &c.

Sed tā realium, quā personaliū aliæ sunt

- Temporales, seu dilatoriæ, quæ intra certum tēpus in ipso limine iudicij opponi possunt, & agentis intentionem differunt f ratione
  - Temporis, puta si obligatio sit in diem, vel sub conditione, g
  - Personæ inhabilis ad agendum, h
  - Fori declinandi, i &c.
- Perpetuæ, seu peremptoriæ, quę in quacūq; parte litis propositæ agentis intētionē dirimūt, l & harū aliæ sūt
  - Iuris, cum actio alicui de iure competens per exceptionis æquitatem eliditur
    - Vt est exceptiō
      - Pacti de non petendo,
      - Iurisiurandi,
      - Rei iudicatæ,
      - Transactionis,
      - Doli mali,
      - Erroris,
      - Metus,
      - Velleiani,
      - Macedoniani, &c.
  - Facti quando mota lite super facto reus ex facto excipit, puta de solutione, &c.
- Anomalæ mediæ, seu mixtæ, quæ pariter semper opponi possunt, m vt exceptio
  - Excommunicationis,
  - Non numeratæ pecuniæ, vel dotis,
  - Diuisionis,
  - Ordinis, &c.

a l. 22. ff hoc tit. Mysing. in princ. hic.
b l. apud celsum §. fin ff de dol. malo.
c Iulianus in l. exceptiones 7. §. rei. ff hoc tit. Gregor. syntagm. iur. lib. 21. c. 17. n. 7.
d l si cum procuratore 23 cum, e; ff. de re iudic.
e l. ab anastasio. ff. mandati declar. Gregor. d. c. 17 n. 7.
f Afflict. decis. 354. n. 9. Rebuff ad constit. Gall. tom. 1. in proœm gl 5. n 103.
g §. temporales 10. hic.
h l fœmina 54 ff. de procur.
i l. fin. C de except. l. apertissimi, C. de iudic. Pract papiēs. in form sent. interloc. sup. in compet. iud n. 1.
l Rot. in nouis. decis. 284 incip si per impetrantem F. de marc. decis. 112. n. 5.
m glos. in §. appellantur §. hic.

Is autem dicitur legitimus contradictor, qui lege permittente, vel eius præscripto contradicit, vt pro materiarum varietate eruditissime differit D. Cæsar Argelus in suo tractatu de legitimo contradictore.

TIT. 14. de replic.

Quibus exceptionibus actor replicare, *a* rursusque reus replicationi duplicare potest, *b* ita vt litem contestando possit quintuplicari, *c*.

TIT. 10. de his per quos agere poss.

Actor vero, & reus in causis ciuilibus, *d* vel in criminalibus, ex quibus non venit imponenda pœna corporalis, vel exilium perpetuum, *e* agere, & excipere possunt per procuratores habiles, *f* qui mandato ipsis in scriptis facto, vel apud acta constituto eorum lites per se, vel per substitutum in actis factum *g* administrant, *h* docendo in initio litis de mandato.

TIT. 11. de satisd.

Præstandoque
- Cautionem
  - Iuratoriam, quæ fit per iusiurandum litigantis, qui aliter satisdare nequit, *i* propter dignitatem, *l* vel necessitatem, *m*
  - Simplicem, quæ fit nuda promissione illius, qui possidet immobilia in lodo iudicij. *n*
- Satisdationem fideiussoriam, vel pignoratitiam, quæ præstatur ab eo, qui non habet immobilia, aut saltem non sufficientia, *o* & hac

a hic in princ.
b §. 1. hic.
c §. quarum hic.
d l. seruum 33. §. 3. ff de procur.
e Gomes. var. resol. tom. 3. c. 1. nu. 13. per tot.
f l. alienam 18. C. de procur.
g Verall. decis. 103 lib. 2.
h l. 1. ff de procur.

i l. 1. §. omnes. C. de assert. toll. Guid. pap. decis. 50. n. 2. & decis. 189. n. 3. Henriq. de fideiuss. c. 18. n. 101.
l l. pen. & seq. C. de dignit. lib. 12. l. vnic. verb. iuratoriæ C. vt omn. iud. post adm. dep.
m Surd. decis. 141. n. 7. & seq.
n Menoch. de arbitr. cas. 142. & rem. ed 2. adipiscen. pos.
o l. sciendum 7. ff. hoc tit.

Ca-

- Cauetur in *a*
  - Criminalibus,
    - De se præsentando. *b*
    - Iud catum solui, vel iudicio sisti, *c*
  - Ciuilibus
    - Rem ratam haberi, cum de idoneo eorum mandato non constat, *d*
    - Iudicio sisti pro actore, vel reo errone alienigena, & non possidente immobilia rei petitæ æquiualentia, *e*
    - Iudicatum solui, *f*, quæ sub se continet clausulas, *g* De
      - re indicata,
      - re, seu causa, defendenda,
      - dolo malo.
    - De non offendendo quam quilibet ab actore, vel reo, *h* vel vxor à marito petere potest, *i*
    - De expensis, *l*
    - De non dilapidando, qua cauet reus, *m*
    - Rem pupilli saluam fore, de qua supra diximus in lib. 1.
    - In legatis, & fideicommissis dolum malum ab futurum & dari vel fieri, quod testator voluit qua hæres etiamque substitutus satisdat, *n*
    - De nunquam distrahendo legato, vel fideicommisso sub conditione potestatiua relicto, & hæc dicitur cautio mutiana, quam præstat hæres, vel legatarius, *o*.
    - Sed præstantur satisdationes secundum locorum stylum, *p* in plerisq. enim locis praxi non conueniunt, *q*

a Marāt de satisd. n. 1. 2. & 6.
b Afflict. decis. 130.
c l si ha[illegible] 3. C. de fideiuss. l. 1. vbi Bart. & l. 3. C. de custod. reor.
d §. Sin autem hic Menchaq. controuer. vsu freq. p. 1. lib. 2. c. 16. n. 3. in princ.
e l sciendum ff. qui satisd cog. Osasc. decis. 1. n. 9.
f l filiusfam. 8. ff. de procur.
g Boer. decis. 3.14. n. 3.
h Viu. decis. 341. Marc. decis. 125. p. 1.
i Capel. Tholos. decis 489. Rot. in recent. decis. 768. p. 2. & vt sup. de nupt.
l Capel. Tholos. decis 138.
m Afflict. decis. 108
n Fusar q. 515. n. 3
o l. mutianæ 7. & ibi Bart. ff. de condit. & demonstr. Rota diuers. decis. 427 p. 4. Gratian. decis. March. 3.
p §. pœn hic.
q Nouar. lib. 1. quæst forens. c. 12. Capel. Tholos. d. decis. 138.

TIT. 17. de offic. iudic.

TIT. 16. de pœn. temere litigant.

- Talisq. cōtestatio fit coram Iudice, cuius officium est
  - Iudicare secundum leges constitutiones, & consuetudines, *r* allegata, & verè probata perpendendo, *s*
  - Temereque litigantes in expensas, & sumptus condemnare. *t*

r in princ. hic. l. rem non nouam 14. C. de iudic.
s l. 6 § 1. ff. de offic. præsid.
t vt tot. tit. C. de fructib. & litis expens.

F I N I S.

Materiarum Syllabus.

Primus numerus paginam alius vero membrum indicat.

H2

Sa.

Materiarum Syllabus:

ERRATA CORRIGENDA.

Pagina 3. litt. e, ad exemplum, lege quæque ad exemplum.
6 litt. æ, St. Tb. lege St. Tho. ibid. a, in fin. Sanch. dit lege disp.
7 litt. n, conc Trid cap. 5. lege cap. 4.
8 litt. p, cafuale. decif. 12 lege 81. & in fin accendtalis, lege accidentialis.
9 fic alter, lege fic altero. ibid. litt. g, nifi detur, lege detur.
10 litt. u, patriū praneiæ, lege Fräciæ, ibid lit. m, item bic, lege hic
11 litt. f, Montan n. 18. lege 19
12 litt. l, l. fine hærede 82. lege 32 ibid. litt. t, ff. de cuft. tutor. lege de auth. tutor.
15 litt h, Mot. lege Montan. ibid. litt. f, leuiffima culpam, lege culpa ibid. litt. x. l. fi defunctus eo, lege 10.
17 litt. a, Surd. decif. 188. lege 288. ibid. litt. b, res fæcularium, lege fæcularium, ibid. d, fendo vel, leg. feudo vel, ibid. litt. d, in C. de fi. fund. lege in fin. C. de fund. ibid. litt. f, Surd. decif. lege, conf.
18 litt. n, dub. 11. lege, 12.
20 litt. p, aquæductus contineri debet fub feruitute nominata.
21 affirmatiua; vt, h, lege, e. ibid. ædificia, e, lege, d, & fic in fequentibus procede vfq; ad litt. i, ibid. litt. p, feruitutes funt, leg. funt. ibid. quæ femei, leg. femel.
24 a, in fin. Mozz. n. 19. eft 10
27 litt. g. pnteftate, leg. poteftate
28 poft verbum inftitutione debet adeffe litt. c. remiffiua. ibid. implicitum quod ad, leg. quod ab.
29 litt. t, quia lathonibus, leg. latronitus.
30 litt. m, ftite, leg. vitæ.
34 litt. e, q. 9 art. 1. leg. 5.
35 in contextu nulla debet effe littera, m, remiffiua, itaut marginis, m, refpondeat, n, contextus, & fic vlterius procedendo vfque ad litt. z, quæ conuenit fimili litteræ contextu cū fo x, includatur etiam y, delendum, ibid. z, Mart. q. 15 leg. q. 25 ibid. q, Mart. art. 4. leg. art. 3
37 litt. x, quantitas 21. leg. 2
40 accrefcio fit, leg. accretio fit, ibid. poft verba vniuerfalia, & duplex eft, debet apponi litt. l. remiffiua.
41 litt. b, ad defcendeutes, legi d efcendentes.
42 ad conftituendum nouum, lege conftituendum vnum.
43 in linea collat. b, proprioris, lege, propioris.